

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 35

FÖRSTA KAMMAREN

1969

4—7 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 4 november

Sid.

Interpellation av herr Lundström (fp) ang. lagstiftningsarbetet inom skadeståndsrätten	6
--	---

Onsdagen den 5 november

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar	8
Om avskaffande av adelsväsendet	19
Om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare	23
Om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning	26
Om effektivare trafikundervisning i skolorna	28
Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	29
Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.	38
Om översyn av vissa avdragsregler	49
Om översyn av exportfinansieringen	53
Om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan ..	56
Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten ...	59
Om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor	66

Torsdagen den 6 november

Svar på interpellationer:

av herr Richardson (fp) om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet	68
av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt	73

Fredagen den 7 november		Sid.
Interpellation av herr Gustafsson, Nils-Eric, (cp) ang. medverkan av militär personal vid röjningsarbeten i de stormdrabbade områdena i södra och mellersta Sverige		84
Meddelande ang. enkel fråga av herr Wallmark (m) ang. tillämpningsbestämmelser till kungörelsen om utbildning vid teknisk fakultet		85

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 5 november		
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, om vidgad rösträtt för utlandssvenskar		8
— nr 28, om avskaffande av adelsväsendet		19
— nr 29, om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra		23
— nr 30, om förvaltning av byggnad för skoländamål		23
— nr 31, om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman		23
— nr 32, om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare		23
— nr 33, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation		26
— nr 34, om proportionella val av nämndemän		26
— nr 35, om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning		26
Statsutskottets utlåtande nr 126, om beräkningsgrunderna för den församlingsprästerliga organisationen		28
— nr 127, om effektivare trafikundervisning i skolorna		28
— nr 128, om särskilda läroböcker för synskadade barn		29
— nr 129, om gemensamma stationer för post, tele och järnväg..		29
Bevillningsutskottets betänkande nr 53, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.		29
— nr 56, ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.		38
— nr 57, om översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen		49
Bankoutskottets utlåtande nr 40, om översyn av exportfinansieringen		53
Första lagutskottets utlåtande nr 41, om ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan		56
— nr 42, om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan		56
— nr 43, ang. verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning		58
— nr 44, ang. ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud		58
— nr 46, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation		58

	Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 67, om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter	58
— nr 68, om åtgärder för att begränsa spridningen av giftiga preparat	58
— nr 69, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	58
— nr 70, ang. politisk information och propaganda på arbetsplatser	58
Tredje lagutskottets utlåtande nr 45, om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby	58
— nr 46, om vidgat straffansvar vid djurplågeri	58
— nr 47, om ett bättre djurskydd	58
— nr 48, om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans hund, m. m.	58
— nr 49, om skydd för bävrars boplatser	58
— nr 50, ang. förvaltning och underhåll av s. k. grönområden..	58
— nr 52, ang. preciserade normer för de stadsplanemässiga kraven på parkeringshus	58
— nr 54, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	58
Jordbruksutskottets utlåtande nr 30, om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten	59
— nr 31, om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor	66

Torsdagen den 6 november

Val av valmän jämte suppleanter för utseende av en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän	68
--	----

Tisdagen den 4 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Olsson, Manne*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne oktober.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade intyg anhåller jag härmed om ledighet från riksdagsarbetet fram till den 15 november 1969.
Stockholm den 31 oktober 1969

Lars Larsson

Att riksdagsman *Lars Larsson*, Lotorp, vilken för operation och vård vistas å Karolinska sjukhuset, är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet fram till den 15 november 1969, intygas:

Stockholm den 31 oktober 1969

C. v. Hedenberg

leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman *Nils Persson*, född den 22/3 1901, boende i Svensköp, Hörby, för närvarande vårdas å kirurgiska kliniken, lasarettet, Lund och tills vidare bör avhålla sig från arbete på grund av hälsoskäl. Intyget begärt av herr Persson.

Intygas på heder och samvete

Kirurgiska kliniken, lasarettet, Lund
den 27/10 1969

Carl-Henrik Hybbinette

vik. underläkare

Kammaren beviljade herr Persson, Nils, ledighet för den tid, varunder han vore förhindrad att deltaga i riksdagsgöromålen.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 315, till Konungen i anledning av motioner om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag om sjömansförmedlingen och sjömanshusen.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 27—35, statsutskottets utlåtanden nr 126—129, bevillningsutskottets betänkanden nr 53, 56 och 57, bankoutskottets utlåtande nr 40, första lagutskottets utlåtanden nr 41—44 och 46, andra lagutskottets utlåtanden nr 67—70, tredje lagutskottets utlåtanden nr 45—50, 52 och 54 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 30 och 31.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 139, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningskatt å vissa varor;

nr 140, med förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951:648), m. m.; samt

nr 142, angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB.

Interpellation ang. lagstiftningsarbetet
inom skadeståndsrätten

Herr LUNDSTRÖM (fp) erhöj på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Under flera årtionden har de skadeståndsrättsliga frågorna diskuterats. De har även vid flera tillfällen varit föremål för överläggningar om möjligheterna till en samordnad lagstiftning i de nordiska länderna. Spörsmålet togs upp så tidigt som 1946, strax efter andra världskrigets slut. Resultatet har vad vårt eget land beträffar långt ifrån blivit vad man hoppats, och detta är även fallet i fråga om en gemensam nordisk lagstiftning inom det berörda området, även om vissa gemensamma lagregler har antagits. Därtill kommer att de olika nordiska länderna var för sig har lagreglerat vissa specialområden.

I Sverige har frågan om en allmän skadeståndslag på senare år starkt aktualiserats i den allmänna debatten. Inte minst frågan om generellt skadeståndsansvar för stat och kommun i anledning av fel eller försummelser av deras funktionärer har därvid tilldragit sig uppmärksamhet. I ett par speciella fall har visserligen lagstiftning om det allmännas skadeståndsansvar kommit till stånd. Dit hör bl. a. en lag om ersättning åt oskyldigt häktade och dömda. Vidare har rättspraxis erkänt skadeståndsansvar för det allmänna på vissa områden, där sådant ansvar icke regleras i lag. I de flesta fall torde dock den som har lidit skada genom försumlighet av myndigheter eller enskilda tjänstemän inte kunnat få ersättning härför av det allmänna. Den förfördelade tvingas i stället vända sig med sina skadeståndsanspråk direkt mot tjänstemannen i fråga, oavsett om denne är i stånd att erlægga ett rimligt skadestånd eller ej. Försvarsministern har nyligen i anslutning till debatten om ett aktuellt fall förklarat att en lagstiftning om statligt skadeståndsansvar för i försvarets tjänst ådragna personliga skador kommer att framläggas inom kort.

De existerande förhållandena är emellertid i stort sett otillfredsställande, och många ser med viss skepsis på löften som från regeringshåll givits. Vad gäller det allmännas skadeståndsansvar för den offentliga verksamheten, är det verkligen på tiden att löftena infrias. Frågan har varit aktuell under flera decennier. 1952 påbörjades ett utredningsarbete i nordisk samverkan. Det resulterade för Sveriges del 1958 i ett betänkande (SOU 1958: 43), vari föreslogs en lagstiftning som bygger på »skyldighet för stat och kommun att, om skada uppkommit genom fel eller försummelse i statlig eller kommunal verksamhet, inom vissa rimliga gränser gottgöra skadan». Vid remissbehandlingen mottogs förslaget övervägande positivt.

Under de snart 12 år som gått sedan betänkandet publicerades, har inte någon lagstiftning kommit till stånd. Enligt vad dåvarande justitieminister Kling meddelade vid en interpellationsdebatt i andra kammaren 1967, pågick inom departementet arbete med tre lagstiftningsfrågor inom skadeståndsrätten. Förslag skulle komma att framläggas vid 1968 års riksdag. Men varken under 1968 års riksdag eller under den hittills förflutna delen av 1969 års riksdag har vi sett något av de utlovade lagförslagen. Ej heller finns de upptagna i den förteckning som regeringen avlämnat över propositioner avsedda att föreläggas riksdagen under innevarande höstsession.

Med hänvisning till det anförda anholder jag därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

a) När kan förslag till lag om det allmännas skadeståndsansvar för den offentliga verksamheten liksom de aviserade lagförslagen om arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar samt föräldrars och barns skadeståndsskyldighet föreläggas riksdagen?

b) Kommer regeringen att utöver dessa speciallagar framlägga någon mer

Interpellation ang. lagstiftningsarbetet inom skadeståndsrätten
grundläggande allmän skadeståndslag- omorganisation av den centrala skatte-
stiftning? förvaltningen.

På gjord proposition medgav kam-
maren, att ifrågavarande spørsmål
finge framställas.

Anmäldes och bordlades en av herr
Jacobsson, Gösta, och herr *Nilsson,*
Yngve, undertecknad motion, nr 1079,
i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 127, angående riktlinjer för

Justerades protokollsutdrag för den-
na dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 16.04.

In fidem
Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Onsdagen den 5 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr *Bengtson* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

År 1969 den 5 november sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 68 § riksdagsordningen utse en riksdagens ombudsman efter f. d. häradshövdingen herr Karl Hugo Henkow, som beviljats befrielse från sitt uppdrag från och med den 3 november 1969; och befanns efter valförrättningens slut hava blivit utsedd för tiden intill dess nytt val under fjärde året härefter försiggått

herr hovrättsrådet Gunnar Thyreson, tillika ställföreträdare för riksdagens ombudsmän, med 45 röster.

Axel Strand *Bertil von Friesen*
G. Ivar Virgin *Robert Dockered*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

På särskilda propositioner beslöt kammaren vidare, dels att val av ny ställföreträdare för riksdagens ombudsmän efter den sålunda avgångne i föreskriven ordning skulle anställas, dels ock att val av valmän jämte suppleanter för utseende av en ställföre-

trädare för riksdagens ombudsmän skulle förrättas vid början av kammarens sammanträde torsdagen den 6 november.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningsskatt å vissa varor.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 140, med förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951:648), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 1079.

Om vidgad rösträtt för utlands-svenskar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar.

I detta utlåtande hade behandlats följande motioner, vilka alla åsyftade att utomlands bosatta svenska medborgare skulle givas vidgad rösträtt:

1) de likalydande motionerna I: 163, av fröken *Mattson*, samt II: 176, av fru *Skantz* och fröken *Bergegren*;

2) de likalydande motionerna I: 408, av herr *Blomquist m. fl.*, samt II: 489, av fru *Sundberg* och herr *Werner*;

3) motionen I: 411, av herr *Lundström*;

4) motionen I: 417, av herr *Tistad m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 419, av herr *Åkerlund m. fl.*, samt II: 483, av herr *Lothigius m. fl.*;

6) motionen II: 116, av herr *Martinson*; ävensom

7) motionen II: 490, av herr *Wahlund* och herr *Eliasson* i Sundborn.

I motionerna I: 163 och II: 176 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande lämpliga former, enligt vilka svenska tjänstemän i officiella internationella organisationer varav Sverige vore medlem, kunde tillerkännas rösträtt i svenska val.

I motionerna I: 408 och II: 489 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta om vidgad rösträtt för utlandssvenskar i enlighet med vad i motionerna anförts, vilket förslag avsåg, att varje svensk medborgare skulle få rätt att bli upptagen i röstlängd om han någon gång efter viss ålder, t. ex. 19 år, varit kyrkobokförd i riket.

I motionen I: 411 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana lagändringar, varigenom utlandssvenskar finge ökade möjligheter att vinna och bevara rösträtt genom besök i hemlandet.

I motionen I: 417 hade föreslagits, att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t om förslag till sådan ändring i lagen om val till riksdagen, att varje svensk medborgare bereddtes möjlighet att bli upptagen i röstlängd, oberoende av mantalsskrivning eller kyrkobokföring i riket.

I motionerna I: 419 och II: 483 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i lagen om val till

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar riksdagen, att svensk medborgare, som ej vore mantalsskriven i riket men någon gång varit här kyrkobokförd, kunde upptagas i särskild röstlängd.

I motionen II: 116 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om att förslag måtte framläggas till sådan ändring av 53 b § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, att i särskild röstlängd efter ansökan kunde intagas den som ej vore i riket mantalsskriven men varit kyrkobokförd här någon gång under de tio kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättades.

I motionen II: 490 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att utomlands bosatta svenska medborgare, som vore myndiga och innehade giltigt svenskt pass, skulle äga möjlighet att delta i andrakammarval och folkröstningar i Sverige, därest de någon gång hade varit här kyrkobokförda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna

I: 411;

I: 417;

I: 163 och II: 176;

I: 408 och II: 489;

I: 419 och II: 483;

II: 116 samt

II: 490.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg (fp)* samt herrar *Sveningsson (m)*, *Harald Pettersson (cp)*, *Svenungsson (m)*, *Lindblad (fp)*, *Larsson i Luttra (cp)*, *Boo (cp)*, *Nelander (fp)*, *Werner (m)* och *Strömberg (fp)*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna

I: 411;

I: 417;

I: 163 och II: 176;

I: 408 och II: 489;

I: 419 och II: 483;

II: 116 samt

II: 490,

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar för sin del måtte besluta, att 53 b § första stycket 2) lagen om val till riksdagen skulle erhålla i reservationen angiven lydelse, vilket förslag gällde, att en utlandssvensk skulle få bli upptagen i särskild röstlängd, om han någon gång varit kyrkobokförd i riket.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande är mycket kortfattad, och hänvisningen till fjolårets reservation är kanske något torftig. Man får gå tillbaka till konstitutionsutskottets utlåtande nr 55 år 1967 för att få fram motiven också för årets reservation.

Reservanterna vidhåller för tredje året i följd sin uppfattning att rösträtt skall få utövas av envar som någon gång varit kyrkobokförd här i landet — utan tidsgräns bakåt.

Det måste anföras mycket starka skäl för att utesluta någon från hans grundlagsenliga rösträtt, som enligt riksdagsordningens 16 § tillkommer envar man och kvinna som är svensk undersåte och uppfyller vissa krav i övrigt. Sådana skäl har hittills inte anförts. Varje tidsgräns bakåt betyder ju att den som röstat vid ett val kan uteslutas från rösträtt vid ett följande val.

Departementschefen motiverade i 1967 års proposition femårsgränsen genom att anförda att förtrogenheten med svensk samhällsutveckling och med de problem som är aktuella i den svenska dagspolitiken generellt sett blir mindre ju längre tid som förflutit från det utlandssvensken lämnade Sverige. Uttalet är märkligt, eftersom kunskapsmässiga kvalifikationer för utövande av rösträtten strider mot den vedertagna demokratiska principen om allas likhet inför rösträtten. Kunskap, intresse eller samhällsansvar kan inte tidsmässigt graderas. En annan sak är att den utlandssvensk som helt fjärrmat sig från hemlandets politiska frågeställningar knappast begagnar sig av sin rösträtt. Men här är det fråga om hans rätt.

Rösträtten bör aldrig motiveras, bara undantagen från rösträtten. Själva förfarandet när det gäller röstningsproceduren i utlandet har ju också utformats så att den enskilde utlandssvensken får ta initiativ för att bli upptagen i röstlängden. Detta förutsätter om inte kunskap så intresse för hemlandets samhällsförhållanden.

Ett flertal motioner med något olika innehåll och yrkanden ligger till grund för den föreliggande trepartireservationen. Samtliga dessa motioner syftar till att svenska medborgare i utlandet skall få vidgad rösträtt.

Det kan vara värt att notera att i denna borgerliga reservation åberopas också en socialdemokratisk motion som kräver undantagsbestämmelser. Att femårsgränsen inte är aldeles oomtvistad i dag framgår av den socialdemokratiska motionen av herr Martinsson i andra kammaren, som har ett yrkande om en tioårsgräns för kyrkobokföringen. I denna socialdemokratiska motion uttalas förhoppningen »att man efter hand skall kunna utvidga kretsen av röstberättigade utlandssvenskar». Fältet börjar alltså att uppgivas. Utskottsmajoriteten finner också de i motionerna framförda synpunkterna beaktansvärda. Man kan fråga: Varför inte då ta steget fullt ut i år och slopa den ifrågavarande tidsgränsen?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Det här är en gammal välkänd fråga. Det är i år 40 år sedan riksdagen första gången avslog motioner om att utsträcka rösträtten även till andra svenska medborgare utomlands än sådana som är diplomater, präster, missionärer och sjömän. Frågan är gammal, men vi kan konstatera att den snarast känns angelägnare efter den partiella reform eller halvmesyr som riksdagen beslutade för två år sedan. I varje fall har antalet motioner i ärendet stigit markant de allra senaste åren.

Vi vet att många människor känner starkt för denna fråga. Agne Hamrin och Sven Aurén har uttrycksfullt skildrat både sin egen uppfattning och den som råder inom stora delar av de kolonier svenskar som finns utomlands. Det framstår för dem som förödmjukande att inte få utöva den fundamentala medborgerliga rättighet som rösträtten utgör. Man ser det som ett slags bestraffning, särskilt som hemlandet i andra sammanhang understryker hur beroende vi alla är av att ett stort antal — och ett växande antal — landsmän väljer att arbeta utomlands, särskilt inom svensk importindustri och i internationella organisationer.

Vi kan konstatera att argumenten mot en utsträckning av rösträtten successivt har trappats ned. Under 1940-talet åberopades som huvudargument mot en reform att valpropaganda från Sverige skulle göra ett ogynnsamt intryck i andra länder. I dag är det väl ingen som menar att några valbroschyrer från Sverige skulle irritera utomlands.

Det åberopades också länge att utlandssvenskarna skulle stå mer eller mindre främmande för problemen i hemlandet, att de inte följer vad som händer här hemma och att rösträtten för dem därför inte kunde få något meningsfullt innehåll. På bara ett par decennier har utvecklingen av masskommunikationerna, flyg, etermedia etc., gjort att möjligheterna att följa skeenden även på andra sidan jordklotet i dag är helt annorlunda än tidigare.

Administrativa skäl har också åberopats, men ingen har under senare år sökt hävda att tekniska skäl skulle göra en reform omöjlig om viljan att genomföra den fanns.

Utskottsmajoritetens argument för avslag på motionerna är att utskottet, trots att man finner att ett par av motionerna innehåller beaktansvärda synpunkter, önskar vinna ytterligare erfarenheter av de regler om rösträtt för utlandssvenskar som antogs 1967, innan man kan överväga någon ny ändring.

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar
Detta är, herr talman, en öppning för framtiden och något som vi bör hälsa med tillfredsställelse.

Reservanterna har inte ansett skäl föreligga att frånga uppfattningen att rösträtten kan och bör utsträckas till alla svenska medborgare utomlands som någon gång varit kyrkobokförda i riket. I huvudsak innehåller reservationen samma synpunkter som reservationen vid 1955 års valutredning.

Kanske kan man se det så att vi tror att erfarenheterna av den partiella reformen understryker kravet på en utvidgad rösträtt. Blir det ett mycket ringa antal valdeltagare även i framtiden är väl detta snarast ett skäl för att liberalisera bestämmelserna. Blir det däremot vid kommande val ett klart större deltagande än i fjol, minskar detta verkligen inte argumenten för att utsträcka rösträtten till fler utlandssvenskar.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I den rika motionsflooden i denna fråga har även jag bidragit med en motion. Utskottet har haft vänligheten att återge dess väsentligaste innehåll med reflexionen att endast den motionen anför synpunkter som inte tidigare har behandlats.

Jag ville göra ett försök att finna en framkomlig väg för att underlätta utlandssvenskarnas möjligheter att vinna och även bevara sin rösträtt efter de fem första åren. Enligt nuvarande regler fordras nämligen ett så långt besök i Sverige som cirka sex månader för att få rösträtten förlängd under ytterligare fem år.

Kännedomen om möjligheten att få och behålla rösträtten i hemlandet är tyvärr inte så spridd i utlandet som man kunde tro. Vid en resa i fyra sydamerikanska länder i fjol hade jag tillfälle att notera detta. Jag kunde konstatera att ett icke obetydligt antal utlandssvenskar, särskilt sådana som representerade svenskt näringsliv men naturligtvis också andra, inte riktigt

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar

kände till bestämmelserna. Det är möjligt att det har blivit bättre nu, därom vet jag ingenting. De utlandssvenskar som jag då talade med — de var ganska många — förklarade att de visserligen reser hem till Sverige ganska ofta, i många fall årligen, men att det var fullständigt omöjligt för dem att vart femte år stanna i Sverige under sex månader. I så fall skulle de inte kunna sköta sin uppgift i utlandet.

Det var denna erfarenhet som föranledde min motion. Den sökte en väg att mjuka upp de fastlästa ståndpunkter som hittills kännetecknat debatten i frågan. Det allmänna intrycket av de utlandssvenskar jag mött, inte bara i Sydamerika utan även i USA, Canada och i en rad olika länder i Europa, är att de utomordentligt väl följer med vad som händer i deras hemland. Det gäller i hög grad näringslivets folk men om möjligt än mer utlandskorrespondenterna. Är det någon som tror att Sven Åhman i New York eller Agne Hamrin i Rom — alla andra att förtiga — känner mindre till om svenskt samhällsliv och svensk politik än genomsnittssvensken här hemma? Hamrin har en gång förklarat att han, trots att han dagligen läser svenska tidningar och står i daglig kontakt med sin tidningsredaktion hemma i Sverige, aldrig i hela sitt liv fått rösta i Sverige. Kan det vara rimligt att ha en sådan lag?

I motionen har jag föreslagit att svensk som upprätthåller kontinuerlig och intim kontakt med Sverige genom täta, ofta årliga besök i hemlandet skulle kunna få och behålla rösträtt, fastän han inte bor här sex månader varje femårsperiod. Ett betydande antal utlandssvenskar fyller dessa krav. Jag hade faktiskt hoppats att konstitutionsutskottet skulle vara intresserat av att åtminstone föreslå en utredning av detta alternativ, allra helst som utskottet noterar att min motion innehåller vissa beaktansvärda synpunkter. Jag misstråkade mig emellertid vad gäller att förmana konstitutionsutskottet till handling.

Med den lakoniska motiveringen att de nya reglerna endast tillämpats vid ett val och att ytterligare erfarenheter måste inväntas har alla motionerna avstyrkts

Den föregående talaren har något berört frågan om vad konstitutionsutskottet därmed avsett. Det kan, såvitt jag förstår, bara vara två saker: antingen att så få utlandssvenskar bryr sig om att skaffa rösträtt under första femårsperioden att lagen visar sig vara utan större praktisk betydelse, eller också att så många visat sig villiga att bo i Sverige ett halvår efter första femårsperiodens utgång att nuvarande bestämmelser kan anses fullt tillräckliga. Jag finner att ingendera av dessa två erfarenheter kan motivera att det nuvarande systemet bibehålles. Jag anser därför att någon erfarenhet utöver den som vunnits under det år som gått knappast är behövlig. Tvärtom kan jag inte tolka utskottets utlåtande annat än som ett uttryck för ett mycket lamt intresse för att skapa rimliga villkor för en bestående rätt för utlandssvensk att få rösta i Sverige.

Detta är också den uppfattning man möter utomlands. Har vi lyckats få rösträtt för en femårsperiod, säger man, så är det slut sedan den perioden är över. Någon fortsättning blir det inte, kraven är för orimliga. Vid en diskussion i Toronto, där det finns gott om svenska representanter för svenskt näringsliv, hade man allmänt den uppfattningen att när väl femårsperioden är över, blir det ingen förlängning av rösträtten. Man kan inte uppfylla de krav som ställs. Bitterheten bland dessa många, som med sin verksamhet i främmande land bidrar till att föra vårt näringsliv framåt och vår levnadsstandard uppåt, är mycket stor och förstäelig.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till yrkandet i motion I: 411. Yrkandet finns återgivet i utskottets utlåtande på s. 3 under p. 3 och lyder: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till så-

dana lagändringar varigenom utlandssvenskar får ökade möjligheter att vinna och bevara rösträtt genom besök i hemlandet.»

Fröken **MATTSON** (s):

Herr talman! Jag skulle nästan kunna nöja mig med att förklara att jag instämmer med föregående talare i så måtto, att jag helt och hållet delar herr Lundströms dokumenterade misströstan och besvikelse över konstitutionsutskottets utlåtande nr 27. Men eftersom de två likalydande motionerna, nämligen den som jag har avlämnat i denna kammare och nr 176 i andra kammaren, har blivit återropade av herr Svenungsson, måste jag göra en liten deklaration om varför även jag delar denna missbelåtenhet.

Jag kan tyvärr inte vara lika kortfattad som utskottet, vars majoritet på fem rader avslår sju olika förslag, och jag kan inte heller godta den reservation, som på tre rader har tillstyrkt bl. a. det motionspar som jag företräder. Detta underlag är litet för magert för att kammaren skall kunna ta ställning.

Utskottet hänvisar till att vi bara vid ett enda val har tillämpat nuvarande regler om rösträtt för utlandssvenskar. Det är alldeles riktigt. I de diskussioner som har förts om femårsvillkoret, vilket är ett uttryck för dels troligheten av ett återvändande till Sverige, dels förtrogenhet med svensk samhällsutveckling och den svenska dagspolitikkens aktuella problem, har vissa betänkligheter anförts. Man har också påpekat nackdelarna av en schematisk avgränsning av den röstberättigade personkretsen.

Den motion, som jag återoppar och företräder, har tagit fasta på att svenska tjänstemän i de internationella organisationerna, som nu inte har rösträtt, borde få möjlighet att delta i svenska val. Vi har tänkt speciellt på svenska tjänstemän i sådana interna-

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar tionella organisationer varav Sverige är medlem, t. ex. Förenta nationerna och dess fackorgan, OECD och Europarådet. Tjänstemännen i dessa organ tillsetts genom en kvotering länderna emellan. De måste till viss del anses vara anställda av svenska staten, även om verksamheten är förlagd utomlands.

Med den femårsgräns, som nu accepterats, följer att många av dessa tjänstemän hindras att utöva rösträtt, helt enkelt därför att många av dem har kontrakt som löper på tre år och som nästan automatiskt förlänges till sex år. Vi har ifrågasatt om inte denna grupp, som faktiskt representerar Sverige och som bevarar förtrogenheten med svensk samhällsutveckling och svenska politiska problem, borde kunna undantas från femårsregeln.

Utskottet har mycket kort och kärvt, och i mitt tycke litet ologiskt, ansett att riksdagen inte skall ta något initiativ innan ytterligare erfarenhet vunnits. Då måste jag fråga: Vilka erfarenheter? Denna regel har ju icke prövats och kommer icke att kunna prövas förrän den har genomförts. Utskottet har icke presenterat vad det är man vill vinna erfarenhet av.

Å andra sidan föreslås i den reservation, som enligt herr Svenungsson har tillstyrkt motionsparet, en lagtext enligt följande: »ej är mantalsskriven i riket men någon gång varit här kyrkobokförd.» I det fallet har jag blivit så överhövan bönhörd att jag känner mig något ängslig. Jag kan inte överblicka konsekvenserna av en sådan skrivning, och jag har ingen möjlighet att i dag förutse vad som kan komma ut av detta.

Jag vill speciellt framhålla att vi, i likhet med herr Lundström, har krävt en utredning. Jag hade gärna sett att utskottet åtminstone gjort en något mera resonerande kommentar, eller helst tillstyrkt en utredning.

Eftersom reservationen inte alls tar upp detta förslag, kan jag icke ansluta mig vare sig till reservationsyrkandet eller till utskottets hemställan. Jag ber,

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar

herr talman, att få yrka bifall till motionerna I:163 och II:176 med den hemställan, som återfinns på s. 3 i konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, nämligen »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande lämpliga former enligt vilka svenska tjänstemän i officiella internationella organisationer varav Sverige är medlem kan tillerkännas rösträtt i svenska val».

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! I det utskott jag tillhör brukar vi i okontroversiella frågor enas om vad vi kallar en kort skrivning. Konstitutionsutskottet har börjat använda korta skrivingar också i ärenden där det föreligger delade meningar inom utskottet. Utlandssvenskarnas rösträtt är en fråga som är föremål för mycket olika bedömningar, vilket framgår inte minst av antalet inlägg i debatten här i dag. Konstitutionsutskottet uttrycker sin mening om den på fem rader. Det är ändå ett framsteg sedan i fjol. Då sammanfattade utskottet sin mening på tre rader.

Ärendet är också mycket bristfälligt redovisat i reciten. Utskottet lämnar en ytterst kortfattad redogörelse för gällande regler på området. I övrigt hänvisas till propositionen 1967:145 och utskottsutlåtanden 1967 och 1968. För att sätta sig in i ärendet innan det behandlas i kammaren har kammarledamöterna alltså varit nödsakade att gå tillbaka till tre olika ställen i 1967 och 1968 års riksdagstryck. Jag föreställer mig att ganska många av kammarens ledamöter inte haft vare sig tid eller möjlighet därtill.

Herr talman! Det sätt varpå detta ärende redovisas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 27 kan enligt min mening inte betecknas som tillfredsställande.

När jag nu, herr talman, övergår till sakfrågan, ämnar jag inte uppehålla mig vid skälen för att också svenska

medborgare som är bosatta i utlandet bör ha rösträtt. Utlandssvenskarnas rösträtt är i princip erkänd. Frågan gäller nu varför vissa utlandssvenskar skall ha rösträtt men andra inte.

Det råder delade meningar om innebörden av § 16 riksdagsordningen, som stadgar i första stycket, att »valrätt tillkommer en var man och kvinna som är svensk undersåte...» och i tredje stycket, att »till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd...».

Majoriteten här i riksdagen har genom att bifalla 1967 års proposition om rösträtt för vissa utlandssvenskar anslutit sig till uppfattningen, att vad som står i tredje stycket innebär en inskränkning i vad som står i första stycket. Enligt denna uppfattning bör § 16 läsas, som om där stod, i fri återgivning: »Varje svensk medborgare har rösträtt, om han är uppförd i röstlängd.» Det finns andra som håller på att § 16 skall läsas, som om där stod: »Varje svensk medborgare har rösträtt och skall uppföras i röstlängd.»

För mig är det självklart, att rösträtten i en demokratiskt styrd stat skall vara entydigt reglerad i grundlag och att ingen inskränkning i rösträtten skall kunna göras genom lag som inte har grundlagskaraktär. Den allmänna rösträtten är av fundamental betydelse i en demokrati. Denna rättighet om någon bör vara grundlagsskyddad. Om man genom röstlängdsreglerna i vallagen kan godtyckligt inskränka rösträtten, saknar denna grundlagsskydd. Ett ytterlighetsparti, som i ett val får majoritet i riksdagen, skulle kunna säkra sin maktställning i fortsättningen genom att med hjälp av sin tillfälliga majoritet trumfa igenom en ändring av vallagen som frångår partiets motståndare — eller i varje fall ett tillräckligt antal av dem — rätten att bli upptagna i röstlängd. »Nu ser han spöken mitt på ljusa dagen», säger ni. Lyckligtvis förefaller den beskrivna situationen osannolik, men vi kan inte utesluta möjligheten av att vad som skett i andra

länder, i Tyskland 1933 och i Tjeckoslovakien 1948, för att endast nämna ett par exempel, också kan hända hos oss.

Före 1909 angavs det klart och tydligt i riksdagsordningen att bosättning i riket var en förutsättning för rösträtt vid riksdagsval. Rösträtten vid val till riksdagen var då bunden till den kommunala rösträtten. Det hette: »Walrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hwar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man.»

Vid den ändring av riksdagsordningen som skedde i samband med 1909 års rösträttsreform ströks villkoret om bosättning i riket. Givetvis avsågs därmed ingen ändring i sak. Den Lindmanska regeringen hade säkerligen ingen tanke på att ge rösträtt åt några utlandssvenskar, men den hade heller ingen tanke på att använda sig av röstlängdsbestämmelserna i vallagen för att inskränka den allmänna rösträtten. De inskränkningar som gjordes — de beryktade rösträttsstrecken — var alla noga specificerade i riksdagsordningen och förblev så tills de slutligt avskaffades från och med 1945.

Det var först när riksdagen 1967 beslöt att ge utlandssvenskarna rösträtt som man övergav den sedan 1909 tillämpade tolkningen av § 16 riksdagsordningen. Mantalsskrivning i Sverige skulle inte längre vara villkor för rösträtt vid riksdagsval, utan också svenska medborgare som är bosatta i utlandet skulle vara röstberättigade, men man vill inte ge alla utlandssvenskar rösträtt utan bara vissa. För att klara det konststycket lade man in en ny tolkning också i sista stycket av § 16 riksdagsordningen, nämligen att man genom bestämmelser i vallagen, som är allmän lag, skulle kunna inskränka rösträtten för vissa medborgare.

I en motion, nr 417 i denna kammare, där jag står som första namn, har vi utvecklat dessa tankegångar och dragit ut konsekvenserna av dem. Utskottet har

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar inte med ett ord bemött motionen. Uppenbarligen har den befunnits alltför lättviktig. Jag skulle emellertid vilja ställa följande fråga och hoppas få svar av konstitutionsutskottets ordförande herr Georg Pettersson: Är det betryggande ur demokratisk synpunkt att den allmänna rösträtten inte är grundlagskyddad utan enligt den tolkning som riksdagen godtagit kan inskränkas genom allmän lag?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion I: 417 med den hemställan som finns på s. 3 i utlåtandet, att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om förslag till sådan ändring i lagen om val till riksdagen, att varje svensk medborgare bereds möjlighet att bli upptagen i röstlängd, oberoende av mantalsskrivning eller kyrkobokföring i riket.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag skall börja med att instämna i vad herr Lindblad sade, nämligen att detta är en gammal välkänd fråga. Däri instämmer jag till alla delar. Jag kanske kan få tillägga att alla de argument som här har anförts också är välkända. Det kan finnas anledning att erinra om att den här frågan behandlades senast i fjol och att den behandlades ännu mera ingående hösten 1967, när propositionen kom med förslag om att möjliggöra för utlandssvenskar att få rösträtt — något som också herr Tistad här har framhållit.

Alla de argument som herr Tistad framfört blev bemötta både i propositionen och vid behandlingen i kamrarna, och jag kan inte finna någon anledning till att varje år göra lika omfattande recit i utskottsutlåtandet. Jag tycker att det nu föreliggande utlåtandet i det avseendet är helt tillfredsställande.

Den möjlighet som tillskapades på hösten 1967 utnyttjades för första gången 1968. Man hade väntat att det skulle bli en stor uppslutning, men alla vet ju att det var ett ringa antal av utlands-

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar svenskarna som utnyttjade möjligheten att få rösta här hemma.

Det enda egentligen nya som tillkommit i år är, såsom också utskottet påpekar, vad som anförts i herr Lundströms motion.

Herr Lundströms motion berör mantalsskrivningen och kyrkobokföringen. Vi vet att vi i det fallet har fått en ny lagstiftning, och vi vet även att frågan om den legala bosättningen kommer att utredas. Vi bör avvakta resultatet av denna utredning, innan vi går in för att lösa problemet på det sätt som herr Lundström har tänkt sig.

När det gäller fröken Mattsons motion vill jag erinra om att det kommer att bli väldigt besvärligt att införa undantagsbestämmelser. Vi skulle alltså på något sätt i någon lag ange vilka organisationer en utlandssvensk skall vara anställd hos för att få rösträtt. Är det riktigt med bara de organisationerna? De personer som nämnts här i debatten är inte anställda vid några internationella organisationer utan är anställda vid svenska företag eller är representanter för svenska företag.

Detta är en mycket besvärlig fråga, och det finns all anledning att se vad som kommer att hända vid 1970 års val. Det kan tänkas att man får göra vissa omprövningar. Men det är inte säkert att dessa omprövningar bara skall gå i den riktningen att vi utvidgar rösträtten. Det kan också hända att man får göra ändringar åt det andra hållet.

Herr talman! Det finns ingen anledning att upprepa den debatt vi förde 1967 och 1968. Jag ber därför att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan, vilket också innebär avslag på de yrkanden som har framställts bl. a. av herr Lundström och fröken Mattson.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Vi reserverar oss inte anklaga utskottsmajoriteten för att utskottets hemställan är kortfattad, efter-

som vår reservation är lika kortfattad. Men det kan vara värt att notera att utskottsmajoriteten inte har några som helst principiella invändningar mot det förslag som har framförts i reservationen. Som jag erinrade om i mitt tidigare anförande finner utskottsmajoriteten våra synpunkter beaktansvärda.

Utskottsmajoriteten åberopar det nyligen fattade riksdagsbeslutet och anser att nya erfarenheter först måste vinnas. I likhet med fröken Mattson kan man fråga vilka ytterligare erfarenheter utskottet kan efterlysa. En ny erfarenhet ges vid 1970 års val, och ett positivt beslut här i riksdagen i dag skulle ju leda till att rösträtten blivit utsträckt just vid detta val. Att sedan inte så många utlandssvenskar deltog i 1968 års val är knappast någon motivering för att behålla nuvarande ordning.

Jag fick inte riktigt klart för mig varför fröken Mattson inte kunde ansluta sig till reservationen. Vi reserverar oss menar att det inte behövs någon ny utredning för att belysa det, såsom vi anser, ganska orimliga i den nuvarande tidsgränsen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Hur en utskottsrecit skall utformas är en fråga om vilken service riksdagens ledamöter kan göra anspråk på. Jag anser det självklart att ledamöterna i reciten skall få en något så när fullständig samling av fakta i ärendet. Man kan inte begära att riksdagsledamöterna på den korta tid som de har till sitt förfogande för att förbereda sig för ärendenas behandling i kammaren skall bedriva källstudier i flera årgångar riksdagstryck.

Konstitutionsutskottets ordförande sade att det inte hade framkommit något nytt i frågan annat än vad som anförts i herr Lundströms och fröken Mattsons motioner.

Jag tycker nog att de synpunkter som

har framförts i den motion som jag har talat för är nya i så måtto att de inte tidigare har framförts i riksdagen. Men det har tydligen förbigått herr Pettersson.

Jag ställde en fråga som jag tycker att det skulle vara mycket angeläget för konstitutionsutskottets ordförande att besvara. Jag vill upprepa min fråga i hopp om att herr Georg Pettersson skall ge mig ett svar.

Är det betryggande ur demokratisk synpunkt att den allmänna rösträtten inte är grundlagsskyddad utan enligt den tolkning som riksdagen godtagit kan inskränkas genom allmän lag?

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är riktigt som herr Pettersson säger att det var ett ringa antal utlandssvenskar — ett beklagligt ringa antal — som begärde och fick rösträtt vid förra valet. Det kan självfallet i åtskilliga fall ha berott på att man inte hade reda på hur man skulle förfara. Så t. ex. träffade jag i Sydamerika flera stycken som utgick från att de måste vara mantalsskrivna i Sverige, vilket under rådande förhållande kunde ske först i november, och då var det ju för sent. Det visade sig att de inte kände till den här möjligheten att få rösträtt genom att vara kyrkobokförda i Sverige. Huvudorsaken tror jag ändå var att även de som visste hur det skulle gå till tyckte att det var alltför stora besvärligheter förenade med att göra en framställning om att få rösträtt. Redan det resultat som uppnåddes förra året måste göra att man blir betänksam över de nuvarande reglernas verkan.

Med anledning av det uttalande som konstitutionsutskottets ärade ordförande gjorde om förhållandet till kyrkobokföringen vill jag påpeka att jag i min motion tagit upp den aspekten. Jag har nämligen skrivit: »Syftet skulle också kunna vinnas, åtminstone delvis, genom en ändring av förutsättning-

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar
arna för kyrkobokföring, eventuellt genom en specialregel för utlandssvenskar.» En utredning på den punkten kunde kanske ha varit av värde, om utskottet till äventyrs nästa höst, efter nästa års val, kommer att ha en annan uppfattning i själva sakfrågan än nu.

Dessutom hade det kanske inte varit ur vägen att låta grundlagberedningen, där både herr Pettersson i Visby och jag är med, ta en titt på det här problemet. Det är klart att frågan måste komma upp i något sammanhang.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Till herr Georg Pettersson vill jag helt kort säga, att vi har speciellt nämnt officiella internationella organisationer just med tanke på det kvoteringsystem som råder och med tanke på att de svenskar som det här är fråga om står i ett annat förhållande till vårt land och har anledning att följa utvecklingen här hemma på ett annat sätt än andra utlandsbosatta svenskar.

Det föreligger dock problem i fråga om personkretsen och undantagsbestämmelserna. Därför hade vi hoppats, eftersom ändå utskottet funnit våra synpunkter beaktansvärda, att en utredning hade kommit till stånd.

När det gäller herr Svenungssons anförande kan jag bara upprepa vad jag sagt tidigare. Vi vill ha en utredning för att se under vilka lämpliga former undantag kan göras. Innan en sådan utredning har kommit till stånd kan vi knappast gå till ett konkret beslut. I annat fall kan vi inte bedöma konsekvenserna.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionärernas hemställan.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Herr Svenungsson läser illa. Han sade nämligen att utskottet bl. a. har funnit att den motion som han är talesman för är beaktansvärd. Så är inte fallet. I utlåtandet har angivits

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar vilka motioner vi har funnit värda att beakta. De övriga är välkända, eftersom motioner av liknande innehåll har behandlats tidigare, senast 1968.

Till herr Tistad vill jag säga att denna fråga behandlades 1967 och också togs upp i propositionens skrivningar i detta sammanhang.

Jag kan också uttrycka mig på det sättet att grundlagen ger de allmänna bestämmelserna, men därutöver hänvisar till allmän lag, i detta fall vallagen. Det måste finnas vissa tillämpningsregler, för att det hela skall kunna fungera. Just när det gäller rösträtten finns regler som föreskriver att en person skall vara upptagen i röstlängd för att få rösta. Därför har man ordnat en särskild röstlängd för utlandssvenskarna. Jag kan inte finna annat än att det är riktigt att lösa problemet på det sättet.

Herr Tistad anmärkte på litet av varje, bl. a. på att vi i utskottet inte skriver särskilt mycket i våra utlåtanden. I Sverige är vi mycket generösa när det gäller att upprepa vad som redan finns skrivet. Jag tycker att konstitutionsutskottets skrivning bör kunna vara ett efterföljansvärt exempel, nämligen att man inte år efter år upprepar samma saker i riksdagstrycket.

Det var herr Lundström som sade att de som är utomlands noga följer med vad som händer här hemma. Men han sade senare att dessa människor inte visste vad som gällde beträffande rösträtten. Då frågar jag: Vad är det egentligen de följer med? Det måste vara något fel i herr Lundströms resonemang. Antingen följer dessa människor med händelserna hemma och vet vad det är fråga om, eller också gör de det inte. Herr Lundströms senaste yttrande skulle innebära att de inte följer med och inte vet vad som gäller.

Beträffande kravet på en utredning anser jag att detta i och för sig är en fråga av allför ringa omfattning för att man skall sätta i gång en utredningsapparat, vilket fröken Mattson föreslagit.

Alla dessa frågor har blivit utredda, och riksdagen har nyligen fattat beslut. Det finns alla skäl att avvakta, vilket vi framhållit från utskottsmajoritetens sida, vad som kommer att hända i valet 1970 när det gäller utlandssvenskarnas intresse och vilja att delta.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande nästan vädjade till oss att inte upprepa vad vi sagt i tidigare debatter. Men om vi återkommer med våra motioner och de blir regelrätt utskottsbehandlade, är det ganska naturligt att det måste bli en debatt.

Sedan anmärkte utskottets ordförande på att jag skulle ha läst illa. I det här fallet tror jag att jag läste rätt ur utskottsutlåtandet. Jag talade inte om utskottets synpunkter på motionerna, utan om dess synpunkter på reservationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! När det gäller utlandssvenskarnas kännedom om villkoren för att få rösträtt i fjol sade jag inte att det berodde på okunnighet, utan jag sade att det kanske i viss mån kunde bero på att de inte hade reda på bestämmelserna. I så fall är det en direkt anklagelse för att man hade spritt uppgifterna dåligt till dem som borde ha fått dem. Men jag tillade att det låga valdeltagandet i stort sett torde ha berott på att utlandssvenskarna hade svårt att uppfylla de villkor som krävs.

Jag vill för övrigt fråga: Hur många normalsvenskar är det som har fullt klart för sig hur de skall gå till väga för att få rösta, om de har rösträtt, vad som gäller i fråga om röstlängd och allt sådant? Det stora flertalet har det kanske klart för sig, men många har det inte. Det vet jag som gammal valledare, och det vet säkert också herr Georg Pettersson. Jämför man utlandssvenskarna med

dem som bor här hemma, tror jag inte att utlandssvenskarna kommer så mycket efter i fråga om kunskaper om valbestämmelserna. Sannolikt är de ofta bättre utrustade med den kunskapen.

Dessutom förmodar jag att den kändomen nu blivit bättre än den var 1968.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Om man genom allmän lagstiftning godtyckligt kan begränsa rätten att bli upptagen i röstlängd och därmed inskränka rösträtten för vissa kategorier av medborgare, är ju den allmänna regleringen i grundlagen av rösträtten, som herr Georg Pettersson talar om, utan varje värde.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen;

3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 411;

4:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av att motionerna I: 163 och II: 176 bifölles; samt

5:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 417.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svenungsson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades

Om avskaffande av adelsväsendet i reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svenungsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 58.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om avskaffande av adelsväsendet

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om avskaffande av adelsväsendet.

I detta utlåtande hade konstitutionsutskottet behandlat de likalydande motionerna I: 2, av herr *Hjorth m. fl.*, och II: 4, av fru *Thunvall m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande adelskapets upphävande.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t, att motionerna I: 2

Om avskaffande av adelsväsendet

och II:4 överlämnades till grundlagberedningen.

Reservation hade anförts av herrar *Sveningsson*, *Svenungsson* och *Werner* (alla m), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I:2 och II:4.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! I detta utlåtande från konstitutionsutskottet behandlas ett motionspar om avskaffandet av adelsväsendet. Utskottet gör i sitt yttrande sådana uttalanden att även reservanterna kan godtaga dessa uttalanden och nära nog i sin helhet kunde ha tagit med dem i sin reservation.

Utskottets majoritet uttalar bl. a. följande, vilket jag tycker det finns anledning att föra till kammarens protokoll: »Adelsväsendet i Sverige saknar numera all reell betydelse. Tillhörighet till adeln ger inga samhällsliga förmåner och medför inte heller några särskilda plikter mot samhället. Några adliga privilegieanspråk hävdas inte längre. Efter 1902 har inget adlande skett.» Vidare uttalar utskottsmajoriteten: »Grundlagberedningen kan inte undgå att vid sitt arbete på en total författningsreform taga ställning till de nuvarande grundlagsbestämmelserna om adeln. Även övriga frågor om adeln aktualiseras sannolikt i detta sammanhang.»

Dessa uttalanden är enligt min mening en klar motivering för ett avslag på den behandlade motionen, och vi reservanter kunde mycket väl som sagt ha haft med dessa uttalanden i vår reservation.

Nu föreslår utskottsmajoriteten att motionen utan något närmare yttrande eller bifall skall överlämnas till grundlagberedningen. Detta kan tyckas vara ett oskyldigt ställningstagande. Men det är inte så oskyldigt som det ser ut, ty i och med ett sådant förslag och ett sådant beslut redovisas ett intresse i mo-

tionens syfte, oberoende av vilket uttalande som utskottet i sin motivering använder.

Att det alltjämt finns vissa bestämmelser i regeringsformen anser vi reservanter vara att betrakta som en historisk kvarleva, och det har länge funnits mycket mer i regeringsformen som inte tillämpas bokstavligt. Från deras sida som lång tid haft makten att besluta och bestämma har det inte funnits något överdrivet intresse att modernisera våra grundlagar.

Nog kan man här ha den uppfattningen att när dessa adelssläkter numera inte har några förmåner eller är någon belastning för samhället, så kan de vara kvar utan några inte önskade ingrepp från riksdagens eller regeringens sida. Om det för framtiden skall behövas några bestämmelser här som är reglerade i grundlag kan säkert ifrågasättas. Den saken klarar grundlagberedningen ut även om denna motion inte överlämnas till beredningen. Att regeringen Palme eller någon annan regering skall förläna någon adelskap, när detta inte förekommit sedan 1902, kan man varken misstänka eller befara. Men när nu adelssläkterna under länge sedan svunna tider, på 1500-, 1600- och 1700-talen, ja långt fram på 1800-talet, har haft en helt annan ställning och betydelse, då kan man tycka, som vi har sagt, att dessa släkter kan få leva kvar med sitt adelskap. De kan betraktas som en historisk kvarleva.

Man kan fråga sig varför allting som hör till gångna tider, som hör till gammal tradition och ordning, skall röjas bort och försvinna. En kvarleva som denna bör enligt reservanternas mening ha rätt att leva vidare, så länge den inte kostar staten och det allmänna något mer än andra medborgare och när den inte är till någon skada. Om adeln vill ha kvar den ordning som nu gäller, tycker vi reservanter att riksdagen inte skall lägga några hinder i vägen för detta.

I motion nr 2 i denna kammare heter

Om avskaffande av adelsväsendet

det om adelsväsendet att adel och riddarhusordning inte hör hemma i ett modernt samhälle med demokratiska principer. Ordet demokrati är användbart i så många sammanhang. Men det kan inte vara en god demokratisk ordning att riksdagen skall vidta sådana åtgärder att adelskapet avvecklas.

Att det skulle vara angeläget eller av värde att också skyddet för adeln i grundlagen avvecklas i samband med enkammarriksdagens införande är svårt att inse. Det är en bättre och högre grad av demokrati om adelsläkterna själva får besluta om dessa sina egna angelägenheter. I så många andra sammanhang framföres den uppfattningen att de som berörs av en viss åtgärd skall få vara med och öva inflytande på vad som skall uträttas.

Låt adelsläkterna därför ha kvar sitt riddarhus, utan några försök till konfiskation, sin riddarhusordning och sina egna adelsmöten för att fatta beslut! Här behöver riksdagen inte göra några ingrepp, i varje fall inte gå före och visa vägen.

Om tanken mot förmodan skulle vara den att adeln skulle ha någon betydelse, att den skulle vilja rubba våra grundmurade demokratiska principer, så är även den uppfattningen oriktig.

Vid adelsmötet 1968 förekom en motion med förslag om att upphäva adelskapet i vårt land, men den motionen rönt inte så mycket intresse att den ens blev föremål för utskottsbehandling. Den blev avslagen utan att ha behandlats i utskott.

De fonder som adeln har att förvalta är inte så stora — 50—60 miljoner kronor. I vår tid är fonder av denna storleksordning inte så enormt stora. Och om här som det framhålles i motionen utbetalas 1,5 miljoner kronor i stipendier och 300 kronor om året till vissa adelsfröknar, sedan de fyllt 60 år, så bör man enligt min uppfattning ha rätt och möjlighet härtill.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den

vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Motionerna om adelns avskaffande förorsakade ett visst uppseende när de väcktes i januari i år. Av uttalanden som gjordes från en del håll kunde man få den uppfattningen att vi hade givit oss på något som var lika heligt som konungahuset självt. Man talade om onödig klävingrighet m. m. Konstitutionsutskottets utförliga och mycket intressanta recit vittnar dock om att vi ingalunda är de första som tagit upp denna sak. Tid efter annan har frågan berörts i olika sammanhang, inte bara här i riksdagen. För varje gång har dock riksdagen, enkannerligen första kammaren, avslagit alla försök att avveckla adelns kvardröjande privilegier.

I vår motion har vi pekat på 37 § och 114 § regeringsformen samt riddarhusordningen, där adelsväsendet fortfarande omhuldas av staten. Tidigare motioner i ärendet har också gällt dessa paragrafer, och redan år 1904 uttalade konstitutionsutskottet att ifrågavarande kungliga prerogativ stod i strid med gällande allmänna uppfattning av samhällsförhållandena: »Efter adelns upphörande 1866 såsom riksstånd har grunden för ett förstärkande av adeln genom nytt adlande bortfallit.» Det uttalandet bet dock inte på den konservativa första kammaren den gången.

Först år 1956 var riksdagen mogen att hos Kungl. Maj:t, med anledning av motioner, hemställa om utredning och förslag om upphävande av 114 §. Konstitutionsutskottet och riksdagen ansåg då att ståndsprivilegierna utformats under helt andra samhällsförhållanden än de nu rådande och att de föreställningar om olika medborgargrupperns skyldigheter och rättigheter, som kommit till uttryck i privilegielagstiftningen, inte lät sig förena med nutida uppfatt-

Om avskaffande av adelsväsendet

ning om fördelning av samhällliga plikter och förmåner. Kyrka—stat—utredningen — 114 § gäller ju både adelns och prästerskapets återstående privilegier — fick riksdagens skrivelse i ärendet men ansåg sig till följd av begränsningen i utredningens uppdrag ej kunna ta ställning till spørsmålet om upphävande av regeringsformens 114 §.

Författningsutredningen uttalade mycket bestämt att det inte kunde ifrågakomma att till en ny regeringsform överföra bestämmelserna om nobilitering i regeringsformens 37 § eller att bruket att adla över huvud skulle återupptagas och ansåg det angeläget att återstående ännu gällande ståndsprivilegier upphäves. Författningsutredningens mångåriga arbete resulterade i en ny utredning, och vårt hopp står nu till denna då det enligt konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag blir grundlagberedningen som ånyo får pröva denna segslitna fråga.

Nu hade jag hoppats på en än mera positiv behandling av frågan. Bestämmelserna om adlande kunde ha tagits bort med en något mindre utredning, och redan den utredning som utskottet har presterat är ju så utförlig att den faktiskt hade kunnat ligga till grund för ett beslut. Det är väl självklart att grundlagberedningen skall ta upp denna sak, men med utskottets skrivning får jag notera att saken ändå tagit ett litet steg framåt, och det är enligt min mening tillfredsställande. Jag förutsätter också att grundlagberedningen med allvar tar sig an denna fråga och att det inte tar alltför lång tid innan den blir klar med sitt arbete.

Det går minsann inte fort att ur våra grundlagar utmönstra 1800-talets ståndssamhälle trots att det är över 100 år sedan det formellt avskaffades. Nu är det väl osäkert om det räcker bara med att utesluta 37 § och 114 § samt ändra 39 § i regeringsformen. Det bör också klart sägas ifrån att beslutet även bör omfatta ett upphävande av riddarhus-

ordningen. Först med detta torde adeln som offentligrättslig korporation försvinna i det här landet. Hur det sedan skall bli med Riddarhuset får väl en utredning ta ställning till. Detta gäller också alla kufiska fonder som finns. Vill sedan adelsättlingarna slå vakt om sina traditioner i en privat organisation är det deras ensak, men staten skall inte ha sin skyddande hand över det. Alla bördstitlar och prefix bör samtidigt avskaffas i alla officiella sammanhang.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Som herr Hjorth har uttalat har denna fråga varit aktualiserad vid många tidigare tillfällen, och vi är alla medvetna om att den nu är under utredning i grundlagberedningen. I motsats till herr Hjorth litar jag helt och fullt på att denna utredning med noggrannhet kommer att behandla de frågor som skall behandlas. Vad jag vill säga är bara att jag för min del helt och fullt litat på grundlagberedningen i det avseendet.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Grundlagberedningen tillkom som bekant för att bl. a. överarbeta författningsutredningens förslag. Avsikten är att grundlagberedningen skall framlägga förslag till en helt ny och modern regeringsform. Författningsutredningen hade enhälligt kommit fram till den slutsatsen att dessa privilegier inte hörde hemma i en modern författning. Denna fråga är alltså ett arv, som grundlagberedningen fått överta. När förslaget var ute på remiss, möttes det inte av någon kritik. Man gick praktiskt taget helt förbi vad författningsutredningen här hade sagt. Vad frågan nu gäller är alltså huruvida man skall ta bort privilegierna på det sätt som författningsutredningen hade före-

Om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

slagit. Utskottet föreslår att motionerna överlämnas till grundlagberedningen. Det får väl närmast betraktas som ett påpekande att frågan inte skall glömmas bort, vilket kanske inte behövs i och för sig, men det är i alla fall ett påpekande att man på så sätt kan få ett underlag för de meningsyttringar som finns i denna fråga bl. a. i riksdagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 15.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motion om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra;

nr 30, i anledning av motioner om förvaltning av byggnad för skoländamål; och

nr 31, i anledning av motioner om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare.

I de likalydande motionerna I: 412, av herr *Nilsson, Nils*, och herr *Olsson, Johan*, samt II: 486, av herr *Nilsson* i *Tvärålund m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till kommunalrättskommittén om skyndsam översyn och förslag rörande kommunernas kompetens i de i motionerna angivna avseendena.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 412 och II: 486.

Reservationer hade avgivits

1. av herr *Larsson* i *Luttra* och herr *Boo* (båda cp) samt herr *Nelander*

Om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

(fp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t, att motionerna I: 412 och II: 486 överlämnades till kommunalrättskommittén; samt 2. av herr *Pettersson, Harald*, (cp), som dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! För stora delar av inre Norrland har jordbruket och skogsbruket varit basnäringarna. Den snabba — kanske alltför snabba — strukturrationaliseringen inom skogsbruket har ställt dessa bygder inför svåra omställningsproblem. De kommuner som här drabbats har egentligen inte haft en chans att under denna korta tid hinna skapa ersättningssysselsättning för de arbetstillfällen som genom ändringen i skogsbrukets arbetsformer gått förlorade.

I den allmänpolitiska debatten i förra veckan lämnade inrikesministern i denna kammare en uppgift som visar vilka stora tal de minskade arbetstillfällena i skogen i verkligheten rör sig om: en minskning från 60 000 till 25 000. Siffran är en minnesuppgift och kan därför vara inkorrekt, men det är ändå uppenbart att det är fråga om en minskning av arbetstillfällena i sådan omfattning att det måste förorsaka mycket stora problem för skogskommunerna.

Det talades även mycket om nödvändigheten av och viljan till åtgärder för att ge sysselsättning åt befolkningen i Norrland. Det nämndes dock ingenting om jordbrukets framtida roll i detta sammanhang. Men hur skall man, när det gäller sysselsättning för alla de människor som lever och verkar i de norrländska inlandskommunerna — från Pajala i norr till Dalälven i söder — kunna förbigå en näringsgren som dock sysselsätter en så väsentlig del av befolkningen i dessa bygder, om man även samtidigt vill att bygderna skall fortleva? Vilken är regeringens uppfattning om jordbrukets betydelse i dessa avse-

enden? Och skall deltidjordbruket med dess möjlighet till tillskottssysselsättning inte få finnas i framtiden? Det vore värdefullt om vår jordbruksminister ville ge något besked i dessa frågor.

För småjordbrukarna i skogskommunerna har skogsarbetet varit ett nödvändigt komplement för att de skulle er-hålla en tillräcklig bärgning. För de Norrlandskommuner som på olika sätt lämnat stöd till jordbruket har detta tett sig som en tvingande nödvändighet. På något sätt måste man försöka överleva under den tid som måste förflyta till dess andra arbetsmöjligheter kunnat skapas. Uppbyggandet av en industriell tradition kan ta rätt lång tid, och utan några hjälpåtgärder kommer dessa skogskommuner att få en sådan folkminskning att de inte längre går att rädda.

Vid jordbruksutskottets resa i Västerbotten i somras framkom vid flera tillfällen den betydelse man fäste vid möjligheten att ge jordbrukarna — och då framför allt de äldre som inte kan lämna hembygden och ta arbeten i södra Sverige — ett visst ekonomiskt stöd till deras bärgning. Svenska kommunförbundet anför bl. a. i sitt remissvar: »Tanken ligger därför nära till hands att kommunerna i sysselsättningsfrämjande syfte kunde lämna visst ekonomiskt stöd åt jordbrukare och därigenom möjliggöra för i första hand den till det mindre jordbruket knutna äldre arbetskraften att få en dräglig bärgning inom jordbruket under sin återstående produktiva tid och slippa lämna hembygden. Detta så mycket mer som en nedläggning av småjordbruken i många fall kommer att innebära betydande ekonomiska förluster för ägarna genom att deras fastigheter sjunker i värde.»

Efter att ha konstaterat att ett sådant stöd inte enligt nuvarande regler ligger inom den primärkommunala kompetensen avslutar kommunförbundet sitt remissyttrande på följande sätt: »Eftersom kommunalrättskommittén har i

Om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

uppdrag att göra en översyn av kompetensbestämmelserna i kommunallagen synes det dock lämpligt att motionerna överlämnas till kommittén för kännedom.»

Konstitutionsutskottet anför i sin motivering för avstyrkande av motionerna, att kommunalrättskommittén redan utreder frågan om kommunernas rätt att stödja enskilda företag enligt särskilt meddelade direktiv. Då i dessa direktiv inte finns något som skulle innebära att de i motionerna angivna syftemålen uppnås, kan ju inte heller utredningsresultatet förväntas bidra till en bättre situation för de bidragslämnande kommunerna.

Skogsindustrin är av stor ekonomisk betydelse för hela vårt land. Den hårda internationella konkurrensen har dock tvingat fram långt gående rationaliseringar. Dessa har i särskild grad drabbat råvarusidan, nämligen skogsbruket, och inneburit en kraftigt ökad friställning av arbetskraft. Medan vinsterna av denna rationalisering kommit hela landet till godo har skogskommunerna fått bära — och får bära — en mycket tung börda av dessa rationaliseringar genom uppkommen arbetslöshet. Det kan inte ses som ett uttryck för jämlikhet och solidaritet att nu lägga sten på börda genom att reducera det till kommunerna utgående statsbidraget till sådana kommuner som i kampen för sitt fortbestånd söker efter utvägar i en svår situation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Larsson i Luttra m. fl. avgivna reservationen vid utskottets utlåtande.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Jag delar i sak motionärernas och reservanternas synpunkter i denna fråga, att det är nödvändigt med en översyn av kommunernas kompetens att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd. Det önskemål om tilläggsdirektiv till kommunal-

rättskommittén som framförts i föreliggande motioner är tillgodosett, då kommunalrättskommittén enligt särskilt meddelade direktiv har detta uppdrag sig förelagt. Kommitténs förslag i ämnet väntas, enligt vad utskottet har blivit upplyst om, bli framlagt inom den närmaste tiden. Det är skälet till att jag har kunnat ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad herr Harald Pettersson har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Larsson i Luttra m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Larsson i Luttra m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 20.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 34, i anledning av motioner om proportionella val av nämndemän.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av motioner om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 253, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 337, av fru *Sundberg*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av kommunal- och landstingsrådets kommunalrättsliga ställning liksom möjligheten att vid tillsättande av dessa befattningar tillämpa metoden med proportionella val.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 253 och II: 337.

Reservation hade anmälts av herrarna *Sveningsson* och *Werner* samt fröken *Lundbeck* (alla m), vilka, under åberopande av vad som anförts i en till utskottets utlåtande nr 30 år 1968 fogad reservation, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 253 och II: 337 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning av kommunal- och landstingsrådets kommunalrättsliga ställning och av möjligheten att vid tillsättande av dessa befattningar tillämpa proportionella val.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Det finns ingen anledning att här mera ingående beröra frågan om kommunal- och landstingsrådets ställning i kommunalrättsligt avseende. Såväl utskottet som reservanterna har gjort sina uttalanden så kortfattade som möjligt. Frågan behandlades också så sent som vid höstriksdagen för ett år sedan.

Vid behandlingen av ett annat ärende kritiserades konstitutionsutskottet för att det skriver kortfattade utlåtanden, men det är ju den princip som utskottet tillämpar i ärenden som återkommer år efter år. Jag kunde ha följt det som jag tycker föredömliga exempel och bara hänvisat till den debatt i detta ärende som fördes förra året, men jag vill ändå säga några ord även denna gång.

Vårt förslag från 1968 och tidigare tillfällen har återkommit i år, ty vi anser inom moderata samlingspartiet att det är mycket angeläget att kommunal- och landstingsråd, dessa deltids- eller heltidsanställda förtroendemän, får sin tjänsteställning reglerad i kommunallagen och landstingslagen. Det är angeläget att det inte blir ett uppskov på obestämd tid.

Om man räknar i hela landet finner man att antalet kommunal- och landstingsråd har ökat under de senaste åren. Ytterligare sådana tjänster tillkommer säkert. Dessa tjänstemän har i

Om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning

det kommunala arbetet fått en inte bara i regel värlavlönad utan också betydelsefull ställning, men att deras arbetsuppgifter och ansvar m. m. skall vara reglerade i lag och författning vill utskottet inte vara med om. Många kommunala tjänstemän med uppgifter av mycket mindre format har sin ställning lagligt reglerad.

Utskottet hade förra året förhoppningar om att länsdemokratiutredningen skulle framlägga förslag i denna fråga. Utskottet litade på det uttalande som riksdagen gjorde när den partiella författningsreformen antogs, nämligen att en bevakning av den kommunala demokratin här skulle ske så att inga värden i det avseendet gick förlorade. Men även i detta fall ansåg utskottet att frågan skulle klaras på utredningsstadiet. Med tanke på de förhoppningar som utskottet hade förra året borde det i år ha redovisats något om det på utredningsstadiet har tagits det minsta steg framåt i detta ärende. Det skulle vara av intresse att få klarhet i detta.

I år uttalar utskottet kort och gott att eftersom motionen avstyrktes 1968 så avstyrkes den även i år. Jag har nog i något sammanhang uttalat att den omsländigheten att en motion avstyrkes det ena året inte är något argument för att den skall avstyrkas även nästa år. Nu är detta dess bättre ingen genomgående princip i riksdagsarbetet och kan inte heller bli en genomgående princip, för då skulle riksdagsarbetet i stor utsträckning bli meningslöst. Trots utskottets uttalande förra året tror jag det antagandet är riktigt att under det år som har gått inte något har inträffat som har bidragit till en lösning av problemet med en lagreglering av kommunal- och landstingsrådets ställning. Skall här hända någonting, måste riksdagen bifalla den motion som vi har lämnat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Det har i alla fall hänt en sak sedan föregående år, nämligen att utskottet har inhämtat yttranden från Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet. I dessa yttranden finns svar på de frågor som herr Sveningsson ställer. I yttrandena meddelas att denna fråga är föremål för utredning inom länsdemokratiutredningen. Där talas också om den arbetsgrupp som kommunikationsministern nu har tillsatt med företrädare för de stora politiska partierna och för de kommunala förbunden. Arbetsgruppen har till uppgift att dra upp riktlinjerna för en samlad översyn av den kommunala demokratin.

Man kan alltså säga att motionsyrkandet har bifallits. I varje fall har både Kommunförbundet och Landstingsförbundet den uppfattningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Jag är väl medveten om att Kommunförbundet och Landstingsförbundet har yttrat sig i den här frågan. Yttrandena finns ju intagna i utskottets utlåtande.

Det kan väl sägas att de båda förbunden har övertagit den roll som utskottet spelade förra året, nämligen att hänvisa till pågående utredningar. Men därmed har, anser jag, inte inträffat någonting som har fört frågan framåt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna propo-

Om effektivare trafikundervisning i skolorna

sition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av motioner om beräkningsgrunderna för den församlingsprästerliga organisationen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om effektivare trafikundervisning i skolorna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av väckta motioner om effektivare trafikundervisning i skolorna.

I de likalydande motionerna I: 510, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 519, av herr *Björck* i Nässjö *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att i skolan införa en mera effektiv trafikundervisning med beaktande av vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 510 och II: 519.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Motionärerna berör ett mycket viktigt problem då de tar upp trafikundervisningen i skolorna. Om vi närmare penetrerar denna fråga får vi utgå från att siffran för antalet skadade skolbarn i åldrarna 7—14 år aldrig har varit större än under 1968. Siffran var då 1 616 — en ökning med 20 procent. Denna ökning i förhållande till tidigare år ligger mer på skolbarnen som aktiva trafikanter än på skolbarnen som bilpassagerare.

Trafikundervisningen i skolan har, måste man tyvärr säga, försämrats sedan högertrafikomläggningens tid. I samband med högertrafikomläggningen fanns i varje skola en lärare, som var ansvarig för trafikundervisningen. Dessa lärare finns inte längre, utan i stället skall huvudlärarna i berörda ämnen svara för planeringen av trafikundervisningen. Detta system har inte visat sig vara lika effektivt som det tidigare.

I utskottets utlåtande hänvisas till en arbetsgrupp på riksnivå, som skolöverstyrelsen tillsatt. Det är en ständig samarbetsgrupp, som fortlöpande skall följa problemen med trafikundervisning i skolorna. Jag tror inte att denna arbetsgrupp ensam kan klara dessa problem, utan att man måste ta kraftigare grepp på denna fråga om man skall nå något resultat.

Man bör försöka komma fram till den ordning som rådde i samband med högertrafikomläggningen, nämligen att

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

man — som jag redan sagt — i varje skola hade en lärare, som var ansvarig för trafikundervisningen. Det var för övrigt det bilförarutredningen föreslog på sin tid. När riksdagen behandlade bilförarutredningens förslag sades det att man skulle avvakta erfarenheterna från högertrafikomläggningen. Jag anser att olycksstatistiken, som jag inledningsvis redovisat, givit belägg för att man inte skall avvakta ytterligare, utan att man måste göra någonting konkret.

Jag vill hemställa till de ansvariga myndigheterna — främst utbildnings- och kommunikationsdepartementen — att de ser till att någonting händer i denna fråga. Det behövs mycket effektivare åtgärder på detta område än de skolöverstyrelsen och dess arbetsgrupper för närvarande är mäktiga att prestera.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av motioner om särskilda läroböcker för synskadade barn; samt

nr 129, i anledning av motioner om gemensamma stationer för post, tele och järnväg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 53, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Till behandling hade bevillningsutskottet förehått

1) de likalydande motionerna I: 72, av herr *Brundin m. fl.*, samt II: 93, av herrar *Lothigius* och *Enarsson*, vari

hemstälts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att avskrivningsunderlaget för skogsvägar skulle bestämmas till två tredjedelar av anläggningskostnaden;

2) de likalydande motionerna I: 82, av herrar *Åkerlund* och *Brundin*, samt II: 94, av herr *Enarsson m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag beträffande vidgad rätt till avdrag för dikning i skogsmark;

3) de likalydande motionerna I: 211, av herr *Karl Pettersson*, samt II: 235, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag angående sådan ändring i kommunalskattelagen,

att avdrag medgäves vid inkomsttaxeringen för anläggande av skogsbilväg med hela beloppet utöver utgående statsbidrag och eventuella andra bidrag, samt

att för skogsbilvägar inom Indalsälvens och Ljungans flottledsområden motsvarande avdrag medgäves retroaktivt för vägbyggnader som påbörjats under 1968;

4) de likalydande motionerna I: 691, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, samt II: 810, av herr *Nilsson* i Bästekille och herr *Krönmark*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att kostnaderna för yrkesfruktodlarnas omplantering av fruktträd skulle vara avdragsgilla vid beskattningen även i de fall då omplantering skedde på mark som icke tidigare utnyttjats för fruktodling;

5) de likalydande motionerna I: 692, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, samt II: 811, av herr *Nilsson* i Bästekille och herr *Krönmark*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av kommunalskattelagen, att avdragsrätt kun-

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

de beviljas för nyanläggning genom skogsplantering;

6) de likalydande motionerna I: 699, av herr *Karl Pettersson m. fl.*, samt II: 816, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

att förordningen med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto enligt propositionen 1968: 5 och bevillningsutskottets betänkande 1968: 3 skulle tillämpas så, att skattskyldig inom de av huvudflottledsnedläggelse drabbade områdena, som haft intäkter av skogsbruk, beviljades uppskov med taxeringen för den del av intäkten som sattes in på särskilt skogskonto i bank beträffande den förvärvskälla vari fastigheten inginge för beskattningsåren 1968, 1969 och 1970 med högst ett belopp motsvarande summan av

a) åttio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt,

b) femtio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter,

c) femtio procent av saluvärdet av skogsprodukter som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse samt

att skattskyldig skulle äga åtnjuta uppskov med taxering år 1969 för belopp, som inbetalts till banken senast den 30 april 1969 med skyldighet för den skattskyldige att senast samma dag till länsstyrelsen i länet eller vederbörande taxeringsnämndsordförande inkomma med utredning och ansökan om sådant uppskov jämte besked från banken rörande verkställd insättning;

7) motionen II: 309, av herr *Westberg* i Ljusdal *m. fl.*, samt

8) motionen II: 799, av herrar *Jonasson* och *Dockered*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) beträffande avdrag för skogsvägar

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 72 och II: 93,

2) motionerna I: 211 och II: 235,

3) motionen II: 309,

4) motionen II: 799;

B) beträffande avdrag för dikning i skogsmark

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 82 och II: 94;

C) beträffande avdrag för skogsplantering

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 692 och II: 811;

D) beträffande avsättning till skogskonto vid nedläggning av flottled

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 699 och II: 816;

E) beträffande avdrag för omplantering av fruktträd

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 691 och II: 810.

Reservationer hade anförts

beträffande avdrag för dikning i skogsmark

1) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 82 och II: 94 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag om vidgad rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för dikning i skogsmark;

beträffande avsättning till skogskonto vid nedläggning av flottled

2) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka på återopade grunder ansett, att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 699 och II: 816 i skri-

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

velse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag senast till 1970 års värriksdag om vidgad rätt till insättning på skogskonto för skattskyldig, som gjort större avverkningar i anslutning till planerad flottledsnedläggelse;

beträffande avdrag för omplantering av fruktträd

3) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 691 och II: 810 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att jordbruksbeskattningskommittén finge i uppdrag att med förtur utarbeta förslag till bestämmelser om avdrag vid beskattningen för kostnader för nyplantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen.

Herr NILSSON, YNGVE, (m):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 53 har fogats en trepartireservation, som gäller avdrag vid taxeringen för dikning av skogsmark. Denna reservation grundar sig på motionsparet I: 82 och II: 94 av representanter för moderata samlingspartiet.

Det är väl bekant för de flesta att vår skogsindustri arbetar i hård konkurrens på den internationella marknaden och att det därför är synnerligen nödvändigt att höja effektiviteten i det svenska skogsbruket. Detta kan ske genom utbyggandet av skogsvägar för att man skall få en snabb utforsling av virket. Med hänsyn till det av skogsskattekommittén under detta år avlämnade betänkandet i fråga om vägarna vågar vi förvänta att det blir en snar och positiv lösning av denna fråga.

En annan åtgärd som kan bli produktionsfrämjande är skogsdikning. Jag vill också nämna att användning av skogsmaskiner av olika slag kan främja produktionen och sänka kostnaderna

för virket. Naturligtvis kan man också få en produktionshöjande effekt genom skogsgödsling.

Men en förutsättning är att dikning i skogen kommer till stånd där så erfordras. Sker inte detta hjälper ingen gödsling, och man kan inte heller använda rationella maskiner som hjälpmedel.

I detta sammanhang förtjänar framhållas att de stormar som rasat över landet förorsakat stora skador i skogarna. Om skogsdikningen inte är tillfredsställande blir upphuggningen svår och utforslingen synnerligen besvärlig, vilket kan medverka till att virket inte blir omhändertaget i tid. I så fall är det inte bara skogsägarna som förlorar; det blir naturligtvis också en nationalekonomisk förlust.

Många skäl talar alltså för att bevillningsutskottets majoritet bort föreslå att kostnader för all skogsdikning skall vara avdragsgilla, inte bara kostnaderna för vad vi kallar skyddsdikning. Alla måste vi väl vara överens om nödvändigheten av att genomföra denna reform. Men varför då förhålla den genom att anta att jordbruksbeskattningskommittén kommer att uppmärksamma denna fråga? Varför inte gå med på reservanternas förslag, vilket innebär att en särskild utredning bör få i uppdrag att skyndsamt framlägga förslag om rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för dikning av skogsmark. Det är ungefär vad reservationen 1 innehåller, och jag ber att få yrka bifall till den.

Ytterligare två trepartimotioner är fogade till detta betänkande. Jag skall här endast beröra reservationen 3, som gäller avdrag för omplantering av fruktträd. Reservationen grundar sig på motionsparet I: 691 och II: 810, också av representanter för moderata samlingspartiet.

Frågan gäller om yrkesfruktodlare skall ha rätt till avdrag vid taxeringen för plantering på mark som tidigare inte utnyttjats för detta ändamål. Denna rätt har man alltså inte nu.

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

I detta sammanhang vill jag bara framhålla att kravet på ökad avkastning av fruktodlingarna naturligtvis måste stiga i takt med de ökade kostnaderna för odlingens bedrivande och inte minst med hänsyn till den rådande konkurrensen på världsmarknaden. Detta har bl. a. lett odlarna fram till en ändrad odlingssteknik och mycket hårdare beskärning av fruktträden blir en följd därav. Man vill ha mera lågväxande träd. Därigenom reduceras plockningskostnaderna. Man slipper använda stegar, och man kan stå på marken och utföra plockningen. Härav följer emellertid den olägenheten att trädens livslängd förkortas, och omplantering eller nyplantering måste ske då träden nått en livslängd av mellan 15 och 20 år. För att då förhindra parasitangrepp och dylikt planterar man vanligen på mark som tidigare inte varit planterad med fruktträd. Detta är ju inte konstigare, tycker vi, än då man på ett jordbruk bedriver växelbruk och alla kostnader därför är avdragsgilla.

När detta ärende behandlades år 1968 medgav bevillningsutskottet att frågan om det yrkade avdraget kommit i ett annat läge sedan den eviga realisationsvinstbeskattningen blivit genomförd och att det inte borde finnas några allvarliga betänkligheter av principiell natur mot att införa rätt till avdrag för kostnader av denna art. Utskottet förutsatte då att företagsskatteutredningen skulle taga upp frågan till behandling. Företagsskatteutredningen har emellertid slutfört sitt arbete utan att behandla denna fråga, och det märkliga är att utskottsmajoriteten fortfarande skjuter frågan ifrån sig.

Nu förutsätter utskottet att denna viktiga fråga skall bli föremål för överväganden inom jordbruksbeskattningskommittén, och så avstyrker man motionen. Men vad har utskottet för garantier för att frågan tages upp av denna kommitté? Eftersom herr Wärnberg är närvarande här i kammaren, skulle jag gärna vilja ha ett besked från ho-

nom, om han vet huruvida detta ärende kommer att tas upp inom jordbruksbeskattningskommittén.

I avvaktan på vad som skall hända vill jag emellertid framhålla att vi reservanter inte kan finna oss i att denna fråga förhalas år efter år, utan vi hemställer i stället att jordbruksbeskattningskommittén skall få i uppdrag att med förtur utarbeta förslag till bestämmelser om avdrag vid beskattningen för kostnader vid nyplantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 53 behandlas avskrivningsunderlag för skogsbilvägar och avsättning till skogskonto. Som motionär i dessa frågor vill jag framföra några synpunkter.

I motionerna har huvudflottledsnedläggelsernas negativa betydelse för de berörda skogsområdena påvisats. Motionsparet I: 211 och I: 235 tar upp frågan om rätt för skogsägaren till avdrag med hela anläggningskostnaden utöver vad som erhålles i form av statsbidrag och eventuella bidrag ur t. ex. skogsbruksfonden när det gäller de avverkningsområden som berörs av nedläggningen av huvudflottlederna. Den snabba avvecklingen av huvudflottlederna och därigenom snabbt verkande ändrade transportförhållanden från närtransport ned till flottled emot en mer eller mindre lång transport från skogsområden vid flottled till terminal eller skogsindustri har medfört behov av och krav på en snabb utbyggnad av skogsbilvägarna för att dessa skogsområden över huvud taget skall kunna avverkas i fortsättningen. Utan en sådan utbyggnad bleve områdena nollområden med omöjliggjorda virkesuttag och minskad sysselsättning som följd.

Utskottet hänvisar till skogsskatte-

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

kommitténs nyligen framlagda betänkande SOU 1969:30, vari kommittén föreslår i första hand att hela anläggningskostnaden för skogsbilvägar skall få avskrivas och i andra hand att avskrivningsunderlaget skall höjas till två tredjedelar av anläggningskostnaden. Utskottet påpekar också att kommitténs förslag för närvarande är föremål för remissbehandling — därför är utskottet icke berett att ta ställning till motionärernas yrkande beträffande de nu aktuella fallen med flottledsnedläggelserna Ljungan och Indalsälven. Jag har full förståelse för synpunkterna att man skall avvakta ett slutligt förslag på grund av kommitténs betänkande. Jag har därför inte något yrkande i denna del, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen att det slutliga utformandet av skogsskattekommitténs förslag även skall ge möjligheter för de drabbade skogsägarna inom Ljungans och Indalsälvens huvudflottledsområden att få ta med de av tvåång utförda skogsbilvägarna för flottledsnedläggelsernas genomförande när det gäller framtida avdragsrätt vid kommande beskattning i enlighet med det beslut som kommer att fattas med anledning av kommitténs förslag.

I motionerna I: 699 och II: 816 begärs att skattskyldiga inom områden, där huvudflottleder nedlagts, skall få möjlighet att för beskattningsåren 1968—1970 på skogskonto insätta 80 procent av köpeskillning för upplåten avverkningsrätt, 50 procent av köpeskillning för avyttrade skogsprodukter och 50 procent av saluvärdet för skogsprodukter, som uttagits för förädling i egen rörelse. På grund av att motionerna inlämnades i januari 1969 men icke blivit behandlade förrän nu i höst begärdes också uppskov med beskattningen vid 1969 års taxering för belopp som inbetalts på skogskonto senast den 30 april 1969.

Motivet för de i motionerna framförda kraven är den omfattning som av-

verkningarna har måst få i de områden, som drabbas genom nedläggningen av huvudflottlederna. Dessa förhållanden har de enskilda skogsägarna icke kunnat råda över, varför de i mycket stor omfattning har vidtagit i många fall för tidiga slutavverkningar på grund av att det efter nedläggningen av huvudflottlederna ekonomiskt icke varit möjligt att genomföra lönsamma avverkningar till följd av ändrade transportförhållanden och i många fall av brist på vägar lämpade för transporter i motsatt riktning mot vad som tidigare varit fallet.

Även på denna punkt hänvisar utskottet till skogsskattekommitténs förslag till en väsentligt utökad rätt att göra insättning på skogskonto. Kommitténs nyligen framlagda förslag innebär att på skogskonto skall få insättas hela köpeskillingen för upplåten avverkningsrätt, 65 procent av köpeskillning för avyttrade skogsprodukter och 65 procent av saluvärdet på skogsprodukter som förädlats i egen rörelse. Utskottet säger att om detta förslag genomförs blir de behov av uppskov med beskattningen av skogsintäkter, som kan uppkomma till följd av bl. a. flottledsnedläggelser och stormskador, helt tillgodosedda. Utskottet säger också att de exceptionellt stora skogsavverkningar, som gjorts på grund av flottledsnedläggelserna, emellertid inte är av den karaktären att de motiverar retroaktiv lagstiftning, varför utskottet avstyrker bifall till motionerna.

Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t med anledning av de stora stormfällningar av skog, som nyligen inträffat i västra Sverige, överväger erfordrliga lättnader i beskattningen för de skogsägare, som drabbats av stormskadorna, genom vidgade möjligheter till insättning på skogskonto.

En sådan åtgärd och en uppföljning av tidigare ställningstaganden är alldeles på sin plats. Dessa ställningstaganden har också återopats i motionerna såsom skäl för att de av nedläggningen

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

av huvudflottlederna drabbade skogsägarna skulle åtnjuta samma möjligheter.

Med hänsyn till att utskottet anser att skogsskattekommitténs förslag icke behöver avvaktas för genomförande av de vidgade möjligheterna till avsättning på skogskonto när det gäller stormskador borde också samma möjlighet ha tillvaratagits när det gäller de av huvudflottledsnedläggelser drabbade områdena.

I en till utskottsbetänkandet fogad reservation har framförts att frågan om ökad möjlighet för avsättning till skogskonto för de områden som drabbats av nedläggningen av huvudflottleder borde ha tagits upp till prövning i samband med stormskadorna. Reservationen mynnar ut i förslag att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag senast till 1970 års vårriksdag om vidgad rätt till insättning på skogskonto för skattskyldig, som gjort större avverkningar i anslutning till planerad flottledsnedläggelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2, fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 53.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Sedan i fjol, då vi behandlade alla de motioner som rörde skogsbrukets beskattning, har skogsskattekommittén lagt fram sin utredning. Det har resulterat i att de flesta av de motioner som har väckts tidigare år nu inte har föranlett några reservationer. Man anser, vilket jag tycker är riktigt, att det förslag som nu är på remissbehandling bör avvaktas innan man fortsätter att motionera i frågan och avger reservationer.

Emellertid är det tre frågor som har föranlett reservationer, dvs. de som egentligen inte har behandlats av skogsskattekommittén. Den första gäller skyddsdikningarna. Den frågan liksom de två övriga som blivit föremål för reservationer är av liten omfattning. All

skyddsdikning är i dag avdragsgill; och med skyddsdikning menas inte bara att upprätthålla redan gjorda diken, utan man får t. o. m. lägga ut nya diken. Huvudsaken är att man vill skydda den vanliga avkastningen av skog. Det är endast i undantagsfall som dikningen inte är avdragsgill, nämligen då det är fråga om reella grundförbättringar, vilka sedan inte på något sätt beskattas när fastigheten försäljes. Detta är således en liten fråga.

Utskottsmajoriteten har ansett att den jordbruksbeskattningskommitté som har att söka få fram avskrivningsunderlag för olika slag av jordbruksbeskattningsåtgärder också bör försöka finna ett lämpligt system för avdragsrätt vid grundförbättringar av skogsdiken. Det är detta som har gjort att vi inte i dag vill ha en särskild utredning om saken, utan anser att jordbruksbeskattningskommittén bör klara av frågan.

När det sedan gäller frågan om flottningslederna är den enligt min uppfattning inte helt jämförbar med de stormfällningar som har skett. Dessa har uppkommit genom en naturkatastrof som ingen har kunnat göra något åt i förväg, medan man har känt till nedläggningen av flottningslederna under några år och kunnat anpassa sina dispositioner därefter. Nu är det inte heller någon katastrofsituation på detta område. Även om man gör stora uttag i dag och inte får sätta in mer än 60 procent av dessa på skogskonto innebär det fördenskull inte att man får betala en oskäligt hög skatt. Fortfarande har vi kvar de s.k. värdeminskningsavdragen på skogsområdet. Vid överavverkningar, dvs. större avverkningar än tillväxten, har man dock genom en utredning om skogens ingångsvärde möjlighet att göra avdrag. Det är endast fråga om den skall vi säga magasinerade skatteskulden man har som ytterligare delas upp på skogskonto. Det kan finnas skäl för det, men frågan är inte av den storleksordningen att man bör föregå den utredning som är

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

under remissbehandling och de eventuella förslag som kommer från den liksom de förslag som kommer på grund av stormskadorna samt även från jordbruksbeskattningskommittén.

Beträffande fruktträden har bevillningsutskottet alltid haft en positiv inställning till den linje som herr Yngve Nilsson företräder. Skall man betala skatt för hela avkastningen bör i rimlighetens namn också planteringskostnaden vara avdragsgill. Det tycker vi är ganska självklart. Men det är inte så förfärligt lätt att finna någon avskrivningsregel för det. Jag kan nästan men inte alldeles säkert garantera herr Yngve Nilsson att jordbruksbeskattningskommittén kommer att ta upp frågan. Vi ser det som en order från riksdagen när bevillningsutskottet uttalar att vi förutsätter att jordbruksbeskattningskommittén tar upp frågan. Det anser jag vara en order från riksdagen till jordbruksbeskattningskommittén, och den kommer naturligtvis att effektueras. Jag anser dock inte att det finns någon anledning att ge förtursrätt för just fruktträden hos jordbruksbeskattningskommittén därför att den också har andra avskrivningsfrågor som är nog så viktiga och dessutom betydligt mer kännbara för den enskilde jordbrukaren. Jag tänker på avskrivningsreglerna för byggnader som är den stora frågan för jordbrukare. Frågan om avskrivning för fruktträden spelar en mycket mindre roll. Vi vill emellertid inte nonchalera detta utan anser att om man får skatta för all avkastning av fruktträden, så skall man också ha avdragsrätt för alla planteringskostnaderna. Det gäller bara att hitta den rätta lösningen på denna avdragsrätt, som kanske inte ligger i avdragsrätt vid plantering av fruktträd utan kanske i årliga värdeminskningsskatt eller något dylikt. Det är svårt att hitta ett ingångsvärde; man får förmodligen försöka hitta någon schablonregel för det hela. I princip är vi alltså eniga, men vi anser inte att frågan

skall ha förtursrätt. Eftersom utredningen enligt direktiven har att skyndsamt komma fram med förslag i hela frågan, kan det inte dröja så förfärligt länge tills förslag framläggs i vanlig ordning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, YNGVE, (m):

Herr talman! Jag vill gärna tacka herr Wörnberg för de positiva uttalanden han gjorde både vad gäller skogsdikning och plantering av fruktträd. Det är emellertid så att bevillningsutskottet gång på gång har förutsatt att den eller den utredningskommittén skall ta upp frågan till behandling. Men ingenting har skett. Nu har jag visserligen fått herr Wörnbergs utsago här att dessa ärenden kommer att behandlas, men jag skulle tro att han ändå behöver hjälp från den minoritet som företräder reservationerna, så att det blir möjligt för herr Wörnberg att behandla dessa ärenden så skyndsamt som möjligt i jordbruksbeskattningskommittén.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! Herr Wörnberg sade att frågan om nedläggning av huvudflottlederna är av liten omfattning. Det är klart att den för det sammanlagda skogsbruket inom landet har liten omfattning. För de berörda områdena är den emellertid av stor omfattning och vållar betydande svårigheter för berörda skogsägare. Jag skulle också vilja påpeka att om man hänvisar till skogsbeskattningskommittén, blir resultatet att de områden som redan drabbats av den snabba nedläggningen av huvudflottlederna kommer att ställas i ett sämre läge än de områden som senare är aktuella för nedläggning av huvudflottleder.

Att nedläggning av huvudflottleder inte är jämförbar med stormfällning ur

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

naturkatastrofsynpunkt är alldeles riktigt, men åtgärderna i dessa områden har genomförts med så kort varsel att t. o. m. länsstyrelser och andra myndigheter har framfört synpunkter i samma riktning som de jag här framfört. Man har inte hunnit planera vare sig för transportapparaten eller i andra avseenden. Skogsägarna har visserligen vetat om detta under något år. Jag vill inte hålla med herr Wärnberg om uttrycket »några år». Inte ens storskogsbruket, som varit initiativtagare till det förändrade transportsättet, har hunnit med att avverka utan har nu i sista omgången fått göra förfrågan huruvida inte nedläggningen av huvudflottleden i Indalsälven skulle kunna skjutas ett år framåt i tiden. Det har emellertid inte medgivits. Detta tycker jag bevisar att den enskilde skogsägaren stått inför svårigheter som han inte kunnat bemästra. Att dessa områden skulle bli sämre ställda än de områden som kanske kommer att positivt behandlas av skogsbeskattningskommittén anser jag inte medför större svårigheter än att man i praktiken skulle kunna följa de intentioner som funnits för de stormskadade områdena.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag sade tidigare att denna fråga inte har så stor omfattning, och jag skall be att litet närmare få förklara vad jag menade.

De pengar som det gäller får sättas in på ett skogskonto för att mildra verkningarna av progressionen vid beskattningen. Pengarna får vara insatta på skogskonto under högst en tioårsperiod. Uppskovet får för närvarande avse högst ett belopp motsvarande summan av 60 procent av köpeskilling för upplåtelse av avverkningsrätt och 40 procent om man själv eller med lejd arbetskraft förädlar varan och levererar den vid någon bilväg, flottled eller dylikt.

När det gäller den senare punkten får man redan nu i praktiken sätta

in hela rotnettot, eftersom detta knappast är mer än 40 procent av en upparbetad vara. Här finns ingen anledning att gå upp till 50 procent. Rotnettot för massaved och timmer blir sällan högre än 40 procent.

Höjningen av insättningen från 60 till 80 procent gäller en magasinerad skatteskuld. Det är alltså inte fråga om tillväxt i framtiden; den får man avdrag för genom skogens minskade ingångsvärde. Det är alltså inte detta frågan gäller, utan det är den latent skatteskuld som uppstått genom att man icke tidigare tagit ut tillväxten. Man vill alltså skjuta upp denna skatteskuld genom att sätta in 80 respektive 60 procent av den på skogskonto. Skillnaden utgör 20 procent. Frågan gäller alltså om en tidigare skatteskuld skall få delas upp på detta sätt, och detta är en mycket liten fråga i jämförelse med skogsbeskattningsområdet i övrigt.

Jag finner, herr talman, ingen anledning till ändring av mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten A*.

I fråga om *punkten B*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som inefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Yngve*, begärde vote-ring, i anledning varav uppsattes samt

Ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 60.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten C*.

Vidkommande *punkten D*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 59.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 60.

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 56, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

I detta betänkande hade bevillningsutskottet behandlat

1) de likalydande motionerna I: 61, av herrar *Yngve Nilsson* och *Strandberg*, samt II: 68, av herr *Lothigius*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning i enlighet med de i motionerna angivna riktlinjerna rörande utformningen av beskattningen vid avyttring av aktier och därmed jämförliga värdepapper enligt 35 § 3 mom. kommunalskattelagen;

2) de likalydande motionerna I: 75, av herr *Lindblad*, och II: 88, av herr *Ahlmark*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en utredning snarast tillsattes för att samordna skilda former av kapitalvinstbeskattning samt undersöka möjligheten och lämpligheten av ett ytterligare närmande mellan kapitalvinstbeskattning och inkomstbeskattning;

3) de likalydande motionerna I: 79, av herr *Tistad*, och II: 91, av herr *Larsson* i Umeå, i vilka motioner yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att uppskov med beskattning under viss tid finge åtnjutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller två-familjfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne avsåge att på den nya bostadsorten förvärva liknande bostadsfastighet;

4) de likalydande motionerna I: 277, av herr *Werner*, och II: 306, av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts,

a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag om skärpning av aktievinst- och markvärdebeskattningen, samt

b) att riksdagen måtte besluta, att 35 § 3 mom. kommunalskattelagen skulle erhålla i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåge, att den procentsats som gällde för beskattning av vinst vid försäljning av aktier och värdepapper, vilka innehafts minst fem år, skulle höjas från 10 till 15;

5) de likalydande motionerna I: 329, av herr *Nils Nilsson*, och II: 371, av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära översyn av reglerna om realisationsvinstbeskattning såvitt avsåge mindre obebyggda jordbruks- eller skogsfastigheter i enlighet med vad i motionerna anförts;

6) de likalydande motionerna I: 697, av herrar *Karl Pettersson* och *Sve-nungsson*, samt II: 805, av herr *Larsson* i Norderön m. fl., vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen, att försäljningen av mark för jordbruks- eller skogsbruksrationalisering undantoges från realisationsvinstbeskattning i de fall, då fastighetens

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

åbyggnader vore undantagna för bostad åt säljaren.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) beträffande en allmän översyn av realisationsvinstbeskattningen

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 61 och II: 68,

2) motionerna I: 75 och II: 88;

B) beträffande höjd beskattning av realisationsvinster

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 277 och II: 306;

C) beträffande realisationsvinstbeskattning av fastighetsförsäljning i rationaliseringssyfte

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 329 och II: 371,

2) motionerna I: 697 och II: 805;

D) beträffande uppskov med realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 79 och II: 91.

Reservationer hade avgivits

beträffande en allmän översyn av realisationsvinstbeskattningen

1) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkten A 1 i utskottets hemställan utan i stället, med bifall till motionerna I: 61 och II: 68, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande utformningen av beskattningen vid avyttring av aktier och därmed jämförliga värdepapper enligt 35 § 3 mom. kommunalskattelagen;

beträffande realisationsvinstbeskattning av fastighetsförsäljning i rationaliseringssyfte

2) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Ja-*

cobsson (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkterna C 1 och 2 i utskottets hemställan utan i stället, med anledning av motionerna I: 329 och II: 371 samt I: 697 och II: 805, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av reglerna rörande realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet i syfte att underlätta sådana försäljningar som skedde i rationaliseringssyfte;

beträffande uppskov med realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning

3) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkten D i utskottets hemställan utan i stället, med bifall till motionerna I: 79 och II: 91, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att uppskov med beskattning under viss tid finge åtnjutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne avsåge att på den nya bostadsorten förvärva liknande bostadsfastighet.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 56 behandlar — för den delen med stor omsorg — ett ämne som tidigare visat sig vara ganska kontroversiellt nämligen realisationsvinstbeskattningen. De motioner som föreligger från oppositionshåll har gått ut på en allmän översyn av bestämmelserna om vinst vid aktieförsäljning respektive en samordning av skilda former av kapital-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

vinstbeskattning. Motionärerna vill med andra ord ha en gemensam översyn av aktievinst- och markvärdebeskattningen.

Bevillningsutskottets majoritet har ställt sig avvisande till motionerna trots att utskottet såväl 1966 som 1967 vid behandlingen av de propositioner, som innehöll förslagen till de nya bestämmelserna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av aktier och fastigheter, starkt underströk nödvändigheten av att dessa regler blev föremål för överarbetning och samordning med vissa andra väntade förslag från aktiefondsutredningen, skogsskattekommittén och kapitalskatteutredningen. Även departementschefen har understrukit behovet av en sådan samordning.

Betänkanden föreligger nu från aktiefondsutredningen och skogsskattekommittén, och betänkande väntas inom kort också från kapitalskatteutredningen. Ur denna synpunkt borde det alltså vara grönt ljus för den utlovade samordningen, men bevillningsutskottets majoritet anser tydligen att tiden ännu inte är mogen. Man vill ha längre tids erfarenheter och yrkar avslag. Reservationer föreligger på tre punkter.

Bestämmelserna på detta område ter sig onekligen som ett ganska brokigt lapptäcke, skulle jag vilja säga, där de enskilda bitarna inte passar till varandra och ännu mindre passar in i helhetsbilden. Lagstiftningen om beskattning av realisationsvinster vid försäljning av aktier var från början tekniskt mycket misslyckad. Vi hade en stor debatt om detta när beslut fattades. Syftet var ju att »klippa till» de stora vinsterna, men i realiteten har skatten blivit en omsättningsskatt som ofta träffar rent fiktiva vinster — ja, rent av förluster — därför att det i praktiken i många fall visat sig omöjligt att styrka inköpsvärdena. Det senaste året har utvecklingen på börsen varit sådan att aktieägarna inte haft någon anledning att rosa marknaden. På många försäljning-

ar har vederbörande trots förlustaffärer kommit att inkomstbeskattas för 10 procent av försäljningssumman, med visst avdrag. Till den dåliga tekniska lösningen kommer att någon kompensations inte ges för penningvärdeförsämringen. Detta om aktievinstbeskattningen.

Beträffande fastigheterna begärs i reservation 2 utredning av reglerna vid avyttring av fastigheter med ändamål att underlätta sådana försäljningar som sker i rationaliseringssyfte. Med tanke på jordbrukspolitiken, där syftet ju är att åstadkomma mera produktiva enheter, finner reservanterna det rimligt att statsmakterna på beskattningsområdet tillämpar en linje som någorlunda överensstämmer med den allmänna jordbrukspolitiken. Den ena handen måste veta vad den andra gör.

Reservationen vid punkt 3 tar sikte på ett kärt stridsämne. Den gäller ett ämne som vi har behandlat många gånger, nämligen om beskattningen av egnahem och liknande, dvs. en- och tvåfamiljshus som används till bostad av ägaren. Reservationen går ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t om sådan ändring av bestämmelserna att uppskov med beskattningen för realisationsvinst under viss tid medges vid ägarens förflyttning till annan ort. För människor som blivit arbetslösa i hemorten och därför måste söka arbete på annan ort — och fått sådant arbete — är det ett bekymmer, om de måste betala skatt på den redovisade realisationsvinsten när de säljer sina gamla hus, även om de får betala en mycket större köpeskilling — rent av ett överpris — för den fastighet de skaffar sig på den nya bosättningsorten. Skattefrågan utgör här ett visst hinder för omställningen. Vi vill ha en ändring i denna del. Särskilt vill jag hänvisa till att vederbörande här ofta står mer eller mindre i en tvångssituation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga tre reservationer, vilka under-tecknats av representanterna för mode-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

rata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet med herr Lundström som första namn.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Herr Gösta Jacobsson har tämligen utförligt redogjort för de invändningar som reservanterna har att göra mot aktievinstbeskattningen. Denna är snarare en skatt på omsättning av aktier än en skatt på vinst vid överlåtande av aktier. Den verkar också i vissa fall på ett sätt som strider mot vanligen tillämpade beskattningsprinciper. Vinster på aktier som har stigit relativt litet i värde, förutsatt likväl att värdestegringen är större än 5 procent, drabbas nämligen proportionsvis hårdare av skatten än aktier med stor värdestegring, vilket är en ganska betänklig sak hos en skatt, som avser att beskatta vinsten.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid aktiebeskattningen utan skall i stället säga några ord om det problem som behandlas i reservation nr 2. Det har, som herr Gösta Jacobsson påpekade, visat sig att den nya markvinstbeskattningen i vissa fall försvårar möjligheterna för lantbruksnämnderna att förvärva jordbruks- och skogsmark i rationaliserings syfte. När det blir fråga om att inköpa en gård för sådant ändamål vill ägaren ofta behålla mangårdsbyggnaden som bostad för sig och sin familj. Resten av gården vill han däremot överlåta till lantbruksnämnden. Men i och med att det inte finns några byggnader på den delen av gården får ägaren vid beräkningen av den beskattningsbara realisationsvinsten inte tillgodogöra sig det avdrag på 3 000 kronor per år som erhålles för bebyggd fastighet. Därmed blir ingångsvärdet ofta så lågt att skattepliktig vinst uppstår. Av den anledningen är många jordbrukare obenäga att sälja mark till lantbruksnämnderna.

Detta är i korthet det problem som behandlas i reservation 2. Vi tycker att realisationsvinstbeskattningen i dessa

fall har verkningar som inte var åsyftade när den nya markvinstbeskattningen infördes, och vi föreslår därför att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning av frågan.

Reglerna om realisationsvinstbeskattning vid försäljning av fastigheter är så utformade att egna hem i regel inte drabbas av någon realisationsvinstskatt om säljaren har innehaft fastigheten i mer än två år. Det kan emellertid förekomma fall då speciella omständigheter, t. ex. ett lågt ingångsvärde, leder till beskattning. I sådana fall kan en egna hemsägare, som av sysselsättnings skäl måste eller finner sig föranlåten att flytta till annan ort och i samband därmed säljer sin fastighet på den gamla bostadsorten, komma i en ogynnsam ställning och få det bekymmersamt. I de flesta fall är hans enda möjlighet att ordna bostadsfrågan på den nya orten att köpa en ny fastighet där. Denna fastighet är i regel betydligt dyrare än den han har sålt och kräver merendels en stor kontantinsats. För att klara den behöver han alla de kontanter han fick när han sålde den gamla fastigheten. Men han kan inte använda alla, ty han måste spara en del till skatten på realisationsvinsten.

Vi tycker att den som flyttar i sådana fall bör kunna få uppskov med att betala skatten på vinsten på den gamla fastigheten och så att säga låta den vinsten gå i ny räkning på den fastighet som han förvärvat på den nya bostadsorten. Det är alltså inte a priori fråga om skattebefrielse utan om ett uppskov med beskattningen, vilket i sinom tid — beroende på omständigheterna — kan leda till att skatten kommer att utgå helt eller delvis men också till att skatten kvittas i den avräkning som sker när den nya fastigheten en gång kommer att säljas.

Av de remissmyndigheter som yttrade sig över 1963 års markvärdekommittés förslag uttalade sig Kooperativa förbundet och Näringslivets skattedelegation för att en egna hemsägare, som i sam-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

band med byte av anställning tvingas flytta från en ort till en annan, borde få uppskov med beskattningen på det sätt som jag nyss beskrivit.

Reservanterna tycker inte att det finns anledning att begränsa uppskovsrätten till fall då vederbörande är i verklig mening tvingad att flytta. I praktiken är det nämligen ofta svårt att avgöra om en tvångssituation verkligen föreligger. Förhållandena på arbetsmarknaden är ofta sådana, att bakom en till synes frivillig flyttning kan ligga ett faktiskt tvång.

Vi föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till bestämmelser i ämnet. Jag ber, herr talman, med detta att få instämna i herr Gösta Jacobssons yrkande om bifall till samtliga tre reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Det är för vårt parti ingen ny fråga som tas upp i motionsparet I: 277 och II: 306. Redan år 1959 tog C. H. Hermansson upp beskattningen av kursvinster i några tidningsartiklar. Jag vill erinra om att den socialdemokratiska pressen den gången betecknade kravet som »orealiserbart» och närmast försökte att raljera bort det. Så småningom kom det en utredning, och när lagen trädde i kraft den 1 juli 1966 var det på flera håll man kallade den »lex Hermansson».

Beslutet fick dock enligt vår mening en otillfredsställande utformning. Av det skälet har vi från vår sida väckt föreliggande motion. I maj månad i år kunde vi med tillfredsställelse konstatera att en socialdemokratisk riksdagsman i andra kammaren, herr Bergqvist, efterlyste en skärpning av beskattningen av kursstegringsvinster. Herr Bergqvist noterade mycket riktigt att det här rörde sig om arbetsfria inkomster av typen kapitalvinster, som beskattas många gånger lindrigare än inkomst av arbete. Han tillade: »Det borde inte vara på det sättet.»

Nej, det ger vi honom rätt i. I sin skriftserie »Utblick» påpekar det socialdemokratiska ungdomsförbundet samma sak. Efter att ha anfört ett exempel, som går i samma riktning som de vi anfört i vår motion, frågar SSU i skriften »Uppslag för ökad jämlikhet»: »Är detta tillfredsställande?» SSU ger svaret: »Nej.»

Jag citerar vidare: »Vi kan aldrig acceptera att människor på detta sätt gör sig arbetsfria vinster. För dem som har det bra är det ingen svårighet att 'spela på börsen'. För folk i allmänhet finns inte den chansen. De kan inte skuld-sätta sig. De kan inte ta några risker att sätta familjens ekonomi på spel. Dessutom får de antagligen heller inte låna några pengar. De har inte tillräckligt goda säkerheter. Den nuvarande aktievinstbeskattningen ger, trots revisioner, inget fullgott skydd mot sådana här arbetsfria inkomster. Därför måste beskattningen skärpas!»

Detta är precis samma sak som vi har föreslagit i vår motion. Vi yrkar där en höjning av procenttalet för beskattningen av kursstegringsvinster från 10 till 15 procent. Den skärpningen anser vi befogad. Vi kan inte se att det finns någon rimlig anledning att avstå från det.

I sitt svar till den socialdemokratiska interpellanten herr Bergqvist i medkammaren ställde finansministern i utsikt att han skall ompröva aktievinstbeskattningen när erforderliga erfarenheter vunnits. Vad är det för erfarenheter annat än ett sakligt bedömande att dylika arbetsfria inkomster rimligen bör beskattas hårdare och inte lindrigare än vanliga inkomster?

För vår del finner vi inget fog föreligga för en sådan inställning och från den utgångspunkten underkänner vi också utskottets återopande av departementschefens uttalande om att skjuta frågan till en senare tidpunkt. Jag anser att utskottet borde kunnat uttrycka en egen ståndpunkt i själva sakfrågan.

Ur jämlikhetssynpunkt är den före-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

slagna skärpningen befogad. Även om denna skattereform i och för sig inte är av någon större statsfinansiell räckvidd har den betydelse och det skulle naturligtvis vara en rättmätig åtgärd att genomföra den.

Herr talman! Beträffande markvärdebeskattningen anförde vi redan år 1967 kritiska synpunkter. Vi ställde också förslag om en skärpt beskattning. Vi anser de vid det tillfället anförda kritiska synpunkterna ännu mer berättigade i dag. I vissa fall innebär det lagförslag som antogs 1967 lättnader vid beskattningen av vinster på vissa typer av fastighetsförsäljningar jämfört med dittills gällande lagstiftning. I propositionen hette det då att man ville främja tre syften. Man ville dels skärpa villkoren för hugade markspekulanter, dels öka utbudet av bostadsmark och dels se till att dessa förslag inte drabbade den vanliga egnahemsägaren.

Man vill självfallet komma åt de spekulativa investeringarna. Men frågan ställer sig annorlunda beträffande dem som innehar fastigheter för att täcka ett rimligt bostadsbehov. Vi vänder oss inte alls emot att man genom den nuvarande konstruktionen i lagen vill skydda egnahemsägarna genom att ge dem ett visst inflationsskydd, eftersom de vid försäljning av egna hem erhållna medlen vanligen skall användas för inköp av en fastighet, som behövs för bostadsändamål.

Vi hävdade emellertid redan 1967 att steget därifrån och till att ge markspekulanter och andra stora markägare fördelar i form av inflationsskydd är mycket långt och enligt vår mening mycket omotiverat. Vilka övriga inkomster i vårt land är inflationsskyddade i samband med en beskattning? Om en löntagare erhåller kompensation för dyrtiden får han skatta för den. Vi vänder oss alltså inte i princip emot ett inflationsskydd genom en indexmetod, vare sig det gäller skatter eller sociala bidrag, men markägarna kan

knappast sägas vara en sådan missgynnad grupp som först och ensam bör komma i fråga när det gäller en dylik princip. Det kan finnas anledning att erinra om att riksdagen vid flera tillfällen har avslagit motioner om indexreglering av barnbidragen.

Vi har i våra motioner hävdat att samma principiella synpunkter som kan anföras om beskattningen av vinster på försäljningen av aktier också i huvudsak gäller vid avyttring av mark. Den snabbt fortgående markvärdestegringen och de många negativa följderna härav för samhället och medborgarna — utom för de stora markägarna och markspekulanterna — har utretts och diskuterats i många årtionden. De stigande markvärdena sammanhänger till avgörande del med samhällets allmänna utveckling och beror i många fall helt på denna. Därför är genomgripande åtgärder nödvändiga för att stoppa markvärdestegringen respektive låta vinsten av den komma samhället till godo.

Nu tror inte vi att enbart markvärdebeskattningen — vilken beskattningsform man än väljer — löser problemet med markspekulationen. Problemet kan inte lösas enbart skattevägen. Vi har tidigare hävdat att det fordras någon form av prisreglering på mark, både när det gäller de kommunala förköpen och samhällelig expropriation av mark. Vidare måste man garantera att samhället får förstfödslo rätt till mark som är nödvändig för samhällsbebyggelse. Vi har föreslagit att endast samhällsägda mark skall få stadsplanläggas.

Vi ser emellertid markvärdebeskattningen som en rättvisefråga och anser det därför vara befogat att frågan om markvärdebeskattningen på nytt kommer under prövning och löses på grundval av principen att realiserade kapitalvinster skall beskattas i samma utsträckning som vanlig inkomst. För att komma till den slutsatsen behöver man inte, som utskottet invänder, invänta

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

mera erfarenheter av de nya bestämmelserna om realisationsvinstbeskattning och pågående utredningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionsparet I: 277 och II: 306.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Av besättningen i kamraren att döma tilldrar sig dessa frågor inte större intresse än skogsdikning, flottleder och omplantering av fruktträd, och därför kan kanske också debatten få bli lika kort som den föregående.

Betänkandet behandlar många motioner, och man kan uppdelat dem i två grupper, en som gäller kapitalvinstbeskattning och en som gäller realisationsvinstbeskattning. Herr Gösta Jacobsson underströk redan från början att utskottet utförligt behandlat föreliggande motioner. Jag hoppas att herr Jacobsson inte menade att det är första gången som utskottet gör det, ty bevillningsutskottet har för vana att verkligen sakligt och grundligt behandla föreliggande material.

Låt mig ändå i anslutning till detta säga att vi har ett sekretariat, som med kunnighet, sakkännedom och även pedagogisk förmåga hjälper oss att behandla många rätt svåra skattetekniska problem så att de kan bli förståeliga. Egentligen skulle jag bara vilja hänvisa till vad utskottet anför om dessa frågor, ty någonting att tillägga utöver vad utskottet har att säga beträffande de motioner som nu föreligger finns inte. Skall jag hålla på och referera vad utskottet framhåller, är jag rädd att jag från pedagogiska och andra synpunkter fördärvar vad utskottet egentligen har sagt. Därför tvingas jag att vara mycket kortfattad.

I fråga om kapitalvinstbeskattningen uttalade sig bevillningsutskottet 1966 i anledning av en motion av — vill jag minnas — herr Ahlmark, som önskade att man skulle försöka få någon likformighet eller jämställdhet mellan kapital-

vinstbeskattning och vanlig inkomstbeskattning. Utskottet uttalade sig positivt för att man skall försöka sträva dithän. Men herr Jacobsson sade att det är svårt att lösa detta problem rent tekniskt. Han tillade dock att den nuvarande utformningen av kapitalvinstbeskattningen är det sämsta man kan åstadkomma, så att nog borde man åtminstone kunna få en förbättring.

Vi får väl se det, herr Jacobsson. En del av dessa frågor har nämligen varit föremål för utredning. Betänkanden föreligger, de har avlämnats så sent som innevarande år. En av de kanske viktigaste utredningarna i sammanhanget, kapitalskatteutredningen, har meddelat att utredningen skall vara klar i slutet av nästa år. Följaktligen skulle vi då ha det utredningsmaterial som skulle göra det möjligt för oss att verkställa en mera allmän översyn av kapitalvinstbeskattningen.

Realisationsvinstbeskattningen är relativt ny. Det är i år första gången som den prövats i det praktiska taxeringsarbetet. Den fick en utformning som var mycket generös när det gäller vanliga försäljningar av bebyggd fastighet, framför allt villor. Det är ju heller ingen som har yrkat på någon ändring av de regler som då beslutades. Det nya är att det nu föreligger yrkanden av herrar Jacobsson och Tistad om ett uppskov med beskattningen i den händelse det uppstår en realisationsvinst. Motivet härför skulle vara att det finns människor som på grund av sysselsättningssvårigheter tvingas lämna sina egna hem och försöka skaffa sig bostad på den nya anställningsorten. Som regel är det väl tyvärr på det sättet att de egna hem som dessa människor tvingas överge ligger i sådana områden där man helt enkelt förlorar på att sälja sin fastighet. Någon vinst har dessa människor ingen chans att få med hänsyn till de mycket generösa regler som gäller för realisationsvinstbeskattningen. Det skulle i så fall gälla någon i Stockholmsområdet eller kanske Malmöområdet el-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

ler någon annan av de heta regionerna som byter arbetsplats och flyttar ifrån någon av dessa orter. Där är det möjligt att det kan uppstå realisationsvinster vid försäljning av en villa eller annan bebyggd fastighet. Men om det i sådana fall uppstår en realisationsvinst, då har säljaren fått ett onormalt överpris på grund av den situation som råder i dessa områden.

Enligt mitt sätt att se är det bara i rena undantagsfallen som man kan tänka sig att det blir en realisationsvinst, men i den mån det blir en sådan, så är realisationsvinstbeskattningen också befogad med hänsyn till det överpris som då betalas.

Beträffande kravet på uppskov med realisationsvinstbeskattningen säger utskottet — och herr Jacobsson har ju betygat den grundliga och sakliga behandling som alltid utmärker utskottet när det gäller sådana här ärenden — att det inte går att lösa denna fråga från skatteteknisk synpunkt. Det omdömet får vi höja oss för.

Slutligen, herr talman, vill jag till herr Werner bara anföra att när han har talat om kapitalvinstbeskattning, där motionskravet går ut på en skärpning både när det gäller aktievinster och markförsäljning, avser detta följaktligen obebudd fastighet. Detta är en fråga som vi kanske får anledning återkomma till. Efter vad som framgått av pressen och i andra sammanhang avser finansministern nästa år att förelägga riksdagen ett skattepaket, som förmodligen kommer att innehålla en hel rad förslag om beskattning både på kapitalvinstsidan och beträffande den vanliga inkomstskatten.

Utskottet har inte funnit anledning att tillmötesgå motionärerna i något avseende. Herr Wärnberg hade åtminstone den förmänen att kunna ge herr Yngve Nilsson något som denne kunde tacka för. Jag har inte kunnat säga något som motionärerna eller reservanterna kan ha anledning att tacka för. Men jag yrkar, herr talman, ändå bifall till

bevillningsutskottets förslag på alla punkter.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket ledsen över att jag inte kan framföra ett tack till herr Einar Eriksson för vad han nyss sade. Men jag vill lägga till rätta några missförstånd.

Han gjorde gällande att jag skulle ha sagt att aktievinstbeskattningen i dess nuvarande utformning är den sämsta tänkbara. Herr Einar Eriksson, så uttryckte jag mig inte. Jag skulle inte vilja utfärda ett så dåligt underbetyg åt denna lagstiftning. Det finns nog värre möjligheter. Vad jag menade var att den utgör en teknisk lösning som är otillfredsställande och får otillfredsställande praktiska konsekvenser för aktiemarknaden.

Om jag fattade herr Eriksson rätt, så menade han, liksom utskottsmajoriteten, att en översyn kunde vara befogad, men han ansåg att man skulle vänta. Skillnaden mellan hans och min uppfattning är att jag anser att den utlovade översynen är angelägen och bör sättas i gång med det snaraste. Aktievinstreglerna har varit i kraft i tre år, och man har under den tiden skaffat sig omfattande erfarenheter. Fastighetsbeskattningen har visserligen varit i kraft endast ett år, och erfarenheterna på det området är kanske därför inte så stora. Samordningsproblemet kvarstår i alla fall, men de vunna erfarenheterna borde nog räcka ganska väl för att ta itu med det.

Sedan några ord till herr Werner. Han drog fram jämlikhetssynpunkten och gjorde nära nog gällande att de som gjorde realisationsvinster slapp mycket billigt undan, om de över huvud taget beskattades. Jag vill, herr Werner, stryka under att vi har en mycket hård realisationsvinstbeskattning. Den måste också ses i belysning av det faktum att vi har en mycket hård inkomst- och förmögenhetsbeskattning. Lagstiftning-

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

en på skatteområdet måste, enligt min mening, slå vakt om kapitalbildningen och sparandet. En alltför hård beskattning motverkar den kapitalbildning som är nödvändig för att produktionsapparaten skall kunna byggas ut och rationaliseras. Annars försvinner den produktivitetstillväxt som behövs för att medge standardökning och full sysselsättning.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag lägger mig kanske till synes något ovidkommande i denna debatt, men jag har ett behov av att inför denna kammare meddela att jag vid den kommande voteringen i varje fall icke kan biträda reservation 2 sådan den här föreligger.

Motiveringen är följande — och jag kan där fatta mig kort. En skatt, och inte minst realisationsvinstbeskattningen, bör vara konkurrensneutral visavi olika köparkategorier. Motionärernas önskemål leder inte fram till en sådan situation. Motionerna I: 697 och II: 805 — innehållet i motionerna I: 329 och II: 371 är väl ungefär detsamma — utmynnar, såsom framgår av s. 20 i utskottsberäkningen, i yrkandet att »från realisationsvinstbeskattning skall undantas försäljning av mark för jordbruks- eller skogsbruksrationalisering i sådana fall, då fastighets byggnad är undantagen som bostad åt säljaren». Utskottet tillägger: »Motiveringen för yrkandena är i huvudsak densamma. Motionärerna menar att beskattningsreglerna i sin nuvarande utformning försvårar vissa försäljningar i rationaliseringssyfte.»

Jag nämnde att en skatt bör vara konkurrensneutral, och det vidhåller jag. Nu går det för övrigt, herr talman, inte att frikoppla denna fråga som en ren skattefråga från jordbruksrationaliseringsfrågan. Här finns ett samband och återverkningarna kan inte förbises. Om vi skall stödja en viss utveckling — och det har statsmakterna gått in för — skall det ske via ett direkt stöd. Avgö-

rande för huruvida ett jordbruk skall rationaliseras bort och läggas till ett annat jordbruk får icke vara den skattesituation som säljaren befinner sig i.

Jag vill inför kammaren exemplifiera vad ett bifall till motionärernas krav skulle innebära. Frågan huruvida två gårdar skall läggas samman kommer då att i realiteten avgöras icke av huruvida en sådan sammanläggning i och för sig är lämplig, utan av huruvida säljaren har en skatteskuld till staten eller icke. Har han ingen skatteskuld så kan han, om gården är bärig, sälja den till en spekulant som skall driva och bebo den. Har ägaren en skatteskuld, blir det fördelaktigare för honom att sälja gården för sammanläggning med en annan gård, oavsett om detta i och för sig är lämpligt eller icke, ty enligt motionärerna skulle han då vara befriad från att erlagga realisationsvinstskatt.

Jag kan, herr talman, icke anse att vi bör styra jordbruksrationaliseringen skattevägen. I den mån stöd skall ges på detta område, bör det vara via bidrag som avvägs i varje särskilt fall. Ett system som redan är introducerat och som vi har mekanism för i lantbruksnämnderna.

Jag kan heller icke finna påståendet riktigt att det nuvarande förhållandet hindrar angelägna sammanläggningar. Det är undantagslöst så att en jordbrukare vid köp av en gård för sammanläggning kan betala det högsta priset.

Dessutom står det klart att de 3 000 kronor som åberopats — dvs. schablonavdraget för byggnaderna — det beloppet har vederbörande säljare alltid kvar att tillgodogöra sig när han slutligen avyttrar den bostadsfastighet som han behöll vid försäljningen av jorden.

Herr talman! Jag har med detta velat redovisa motiven för min röstning vid den kommande voteringen.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Bara helt kort till herr Gösta Jacobsson: Utgångspunkten för

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

den diskussion jag för om aktievinstbeskattningens höjd är att den enligt vår mening i princip bör vara sådan att kapitalvinster skall beskattas i samma utsträckning som vanliga inkomster. Det sker också under de två första åren av innehavet, och några grundade skäl till att avsteg från den principen skall göras vid försäljning av aktier m. m. efter längre tids innehav har inte framförts.

Vad gäller markvärdebeskattning kräver allt fler medborgargrupper att någonting göres emot de oförtjänta vinster på markvärdestegringar som ägarna för det mesta inte gjort någonting för utan som huvudsakligen beror på samhällsliga åtgärder. Inte minst för de stora löntagargrupperna känns det naturligtvis stötande ur rättvisesynpunkt att arbetsfria inkomster av detta slag beskattas lindrigare än vanliga inkomster, som ju beskattas ända till sista inkomstkronan.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Kristianssons inlägg vill jag bara säga att den utredning som vi begär givetvis är avsedd att bli förutsättningslös. Vi utgår ifrån att utredningen tar hänsyn till att beskattningen bör vara konkurrensneutral och att man uppmärksammar den inverkan på jordbruksrationaliseringen som ändrade regler här kan innebära.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Vi är säkerligen överens, herr Jacobsson och jag, om att man skall sträva efter en samordning mellan kapitalvinstbeskattning och inkomstbeskattning. Men vi kommer säkert att bli väldigt oense när det gäller våra politiska värderingar, framför allt beträffande fördelningsproblemen i den samordningen. Men rent skattetekniskt är vi överens.

Herr Yngve Nilsson tackade herr

Wärnberg för god hjälp. Jag är nu i den situationen att jag för min del kan tacka herr Kristiansson för god hjälp i kampen mot oppositionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 56 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu

Ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 56.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets hemställan i *punkten A 2*.

Vidare gjordes enligt de rörande *punkten B* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 277 och II: 306; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 56 punkten C, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 55.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten D*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 56 punkten D, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammararens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Om översyn av vissa avdragsregler

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 57, med anledning av motioner om översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen.

I de likalydande motionerna I: 129, av herr *Schött*, och II: 238, av herr *Thylén*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsam översyn och förslag till ändring av 25 § 3 mom., 32 § 3 mom., 33 § 2 mom., 35 § 3 mom., 39 § 3 mom. och 46 § 2 mom. kommunalskattelagen samt 37 § 1 mom. taxeringsförordningen.

Motionärernas förslag innebar bland annat en översyn av vissa avdrag i kommunalskattelagen. De avdrag motionärerna åsyftade vore det extra avdraget om 200 kronor vid den schablonmässiga beräkningen av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter, schablonavdraget om 100 kronor i inkomstkällan tjänst, 500-kronorsavdraget vid schablonberäkning av realisationsvinst på aktier och andra värdepapper, sparavdraget om 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för gifta i inkomstkällan kapital och schablonavdraget för frivilliga försäkringar, vilket uppginge till 250 kronor för ensamstående och 500 kronor för gifta.

Om översyn av vissa avdragsregler

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 129 och II: 238.

Reservation hade anförts av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 129 och II: 238 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsam översyn och förslag till ändring av 25 § 3 mom., 32 § 3 mom., 33 § 2 mom., 35 § 3 mom., 39 § 3 mom. och 46 § 2 mom. fjärde stycket kommunalskattelagen samt 37 § 1 mom. taxeringsförordningen.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 57 behandlar frågan om nollställning av vissa avdrag enligt kommunalskattelagen, eller bättre uttryckt: en anpassning av dessa avdrag efter ett förändrat penningvärde.

Det gäller här flera avdrag. Ett av dem är det extra avdraget om 200 kronor vid den schablonmässiga beräkningen av inkomst för fysisk person som är bosatt i sin fastighet. Avdraget infördes 1957. 1957 års krona är i dag värd 69 öre. En uppräknig med 30 procent skulle här alltså vara motiverad. En sådan är så mycket mera befogad, menar reservanterna, som avdraget i fråga infördes med tanke på de väntade höjningarna av taxeringsvärdena vid 1957 års allmänna fastighetstaxering. Vi står nu inför en liknande situation vid 1970 års allmänna fastighetstaxering, då vi också har att vänta en ganska betydande höjning av taxeringsvärdena för fastigheter — det har talats om en höjning med upp till 50 procent.

Ett annat avdrag som här avses är schablonavdraget på 100 kronor för kostnader för tjänsteintäktens förvärvande.

Ytterligare ett liknande avdrag är

Om översyn av vissa avdragsregler

schablonavdraget på 500 kronor vid realisationsvinstbeskattningen av aktier, vilket vi nyss har behandlat och som har ett sparfrämjande syfte.

Ett liknande syfte har beträffande inkomstkällan kapital de skattefria botenbeloppen på 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar, fastställda år 1961. 1961 års krona är nu värd 77 öre. Här kan det alltså vara tal om en höjning med 20 procent.

Vidare har vi försäkringsavdragen på 250 kronor för ensamstående och 500 kronor för äkta makar, fastställda år 1963.

Det finns även en beloppsgräns för naturaförmåner samt ett par andra liknande avdrag som jag här inte skall gå närmare in på.

Reservanterna kallar dessa avdrag för »de många människornas avdrag», vilket är rätt. Man kan också tala om den lille inkomsttagarens avdrag. Dessa avdrag har betydelse inte minst för låglönegrupperna. Detta gäller även beträffande kommunalskatten. En anpassning med hänsyn till penningvärdeförsämringen skulle här vara mycket värdefull och skulle stimulera sparandet. Bevillningsutskottets majoritet har gått emot motionerna och bl. a. hänvisat till att den begärda nollställningen skulle försvåra en framtida övergång till definitiv källskatt. Det låter sig säga om avdragen som sådana — jag medger det — men man kan fråga sig om övergången försvåras av att avdragen t. ex. genomgående höjes med 20—30 procent. Knappast.

Reservanterna har endast begärt en översyn av hithörande regler. Den kan lämpligen äga rum i samband med den aviserade skattereformen. Det måste ju vara en ganska enkel match att göra denna översyn.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Såsom motionär i detta ärende ber jag att få säga några ord.

Med hänsyn till herr Gösta Jacobssons anförande kan jag fatta mig mycket kort.

I motionerna har erinrats om att kommunalskattelagen innehåller bestämmelser om vissa avdrag som berör det stora antalet skattskyldiga och som genom den fortgående penningvärdeförsämringen har minskat i betydelse för dem. Detta är anledningen till att motionärerna har hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en skyndsamt översyn av bestämmelserna i fråga om dessa avdrag. Utskottet har utan tvekan rätt i att motiven för de aktuella avdragen i vissa fall har varit olika. Endast en mindre lyckad formulering av motionen kan ge sken av annan uppfattning hos motionärerna. Det väsentliga är att samtliga ifrågavarande avdrag genom penningvärdets försämring har minskat i värde för den skattskyldige och att de därför borde uppräknas.

Det är inte utan förvåning som man tar del av utskottets motivering för yrkandet om avslag på motionerna.

Som första skäl mot ett bifall anföres att de av motionärerna aktualiserade avdragsbestämmelserna berör så gott som samtliga skattskyldiga och att en generell uppräknings — även en mindre betydande sådan — därför kan antas komma att medföra visst skattebortfall för stat och kommun. Såvitt jag förstår, bör just den omständigheten att så många skattskyldiga berörs tala för bifall till förslaget om en översyn.

Som skäl nr 2 mot bifall anges att ett sådant till följd av progressiviteten vid den statliga beskattningen skulle gynna större inkomsttagare mer än andra. Resonemanget känns igen, men härtill är ju endast att erinra om att vårt skattesystem är uppbyggt på det sättet. Många skulle vara glada, om vi hade en mindre skarpt progressivitet, men så är nu inte fallet.

Som skäl nr 3 anföres att en generell höjning av schablonavdragen, såvitt utskottet kan bedöma, är ägnad att för-

svåra genomförandet av en definitiv källskatt. I likhet med herr Jacobsson vill jag framhålla att det kan ju inte vara avdragens storlek som här kan innebära en försvåring.

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att det förslag som framförts i motionerna avser det stora flertalet skattskyldiga. Jag tror att utskottet underskattar förslagets betydelse för normala inkomsttagare, och jag beklagar att utskottet inte velat gå med på förslaget, som ju endast innebär en översyn av frågan. En sådan skulle kunna ge en ordentlig belysning av problemet och borde kunna ske snabbt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Alla beklagar vi ju penningvärdeförsämringen, men frågan är naturligtvis om man med hänvisning till den skull, som herr Jacobsson sade, nollställa alla de här avdragen. Det kan tänkas att avdragsfloran är för yvig.

En numera avgången aktad ledamot av denna kammare, herr Spetz, avslutade sitt mångåriga riksdagsledamotskap med att väcka en motion om inskränkningar i fråga om alla dessa avdrag, och han talade för motionen, trots att han blev ensam om sin ståndpunkt. Han hade stor erfarenhet från taxeringsarbetet, och han motiverade sitt yrkande med att dessa avdrag bara försvårar taxeringsarbetet och inte är så värdefulla för medborgarna i allmänhet som man föreställer sig. Så skulle man kortfattat kunna uttrycka saken även när det gäller de motioner som nu behandlas. Det är inte alldeles säkert att det är de många skattebetalarna som får förmånerna, något som emellertid herr Schött tryckte särskilt på. Vi har ju en progressiv statlig beskattning, och i den mån avdrag medges så blir det ofrånkomligen på det sättet att de som har stora inkomster får favoriserna.

De många medborgarna, sade herr

Om översyn av vissa avdragsregler

Schött vidare, har förmån av de här avdragen, och därför är det angeläget att se till att avdragen behåller sitt realvärde. Måntro att det är riktigt, herr Schött? Jag har skaffat in en uppgift om hur det ligger till i fråga om försäkringsavdraget. Av nära 5 miljoner taxerade är det 325 000 som utnyttjar detta avdrag — därav 140 000 som utnyttjar avdrag på 250 kronor och 185 000 som utnyttjar avdraget helt, dvs. drar av 500 kronor. Vad säger de siffrorna oss? Jo, att det i regel är människor med stora inkomster som är angelägna om att utnyttja försäkringsavdraget. Och det är väl inget förvånande i det. Det är en laglig rätt att göra avdrag, men det är så få som orkar med att skaffa sig så stora försäkringar att de kan utnyttja hela avdraget. Är det då rättvist, herrar motionärer, att höja försäkringsavdraget? Jag tror knappast man kan påstå det. Det slår med andra ord fel.

Jag har den uppfattningen, som utskottet har gett uttryck för, att dessa avdrag inte rättar till någonting i vår beskattning, och därför skall vi sträva efter att få bort så många av dem som möjligt. Det skulle vi få, om vi finge uppleva den dag då en definitiv källskatt kunde införas. Jag kommer nog inte att uppleva den dagen som riksdagsman. Jag har uttryckt den meningens många gånger att mycket besvär och en hel del felaktigheter skulle undvikas, om enkla schabloner kunde tillämpas och dessutom flertalet av dessa avdrag kunde slopas. Jag tror att det är framtidens melodi när det gäller vårt skattesystem.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Penningvärdeförsämringen har medfört en automatisk skattehöjning över hela linjen — vi kan inte komma ifrån det. Är det då orimligt, herr John Ericsson, att de avdrag,

Om översyn av vissa avdragsregler

som faktiskt finns, anpassas på sådant sätt att de korresponderar med skattehöjningen, så att relationen mellan skattesatserna och avdragen någorlunda bibehålls?

Det är klart att man kan resonera om rättvisa och se rättvisan på olika sätt. Men det finns ingen anledning att dra in den saken i detta sammanhang. Det är inte så att de stora inkomsttagarna gynnas, tvärtom. Här borde det vara fråga om en viss automatik. Avdragens realvärde bör bibehållas. Vilka skattskyldigkategorier som gör avdragen är av mera underordnad betydelse. Jag är emellertid inte främmande för att försäkringsavdragen kan bedömas på annat sätt. Jag medger att det är speciella kategorier, som tar försäkringar av sådant slag och därigenom utnyttjar avdragsrätten. Jag tycker dock inte att det förhållandet bör utesluta det önskvärda i att relationen mellan skatt och avdrag bibehålls. Annars blir det en skattehöjning så att säga bakvägen.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Även jag minns herr Spetz med glädje. Det var en hedersman, och han var synnerligen intresserad av just skatteärenden. Men av hans samtliga anföranden i denna kammare tycker jag framgick att han önskade att skatten icke skulle vara onödigt hög. Enligt hans mening skulle de förändringar i skattesystemet som kunde vidtagas inte innebära någon höjning av skatten.

Som herr Jacobsson säger är dock situationen den, att om någon justering av nu gällande avdrag inte vidtages så innebär det en automatisk skatteskärpning.

Det var mycket intressanta siffror som bevillningsutskottets ärade herr ordförande presenterade nyss. Jag är säker på att en utredning sådan som den vi har begärt skulle ge en allsidig belysning av de problem som vi nu

diskuterar. Jag beklagar att man vill motsätta sig en sådan utredning. Den kanske ger vid handen att samtliga dessa avdrag inte bör höjas. Vad vi begär är en utredning av hela problematiken. Det framstår för mig som naturligt att en avdragshöjning genomförs i vissa fall för att en direkt skattehöjning skall kunna undvikas.

Än en gång ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det var klädsamt att herr Gösta Jacobsson erkände att det kan vara tveksamt om man skall höja försäkringsavdragen. Också herr Schött instämmer i att en översyn kanske inte bör leda till detta.

Om man talar om rättvisa i beskattningen kan man enligt min mening inte bortse från att en skattereform har aviserats till nästa år. Den kommer, såvitt jag begriper, att innefatta även en justering av skatteskalorna. Där finns ett effektivt instrument för att nå största möjliga rättvisa.

Till herr Schött — som är verksam nära taxeringsarbetet — vill jag säga att det väl bör vara en lättnad att komma bort från alla de småavdrag som vi nu har i vårt skattesystem. De tjänar inte något förnuftigt syfte, om vi riktigt tänker efter. Kapitalavdraget är visserligen ett sparavdrag och har ett speciellt syfte. Men sedan blir det ytterst fråga om avvägning av själva skattebeloppen. Jag anser att vi skall hålla fast vid att vi inte vill ha krångligare regler därvidlag. Vi kommer aldrig ifrån krångel, men vi skall akta oss för att medvetet utöka dessa regler och konservera dem.

När vi dels står inför en utredning om definitiv källskatt och dels har fått ett allmänt besked om att det blir en stor skattereform nästa år tycker inte jag, herrar motionärer, att riksdagen i dag skall skriva till Kungl. Maj:t och

hemställa om ytterligare utredningar. Kungl. Maj:t måste självfallet ta hänsyn till de föreliggande omständigheterna och därvid bl. a. beakta penningvärdeförsämringen. Det är tyvärr nödvändigt.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag instämmer i att man naturligtvis bör eftersträva så enkla bestämmelser som möjligt. Det underlättar arbetet både för de skattskyldiga och för funktionärerna. Här är det emellertid inte fråga om att krångla till bestämmelserna, utan endast att justera vissa belopp, som redan är avdragsgilla. Det kan inte innebära något ytterligare krångel.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag kan instämma i de synpunkter som herr John Ericsson anfört angående verkningarna av en hel del av de avdrag det här gäller. De gynnar faktiskt i hög grad de stora inkomsterna på ett sätt som vi inom centern inte tycker är rimligt och rättvist.

Jag har inte samma information om vad en översyn av det ena eller det andra kan leda till, och jag vet ingenting om vad den bebådade skattereformen nästa år kan leda till. Men när vi nu har dessa ganska diskutabla avdrag, förefaller det mig rimligt att man åtminstone rättar till ett sådant missförhållande som har uppstått på grund av penningvärdeförändringen. I den situationen kan jag inte finna annat än att vi för närvarande bör kunna rösta för den översyn som reservanterna påyrkar.

Under betonande av att det avdrags-system vi har icke är oanfäktbart, utan att jag tvärtom finner det vara i behov av reformer, anser jag mig för närvarande kunna yrka bifall till den avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall

Om översyn av exportfinansieringen
till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 23.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om översyn av exportfinansieringen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om översyn av exportfinansieringen.

I detta utlåtande hade behandlats de likalydande motionerna I: 333, av herr

Om översyn av exportfinansieringen

Virgin m. fl., och *II: 442*, av herr *Holmberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa bland annat, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i vad avsåge såväl institutionell ram och formella regler som tillämpade arbetsformer.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu vore i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund* (m), *Brundin* (m) och *Regnell* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en översyn beträffande exportfinansieringen i enlighet med vad reservanterna anfört.

Herr **ÅKERLUND** (m):

Herr talman! I den reservation som från vårt håll fogats till bankoutskottets utlåtande nr 40 yrkar vi att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär en översyn beträffande exportfinansieringen.

Jag vill genast säga att det tyngst välgående motivet för vårt ställningstagande är det bekymmersamma läge vari vårt lands utrikeshandel befinner sig, inte enbart just nu utan enligt vår mening rent strukturellt, alltså på lång sikt. Det är alldeles riktigt, såsom det ofta framhålles, att exporten går bra, att den expanderar kraftigt, att den tjänar in stora pengar i valutor osv. Men också importen går bra, den går alldeles förtvivlat bra och expanderar lika kraftigt, allra minst. Under en följd av år har vi haft underskott i bytesbalansen, och det väntas enligt finansministerns utsago fortbestå.

Vad man så gärna vill glömma är en gammal nationalekonomisk sanning att export och import är två sidor av samma sak, dvs. utrikeshandeln, och att exporten har importen till förutsättning i mycket hög grad. Man vill också gärna glömma att ett lands exportöverskott ofta är ett annat lands importöverskott, varav följer att konkurrensen är utomordentligt hård mellan länderna när det gäller att söka hålla uppe den egna exporten.

Det är sant att vi i reservationen pekar på nuvarande statliga åtgärder att underlätta exportfinansieringen, dvs. genom AB Svensk exportkredit och exportkreditnämnden, väl vetande att exportfinansieringen i långt högre grad sker via privata insatser i en mängd former än via statliga. Vi här i riksdagen sysslar emellertid rent konkret i första hand med de statliga organen, och det är alltså nödvändigt att anknyta just till deras verksamhet. Vi är likväl ännu oförhindrade att röra vid mera allmänna näringspolitiska åtgärder att främja exporten, om vi finner detta påkallat. Och det gör vi nu.

Jag kan peka på många andra områden, där näringspolitikens allmänna riktlinjer tagits upp till diskussion av oss i samma syfte som nu, t. ex. i fråga om valutapolitiken avseende valuta-regleringen, varvspolitiken, jordbrukspolitiken, dubbelbeskattningsavtal, investeringar i främmande länder, bl. a. u-länder — för att bara nämna några exempel. Vad det nu gäller är frågan om kreditgivningens roll vid exportaffärer. Därvid kommer man inte långt med att säga att man skulle önska att kreditgivning inte borde vara ett konkurrensmedel i internationella affärer. Det är den inte desto mindre — i all synnerhet i andra länder och i utländska företag som är kapitalstarka och kan lämna kredit både till stora belopp och på lång sikt. Vi måste emellertid på exportmarknaden vara med i leken och hålla god min även i elakt spel trots

att vi inte är lika kapitalstarka som många andra. Eljest löper vi risken att på längre sikt slås ut ur marknaden.

Vi syftar alltså vidare än till enbart översyn av de båda statliga eller halvstatliga institutionernas verksamhet. Även om vi, som vi säger i slutet av reservationen, finner det föreliggande skäl att granska kreditgivning, regler och praxis för dessa statliga organs verksamhet, är det också anledning att se längre. Vi pekar liksom motionärerna på frågan om s. k. förhandsbesked, varom både Exportföreningen och AB Svensk exportkredit uttalar att dessa är förenade med problem, och rent principiellt ställer de sig inte avvisande till att man söker sig fram till en lösning av problemen. Mindre och medelstora företag är förmodligen de som mest skulle behöva stöd av de ifrågasvarande statliga organen. Storbolagen är i regel i stånd att tack vare sina kanaler och kapitalresurser lösa en hel del av de problem som här är aktuella.

Till slut, herr talman, är det anmärkningsvärt hur liten volymen av utestående exportkrediter är i förhållande till vårt lands stora export. Endast i fråga om varvsindustrin rör det sig om några större belopp. För industrin i övrigt utestod, vilket också säges i utlåtandet, den 31 augusti 1969 bara 230 miljoner kronor av en årlig totalexport av ca 25 000 miljoner kronor, dvs. 1 procent. Skulle vårt lands totala exportkreditgivning röra sig om så små belopp, får man säga att det verkligen är snälla betalare i utlandet. Men nog kunde enligt vår mening exporten främjas effektivare än nu är fallet, och nog är det i dagens läge motiverat att man observerar denna fråga och tar ett initiativ.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! De motionsyrkanden som behandlas i bankoutskottets utlåt-

ande nr 40 om översyn av exportfinansieringen har behandlats här i kammarkaren de två senaste åren. Motionerna har vid båda tillfällena avslagits av riksdagen. Efter utskottets uppfattning innehåller årets motioner inte något nytt material. Enligt min åsikt rymmer de endast allmänna talesätt. Med hänsyn till att samtliga remissinstanser som beretts tillfälle att yttra sig över motionerna inte ställt sig bakom yrkandena, finner utskottet inte skäl att frångå sina tidigare ställningstaganden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Det var en sak i herr Ståhles anförande som erfordrar en kommentar från min sida. Herr Ståhle säger att remissinstanserna inte tillstyrkt utredningskravet, och det är i och för sig riktigt. Å andra sidan är remissvaren inte formulerade med tanke på det läge i vilket vårt land i dag befinner sig. Vi har successivt haft ett starkt utflöde av utländska betalningsmedel. Därutöver har läget, som finansministern också påpekade i remissdebatten, föranlett en dyster prognos beträffande byteshandeln för det kommande året.

Man kan inte heller säga att Svensk exportkredit är helt ointresserat av frågan, ty om man läser dess yttrande finner man att Exportkredit med stort intresse följer alla frågor om hur exportkrediternas finansiering bäst skall ordnas. Man är öppen för idéer och beredd att intressera sig för denna frågas lösning, om det bara kan komma fram förslag till lösningar. Det kan inte begäras att motionärer och reservanter skall ha färdiga lösningsförslag att komma med. Vi menar att en översyn skall företas av dem som är kunniga på detta område och därför bör kunna framlägga förslag.

Om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Det är ganska naturligt att Svensk exportkredit måste vara intresserat av de arbetsuppgifter som det skall sköta om. Men i sitt remissyttrande säger Svensk exportkredit att dess resurser inte på långt när är utnyttjade. Detta tyder på att man inom ramen för det kapital som står till förfogande har möjlighet att fylla en större kvot än vad som är fallet i dag. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Utlåningskapaciteten är angiven till totalt 860 miljoner kronor. Därav var den 31 augusti 1969 endast 650 miljoner kronor tagna i anspråk, nämligen 420 miljoner kronor av varvsindustrin och 230 miljoner kronor av annan industri. Det finns alltså en marginal på cirka 200 miljoner kronor.

Om denna marginal inte är utnyttjad i full utsträckning, så är det just detta som vi anmärkt på. Det rör sig om mycket små belopp i förhållande till den mycket stora export som vi har.

Jag vidhåller alltså att man inte skall bagatellisera denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 19.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motioner om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan.

I de likalydande motionerna I: 286, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 319, av herr *Werner m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag till lagstiftning om en demokratiskt uppbyggd organisation av

Om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

svenska kyrkan med en kyrklig centralstyrelse för överläggningar med staten om den framtida gestaltningen av förhållandet mellan staten och svenska kyrkan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I:286 och II:319, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Oskarson* (m), *Svanström* (cp) och *Lidgard* (m) samt herr *Johansson* i Växjö (cp).

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord med anledning av första lagutskottets utlåtande nr 42 beträffande motionerna om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan. Jag får kanske börja med en ren obetydlighet och tala om »den lilla bokstevens betydelse» på första raden i detta utskottsutlåtande. Om man i orden »herr Sveningsson» byter ut bokstaven *i* mot bokstaven *u* får man fram en annan aktad ledamot av denna kammare, som i själva verket är den som står som första namn under denna motion.

De som har tagit del av sakfrågan i utlåtandet kan konstatera att det i detta ärende varken finns en majoritet eller en minoritet, utan där är vi överens. Vi har skilda meningar på en punkt, nämligen värderingen av tiden i sammanhanget.

I den mycket lärorika reciten i utskottsutlåtandet kan man inhämta hur frågan om ett sådant här organ har varit aktuell i diskussionen under många år. Det kanske mest intressanta är väl kyrka-stat-utredningens uttalande att oavsett vilken av dessa ordningar som väljs ter det sig enligt utredningen naturligt att före ett ställningstagande ingående överläggningar äger rum mellan företrädare för staten och med personer och organ, som kan an-

ses vara representativa för kyrkan som trossamfund. På den punkten förefaller det mig som om vi även inom utskottet är helt överens. Vi noterar med viss tillfredsställelse att en kyrkomötesmotion har vidarebefordrats av Kungl. Maj:t för utredning, och det är väl mycket att säga om den saken. När utskottet dessutom sagt att frågan bör ytterligare övervägas har det menat att tidsfaktorn bör övervägas. Det är klart att om man läser detta med vänliga ögon och med en positiv inställning, kommer man fram till en sådan uppfattning som att utskottet som helhet anser att det är angeläget att det finns ett förhandlingsorgan av detta slag vid en bestämd tidpunkt, innan frågan om förhållandet kyrka-stat står inför sin slutliga lösning.

När vi dock inom utskottet är några stycken som har ansett oss behöva avge ett särskilt yttrande för att litet kraftigare markera vad vi menar med tidsfaktorn i detta sammanhang, har det samband med det förhållandet att det tog ganska lång tid för Kungl. Maj:t att vidarebefordra kyrkomötesbeslutet till en utredning. Jag föreställer mig att Kungl. Maj:t fick detta beslut i slutet på förra året, men Kungl. Maj:t tog lång tid på sig. Inte förrän den 28 september vidarebefordrades kyrkomötesbeslutet till en utredning. Det är möjligt att denna handling kommit längst ned i ett statsråds pappershög, och då är väl inte mycket att säga om dröjsmålet. För säkerhets skull har vi velat framhålla att det i detta sammanhang är betydelsefullt att förhandlingsorganet finns, innan frågan börjar närma sig sin slutliga lösning.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! I anledning av den rättelse, i bokstavlig bemärkelse, som gjordes här av herr Lidgard anser jag mig bara behöva instämma i föregående anförande.

Om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Eftersom vi är eniga om slutet, finns ingen anledning att gå in i någon nämnvärd debatt. Det är bara ett par små synpunkter jag skulle vilja anföra.

I motionerna har man begärt förslag till lagstiftning på detta område. Om man räknar med att nästa ordinarie kyrkomöte äger rum 1973 och att detta är en kyrkolagstiftningsfråga, som uppenbarligen måste behandlas av kyrkomötet, ligger det redan i motionsyrkandet att det måste gå avsevärd tid innan förslaget skulle kunna realiseras. För egen del anser jag att frågan om förhandlingsorgan just i det här speciella fallet, när det gäller förhandlingar mellan staten och kyrkan, på något sätt borde kunna lösas utan lagstiftning och på så sätt skulle man komma fram snabbare. Vidare tycker jag att så som denna fråga är väckt här, borde den väl i första hand tas upp inom de kyrkliga organen och ses från den sidan. Den har nu av regeringen på kyrkomötets begäran lämnats över till det gemensamma utredningsorganet. Huruvida det innebär att frågan kommer fortare eller långsammare till sin lösning vill jag låta vara osagt. Utskottet har i varje fall ansett att detta i första hand inte är riksdagens sak; initiativet bör väl ligga på kyrkosidan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av motioner angående verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning;

nr 44, i anledning av motioner angående ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska

delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av motioner om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter;

nr 68, i anledning av motioner om åtgärder för att begränsa spridningen av giftiga preparat;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen tilldelats andra lagutskottet, jämte motion; samt

nr 70, i anledning av motioner angående politisk information och propaganda på arbetsplatser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av motioner om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby;

nr 46, i anledning av motion om vidgat straffansvar vid djurplågeri;

nr 47, i anledning av motion om ett bättre djurskydd;

nr 48, i anledning av motioner om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans hund, m. m.;

nr 49, i anledning av motioner om skydd för bävrars boplatser;

nr 50, i anledning av motioner angående förvaltning och underhåll av s. k. grönområden;

nr 52, i anledning av motioner angående preciserade normer för de stadsplanemässiga kraven på parkeringshus; samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motion om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten.

I en inom riksdagen väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion I:297, av herrar *Hübinette* och *Eskilsson*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning om yrkesutbildning av tränare och stallpersonal för hästar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte lämna motionen I:297 utan åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet anfört bland annat följande:

»Utskottet delar uppfattningen att personal som skall handha skötsel, träning och vård av sporthästar bör ha samma möjligheter till grundläggande yrkesutbildning som andra yrkeskategorier. Som lantbruksstyrelsen anfört bedrivs också sådan utbildning bl. a. i styrelsens regi. Med hänsyn till den översyn av utbildningens organisation, omfattning och innehåll som för närvarande pågår inom styrelsen synes ej finnas anledning att från riksdagens sida begära ytterligare utredning i ämnet.»

Reservationer hade anförts

1. av fru *Huttell* (m), herr *Hübinette* (m) och fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bi-

fall till motionen I:297 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande yrkesutbildning av tränare och stallpersonal för hästar;

2. av herrar *Skårman* (fp), *Skagerlund* (fp), *Nils Nilsson* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Persson* i Heden (cp) och *Berndtsson* (fp), vilka ansett,

att det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet delar — — — (lika med utskottet) — — — andra yrkeskategorier. Detta gäller enligt utskottets mening alldeles särskilt utbildningen av den personal som i sin yrkesutövning använder hästen som ett redskap. Utskottet förutsätter därför att lantbruksstyrelsen på grundval av sin översyn av kursverksamheten på hästskötselns område framlägger förslag om utvidgning av denna kursverksamhet till att omfatta förenämnda yrkesutövare. Från denna utgångspunkt anser utskottet en särskild för ändamålet tillsatt utredning ej vara erforderlig.»;

samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anse motionen I:297 besvarad med vad reservanterna anfört.

Herr **HÜBINETTE** (m):

Herr talman! Jordbruksutskottets utlåtande nr 30 berör utbildningen för en grupp människor som fram till nu har varit rätt vanlottade när det gäller den typ av utbildning som de flesta i samhället numera har möjligheter att få. Det är här fråga om personer som yrkesmässigt sysslar med trav- och galopphästar. Det rör sig om inemot 10 000 människor enbart inom travsporten som på ett eller annat sätt har sin utkomst genom skötsel och vård av hästar. Det är en lågavlönad grupp, som numera i stor utsträckning rekryteras från större städer och tätorter. Tidigare var rekryteringsbasen befolkningen på landsbygden — lantbrukarna och lantbrukarsönerna kom in till tävlingsba-

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

norna och tog hand om djurmaterialet. Som jag sade har detta förändrats, och nu är rekryteringsbasen en helt annan.

Denna fråga har aktualiserats därför att motionärerna funnit det anmärkningsvärt att mindre grupper i samhället åtnjuter bra och allsidig grundutbildning, medan en sådan här stor grupp tragiskt nog ställs utanför. Utskottet hänvisar visserligen till de kurser som ges på Flyinge och framhåller att personal inom hästsporten kan få sin utbildning där. På Flyinge finns 16 platser. Det har sagts att man kan fördubbla kurserna, vilket skulle innebära att 32 personer per omgång kunde få sin utbildning, medan tiotusentals människor behöver utbildas. Dessutom tycker jag att det är felaktigt att man i de norrländska länen, där man så hårt kämpar för lokaliseringsstöd och för att folk skall stanna kvar och där det ändå finns 10—12 travbanor, inte ser till att det i dessa travbanor byggs in yrkesskolor så att ungdomar kan få sin utbildning där. Nu måste de resa till Flyinge i Skåne. Jag tycker en sådan utveckling är barock, men den är faktiskt konsekvensen av det resonemang som här förs ifrån utskottets sida.

Jag tycker att problemet borde tas under noggrant övervägande. Hästsporten ger staten ungefär 100 miljoner kronor per år i skattemedel, och då borde väl ändå en del av dessa pengar kunna disponeras för att täcka kostnaderna för en yrkesutbildning.

Vid utskottsbehandlingen har det påståtts att hästsporten är en exklusiv sport. Den skall vi inte lägga oss i, utan den får utövarna sköta själva. Jag kände mig den gången föranlåten att påstå att ett sådant uttalande vittnar om att vederbörande ledamot inte har varit på en travbana och sett hur det går till. Hästsporten är en mycket bred och folklig sport, som alla kategorier av människor har glädje och trevnad av.

När jag påstår att det behövs en ordentlig yrkesutbildning, stöder jag mig delvis på de remissutlåtanden som har

kommit in. Det är en märklig samling dokument, som huvudinstansen för remissförfarandet, nämligen lantbruksstyrelsen, noga har undvikit att referera till. För att ni som nu skall gå att besluta om detta genom er röstning någrolunda skall få ett begrepp om vad remissinstanserna har sagt vill jag utan att därmed trötta er anföra några brottstycken ur remissutlåtandena.

Redan i reservationen har angivits vad Svenska lantarbetarförbundet säger. Jag kan upprepa det: »Förbundet anser i enlighet med motionärerna att det för närvarande saknas en direkt fast och tillfredsställande utbildning för denna yrkeskategori och är det av största angelägenhetsgrad att denna bristfällighet snarast bringas till en lösning.» Stockholms Travsällskap anför: »Vi ser med stort intresse fram emot en utredning och vi bistår givetvis med ytterligare synpunkter under utredningsarbetet.» Riksförbundet för Sveriges travhästägare vill »varmt tillstyrka att en utredning kan komma till stånd för att därmed klargöra detta angelägna behov».

Jag skulle kunna räkna upp den ena remissinstansen efter den andra. Det finns 10—15 liknande remissyttranden. När sedan lantbruksstyrelsen skall sammanfatta det hela hänvisar den trots allt till kurserna vid Flyinge och säger att där skall grundutbildningen ske. Jag tycker faktiskt att det är litet tragiskt för dem som berörs av det och för hela verksamheten att vi inte kan lösa detta problem på ett tillfredsställande sätt. Jag kan tala om att det har rapporterats till mig från veterinärhögskolan att tränare söker sig dit och ber att få delta i studenternas kurser i bl. a. anatomi. Tränarna saknar nämligen utbildning. Om kammarledamöterna tror att det här är en enkel sak, någonting som vem som helst kan sköta, så vill jag ta er ur villfarelsen genom att berätta vad ingenjörerna vid SAAB — de som tillverkar flygplanet Viggen — sade när de fick se en ultrarapidfilm visande en

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

travhäst i full aktion och fick reda på de krafter som därvid mätts upp. »Det är inte möjligt», sade de, »det går helt enkelt inte att ha det på det sättet. Skulle vi konstruera Viggens landningsställ på det viset så kraschade det.» När en häst travar är det oerhörda krafter i verksamhet. Hoven slår i marken med en hastighet som uppgår till ungefär 100 kilometer i timmen. Där blir det en duns, och så står den absolut stilla. Och så säger man: Här behövs strängt taget inte någon utbildning!

Ett annat exempel: Tror ni att Joakim Bonnier låter en traktorskötare »serva» sin racerbil? Jag ser att ni drar på munnen — ja, jag skulle tro att han absolut inte tillåter något sådant. Men i det här fallet sägs det beträffande dessa gossar som kommer från storstadsområdena och som inte har någon hum om hästar: »Är de intresserade, så skicka dem till Flyinge. Där finns 16 platser till förfogande.»

Jag tycker nog att det är en rimlig begäran att någon bör få titta på det här och komma med ett förslag om hur en inbyggd yrkesutbildning skall kunna anordnas i anslutning till de anläggningar som finns. Där förfogar man ju över kvalificerade veterinärer och annan personal som kan hjälpa till med undervisningen.

Flyinge kan naturligtvis ha sitt värde, och jag har bedömt saken så att där bör lantbruksstyrelsen — och framdeles skolöverstyrelsen, som skall överta verksamheten — anordna vidareutbildningskurser för dem som vill kvalificera sig ytterligare i yrket. Grundutbildningen skall emellertid vara förlagd så nära hemorten som möjligt.

Herr talman! Det finns naturligtvis åtskilligt att tillägga, men jag vill nöja mig med att vädja till kammarens ledamöter att stödja det här projektet, så att den grupp jag talat om genom dagens beslut ges möjlighet till den grundläggande utbildning som dessa ungdomar för närvarande inte kan få.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 vid utlåtandet.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Som motionärerna i denna fråga framhåller har under senare år intresset för hästsporten ökat mer och mer. Det är inte enbart den organiserade hästsporten som i det här sammanhanget kommer i blickpunkten, ty där är förhållandena i varje fall under observation och kontroll.

Den som har sin verksamhet ute på landet i omgivningen av en stor eller medelstor stad vet att hand i hand med framför allt ungdomens ökade intresse för ridning och hästskötsel och den samtidigt pågående nedläggningen av jordbruk har det uppstått en rad ridklubbar med större eller mindre hästhållning. Ibland orsakar dessa klubbar besvär och bekymmer för värdkommunerna. I min hemstad har vi haft sådana problem. Samtidigt finns det all anledning att uppmuntra den i hög grad av flickor omfattade hästsporten — flickorna har ju inte så många sportgrenar att ägna sig åt, och de är i allmänhet mycket intresserade av hästar — och man bör också observera den fostrande inverkan för stadsbarnen som umgänget med och värden av hästarna medför.

Det största problemet med hästhållningen är just bristen på utbildade hästskötare, det håller jag helt med herr Hübinette om. Därom är vi också överens inom utskottsminoriteten. Hästen är ett ömtåligt material att handha — säkerligen som sagt mycket ömtåligare än herr Bonniers racerbilar — och man kan inte undgå att konstatera att det ofta förekommer klar vanvård av värdefullt hästmateriel. Ur ren djurskyddssynpunkt finns därför all anledning att understödja utbildningen av hästskötare och stallpersonal. Förr skedde ju en omfattande utbildning av hästvårdare inom armén, som nu emellertid

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

är avhästad. Vidare var en stor del av våra invånare uppfostrade på landet med hästen som vän och arbetskamrat. Där har nu hästen ersatts av traktorn.

Samtidigt som sålunda hästhållandet ökar saknas därför kunniga och utbildade hästvårdare och instruktörer alltmer. Därom är vi också överens.

Motionärerna menar att en utredning bör igångsättas om en direkt yrkesutbildning av tränare och stallpersonal för hästar. Utskottsmajoriteten åberopar den av lantbruksstyrelsen bedrivna utbildningen vid statens hingstdepå och stuteri i Flyinge i Skåne och den översyn av kursprogrammet som lantbruksstyrelsen säger sig ha påbörjat. Att denna skulle omfatta utbildningens organisation, omfattning och innehåll är emellertid inte utsagt. Under hand har vi emellertid blivit upplysta om att denna översyn kan komma att omfatta inte blott omläggning av kursprogrammet utan även utvidgning av antalet kursdeltagare och av antalet kurser samt frågan om förläggande av kurser till platser där behov föreligger av sådana kurser.

Vi som stöder reservationen 2 har förutsatt att så sker och att utbildningen siktar på just den personal som i sin yrkesutövning använder hästen som redskap. Vi förutsätter även att lantbruksstyrelsen framlägger förslag om sådan utvidgning av kursverksamheten, att motionärernas önskemål fortare nås än om en särskild utredning skulle tillsättas för att ta upp frågan till behandling.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen 2 vid utlåtandet.

Häri instämde herr *Nilsson, Nils*, (cp).

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Herr Hübinette vädjar om stöd för sin reservation, men han talar som om det inte skulle förekomma

någon som helst kursverksamhet på detta område. Det har kanske inte varit någon fullödlig kursverksamhet, men kurser för det här ändamålet togs ändå upp på lantbruksstyrelsens kursprogram för år 1946.

I denna fråga föreligger i själva verket inte så stora motsättningar som det kan förefalla på grund av det förhållandet att två reservationer har fogats till utskottets utlåtande.

Inom utskottet är vi helt eniga om behovet av utbildning för tränare och för stallpersonal. Att utskottsmajoriteten ändå inte anser det behövligt att begära en utredning — vilket herr Hübinette föreslår i sin reservation — beror helt och hållet på, som herr Skårman också har påpekat, att en översyn inom lantbruksstyrelsen redan är på gång.

I reservationen 1 hänvisas inledningsvis till att Lantarbetareförbundet har ansett i likhet med motionärerna att en utbildning på detta område behövs. Förbundet framhåller att det för närvarande saknas en direkt fast och tillfredsställande utbildning för denna yrkeskategori och att det är av högsta angelägenhetsgrad att denna bristfällighet snarast bringas till sin lösning. På den punkten råder inga delade meningar. Därefter säger emellertid reservanterna: »Lantbruksstyrelsen däremot hänvisar till den kursverksamhet som finns vid statens hingstdepå i Flyinge och anser att den begärda utredningen inte är påkallad.» Jag tycker att reservanterna skulle kostat på sig att ta med allt vad lantbruksstyrelsen anfört, när de ändå citerar den. På utlåtandets första sida heter det nämligen: »Ämbetsverket erinrar om de kurser i hästskötsel som anordnas inom ramen för lantbrukets kursverksamhet vid statens hingstdepå och stuteri i Flyinge. Programmet för dessa kurser är f. n. föremål för översyn med anledning av det ökade intresset för hästsport.» Dessutom anföres: »Styrelsen överväger också behovet av och möjligheterna att ut-

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästporten

vidga denna utbildningsverksamhet, bl. a. genom att även förlägga kurser till andra platser än Flyinge och genom vidareutbildning av personal till tränare.»

När sedan herr Hübinette talar om 10 000 personer som skulle vara beroende av denna utbildning har jag den föreställningen att i varje fall motionen gällde tränare och stallpersonal. Det är dem hela frågan gäller, och det finns väl inte 10 000 personer av denna kategori. Herr Hübinette har nog därvid räknat med även andra som är berörda av denna fråga.

När det gäller reservationen 1 anser utskottsmajoriteten att det icke är av behovet påkallat att en utredning kommer till stånd.

Beträffande reservationen 2 kan man enbart vara litet förvånad. Vid voteringen i utskottet var mittenpartiernas ledamöter på samma linje som de moderata. Sedan gjordes en viss markering, och till följd härav kom reservationen 2 inte att innehålla annat än i stort sett vad utskottsmajoriteten redan hade skrivit.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Jag råkade säga under utskottsbehandlingen att vissa uttalanden som gjordes där vittnade om en viss okunnighet. Det fick jag tillbaka flera gånger om under hela behandlingen, men det skall jag inte gå in på nu, herr Augustsson.

Men det är ingen tvekan om att det remissyttrande från lantbruksstyrelsen som nu åberopas är en smula förlegat. Jag kan inte hjälpa att när lantbruksstyrelsen talar om att anordna kurser i handhavandet av hästar vill jag åberopa vad jag sade nyss om kontakterna med SAAB och de verkliga krafter som är i verksamhet.

Detta har utvecklats sig mycket snabbt

till någonting som jag tror att herrarna i lantbruksstyrelsen inte riktigt hänger med på. De lever kvar något litet i det gamla tänkandet och säger att de skall ordna kurser. Två gånger 16 skall få plats, och lantbruksstyrelsen skall försöka bekantgöra att dessa kurser finns. Det står alltså t. o. m. att det är så svårt att få folk till kurserna att man måste bekantgöra var de äger rum. Då förstår kammaren väl att det är något galet i det hela.

Det har sagts att lantbruksstyrelsen nu skall göra en översyn. Jag vill tala om att jag har varit i kontakt med de herrar som skall göra denna översyn. Det har visat sig att de inte skall göra en översyn i den bemärkelse vi menar. De kommer inte att försöka se över detta område och få in ämnena i yrkesundervisningen, utan de ser över det redan befintliga kursprogrammet. De skall naturligtvis ändra på det något. Den diskussion som här förs är nog en spark framåt. De som skall göra översynen har väl öron, så att de något kan höra vad som rör sig i tiden. Jag tror emellertid inte att man helt skall förlita sig på en sådan översyn, som herr Skårman och herr Augustsson tycks göra. Den kommer nog inte att tjäna det avsedda syftet, nämligen att få till stånd en grundläggande och god utbildning för alla de ungdomar som fortsättningsvis yrkesmässigt kommer att vara knutna till sporten.

Herr Augustsson tvivlar på min uppgift om 10 000 personer. Jag skall be att få bjuda på en bilskjuts ut till Solvalla, så kan vi föra ett litet resonemang med de herrar som verkligen känner till hur många som är knutna till detta. Då kan herr Augustsson kanske bli något mera övertygad om riktigheten av denna uppgift. Det är nämligen inte bara på travbanorna, där vederbörande syns och hörs, som det finns personal. Det finns en oändlig massa hästuppfödare, herr Augustsson, ute i landet. Att jag har fått ett nymornat intresse för denna fråga beror på att min granngård

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

köptes av en hästuppfödare. Han har nu hållit på med denna verksamhet några år, och jag har därigenom fått litet inblick och vet något om vad som behövs. Dessa människor är kanske inte medräknade i den statistik som herr Augustsson åberopar, men räknar man också dem så blir det många.

Jag tror inte att de grabbar — det finns också flickor — som arbetar med dessa objekt åker ned till Flyinge och sätter sig på en av lantbruksstyrelsens kurser. Men skulle det finnas en inbyggd yrkesskola ute vid Solvalla eller vid travbanan utanför Eskilstuna, åkte de dit. Då kunde de där samtidigt med praktiskt arbete få en teoretisk undervisning som så småningsom skulle kunna leda fram till vad jag strävar efter, nämligen en licens. Innan en uppfödare eller travtränare tar någon i sin tjänst, skulle denne visa svart på vitt på att han genomgått en grundläggande yrkesutbildning och är berättigad att sköta dessa djur. Som det är nu får man ta vem som helst som kommer ut och säger sig ha intresse för detta arbete. Det finns ju ingenting annat att gå efter. Jag vill komma bort från det systemet och komma fram till någonting som jag anser vara riktigare, nämligen ett betyg eller en licens, så att man vet vad vederbörande går för när han anställs.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen 1.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Hübinette säger, att han uttalade sin dom över en del i utskottet såsom varande okunniga. Han säger sig inte vilja fortsätta här i kammaren med denna utslutningsmetodik, enligt vilken var och en som inte hyllade herr Hübinettes åsikter i denna fråga förklarades som okunnig. Icke desto mindre kunde han få med en litet inlindad dom av samma innehåll. Tack så mycket för det!

Jag vill inte som herr Hübinette —

när han önskar ökad kursverksamhet, liksom vi alla — misstro lantbruksstyrelsen till den milda grad, att den inte skulle kunna göra denna översyn på ett riktigt sätt. Har vi den misstron, skulle väl heller inte lantbruksstyrelsen få handha utbildningen över huvud taget, och då kommer vi in på andra frågor.

Jag finner inte anledning att ändra mitt tidigare yrkande utan vidhåller min tillstyrkan av utskottets utlåtande.

Herr CARLSSON, VILHELM ERIK, (m):

Herr talman! Att jag blandar mig i den här debatten beror på att jag kommer från en bygd där travsporten och travhästuppfödningen har mycket stor betydelse och där vi ser från hästägarnas synpunkt på utbildningen av hästkunnig stallpersonal.

Herr Hübinette betonade i sitt anförande den starka utveckling som ägt rum på detta område. För 30—40 år sedan rekryterades hästkarlarna, som vi kallar dem, från jordbrukarnas egna led. Bondpojkarna växte upp i intimt kamratskap med hästen. Man fick så att säga hästsinne. Hästintresset låg i blodet, och det följde med under uppväxtåren. Det blev ett kamratskap mellan människan och hästen som i många fall låg mycket djupt.

Nu har det blivit på ett helt annat sätt. Såsom här har sagts rekryteras nu stallpersonalen från städer och andra tätorter, och de människor som kommer ut på de olika travbanorna och till de olika hästägarna har inte samma sinne och intresse som var vanligt tidigare.

Vad som erfordras är en grundutbildning för hästpersonal. Det räcker inte med några kortare kurser. Man behöver en grundutbildning för att få dessa människor så väl som möjligt insatta i det mycket känsliga och krävande arbete som de måste utföra, och det uppnår man inte på några korta veckor

Om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

med tillfälliga kurser. Varför kan inte grundutbildningen läggas i anslutning till travbanorna? På det sättet finge man en levande kontakt med verksamheten dag för dag, och ungdomarna finge följa verksamheten på ett helt annat sätt. Jag tror att det vore en mycket lycklig lösning.

Vi läser i tidningarna och ser i TV ibland att det förekommer en hel del oskick vid travbanorna. Vi hör talas om spödrivning och misshandel av hästarna i loppet. Det är någonting som kanske ofta sker av rent oförstånd och av ren okunnighet — de människor som har åtagit sig att köra i dessa lopp besitter inte nödiga kvalifikationer här för.

Jag vill betona att detta också är en djurskyddsfråga. Det gäller här att se till att man utbildar människor till att kunna sköta ett levande material och sköta det på ett sådant sätt att onödigt djurplågeri undviks.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Hübinette*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fru Hultell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Skårman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den

förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Hübinettes* yrkande.

Herr *Skårman* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 30 antager det förslag, som innefattas i den av fru Hultell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr *Skårman* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 32.

Därjämte hade 54 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Skårman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 33.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor.

I de likalydande motionerna *I: 854*, av herrar *Skagerlund* och *Axelson*, samt *II: 945*, av herr *Eriksson* i Arvika och herr *Jonsson* i Mora, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor samt att då särskilt måtte beaktas möjligheterna av att även ekonomibyggnaderna vid lantbruksskolorna skulle betraktas såsom en del av de för undervisningen nödvändiga skolloka-

lerna och att således också dessa byggnader skulle bliva statsbidragsberättigade.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte lämna motionerna *I: 854* och *II: 945* utan åtgärd.

Herr *SKAGERLUND* (fp):

Herr talman! I motionsparet *I: 854* och *II: 945* har motionärerna hemställt om en översyn av statsbidragsbestämmelserna till lantbrukets yrkesskolor. Vi har uttalat oss för ett nytänkande på detta område. Således är det önskvärt att hela skolanläggningen, även skolorbruk och ekonomibyggnader, blir statsbidragsberättigad.

Motionärernas huvudmotiv är att förbättra undervisningen vid jordbrukets yrkesskolor. Vi är av den uppfattningen att en välutbildad jordbrukarkår är en av grundförutsättningarna för ett ännu mer effektivt jordbruk. På utbildningssidan brukar enighet kunna uppnås. 1960 års jordbruksutredning var helt överens på denna punkt, och målet sattes högt.

Vi vet i dag att strukturrationalisering pågår inom jordbrukets yrkesskolor. Mindre skolor läggs ner och större skolenheter skapas. Vi vet också att specialutbildning måste ske regionvis, att den sammanlagda utbildningstiden ökar liksom den praktiska delen av utbildningen måste göra, då tillgången på praktikplatser reduceras, och att antalet elever från icke jordbrukarhem ökar.

Det förväntas ju att landstingen även i fortsättningen skall vara huvudmän för jordbrukets yrkesskolor. Men landstingen har som bekant andra stora och tunga uppgifter, som kräver den största delen av budgeten. Vi motionärer har den uppfattningen att förbättrade statsbidragsmöjligheter skulle vara en värdefull stimulans för landstingen att hålla en hög standard på jordbrukets yr-

Om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor

kesskolor. Vi tycker oss också skymta ett fördelningsproblem här: om en stor del av svenska folket koncentreras till tre storstadsregioner, förefaller det motionärerna rimligt att även den delen av svenska folket i högre grad bidrar till utbildningen av morgondagens jordbrukare.

Lantbruksstyrelsen säger att skoljordbruk i princip bör vara ekonomiskt bärkraftiga enheter. Jag anser det vara oréalistiskt att tro, att ett undervisningsjordbruk skall kunna bära alla de kostnader som belastar en dylik företagsenhet. Ett skoljordbruk bör ju ligga minst två steg före det konventionella jordbruket. Ännu återstår mycket att förbättra på inomgårdsrationaliseringens område, och där skall skoljordbruket gå före.

Vi motionärer har blivit styrkta i den uppfattningen att vi är ute i ett angeläget ärende genom vad som sades vid lantbruksstyrelsens årliga rektorskonferens. Kontentan av denna konferens är att utvecklingen går mot en längre utbildningstid och att lantbruksskolan behöver större resurser.

I lantbruksstyrelsens yttrande sägs att en teknisk översyn av statsbidragsbestämmelserna skall ske i samband med gymnasieskolreformen. Låt mig till sist uttala förhoppningen att denna översyn inte skall dröja alltför länge, och att resultatet skall gå i en positiv riktning för jordbrukets yrkesskolor.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr WALLMARK (m) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 142 angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB hemställer jag, att kammaren måtte medge att tiden för avgivande av motio-

ner i anledning av nämnda proposition utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från den dag propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, i anledning av motioner angående avskaffande av adelsväsendet; nr 313, i anledning av motioner angående kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra; och

nr 314, i anledning av motioner angående förvaltningen av byggnad för skoländamål.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 316, till Konungen angående val av en riksdagens ombudsman;

dels ock till riksdagens förordnande, nr 317, för herr Gunnar Thyresson att vara en av riksdagens ombudsmän.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 1080, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, med förslag till jordhävdslag m. m.; och

nr 1081, av herr *Lindblad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till lag om ändring i förordningen (1923:116) angående skatt för hundar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.52.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Torsdagen den 6 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För vartdera av de val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna gemensamma listor, en för varje val. Listorna har godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen, och varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

- herr Strand (s)
- » Pettersson, Georg, (s)
- fröken Mattson (s)
- herr Andersson, Axel, (fp)
- » Virgin (m)
- » Nilsson, Ferdinand, (cp)
- » Svedberg, Erik, (s)
- » Palm (s)
- » Magnusson (s)
- fru Segerstedt Wiberg (fp)
- herr Kaijser (m)
- » Hedström (s)
- » Svanström (cp)
- » Wärnberg (s)
- » Dahlberg (s)
- » Alexanderson (fp)
- » Eskilsson (m)
- » Lundin (s)
- » Olsson, Erik, (s)

- herr Nilsson, Nils, (cp)
- » Sörlin (s)
- » Ernulf (fp)
- » Ohlsson, Ebbe, (m)
- » Hjorth (s)

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

- herr Hedlund (s)
- fru Lindström (s)
- herr Nyquist (s)
- » Peterson, Eric, (fp)
- » Nilsson, Yngve, (m)
- » Andreasson (cp)

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne oktober.

Om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet

Herr statsrådet **MOBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Richardsons* (fp) interpellation om rätt att utan studentkompetens avlägga full-

Om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet ständig grundexamen vid universitet, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Richardson har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han avser att låta utfärda sådana bestämmelser, att de personer utan studentexamen eller motsvarande studiekompetens, som erhållit rätt att skriva in sig vid universitet och läsa vissa ämnen i begränsad omfattning, också skall få möjlighet att studera till en fullständig grundexamen. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Den rätt till studier vid universitet som herr Richardson åsyftar infördes på försök den 1 juli i år. Detta skedde på förslag av kompetensutredningen. Jag betraktar denna försöksverksamhet som ett betydelsefullt steg mot ett förverkligande av principen att de faktiska och inte de formella förutsättningarna skall vara avgörande för rätten att bedriva högre studier.

Av vad jag sagt framgår att försöksverksamheten med vidgat tillträde till utbildning vid universitet börjat helt nyligen. Under de få månader som försöksverksamheten bedrivits har ännu inga erfarenheter vunnits. Det är därför för tidigt att redan nu överväga en utvidgning av försöksverksamhet till flera ämnen eller till studier för mer än 60 poäng. Jag räknar med att kompetensutredningen noga följer försöksverksamheten och snarast möjligt redovisar de erfarenheter som vinnas och de förslag som föranleds därav.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min interpellation.

Jag vill genast instämma i att försöksverksamheten har pågått alltför kort tid för att man skall kunna dra några säkra slutsatser. Jag skulle heller inte ha tagit upp denna fråga redan nu, om det inte vore så att man — alldeles oavsett vilka resultat försöks-

verksamheten kommer att ge — kan ställa sig tveksam till en del moment i själva förutsättningarna för försöken.

Jag kan inte se att det finns några bärande skäl till att den studerande som med framgång läst till 60 poäng inte utan vidare skall få läsa ytterligare — självfallet under förutsättning att han har de förkunskaper som krävs för ämnet i fråga. Den som klarat av en halv examen har ju därmed inte bara dokumenterat sin studieförmåga utan också skaffat sig både studievana och värdefulla kunskaper för vidare studier. Låt mig ta ett konkret exempel. Den som har läst in 60 poäng i psykologi och statistik har rimligtvis oändligt mycket större möjligheter än den som inte gjort det att fortsätta och läsa 20 poäng i pedagogik — självfallet under i övrigt lika omständigheter. Jag kan således inte finna några rimliga skäl till den här begränsningen, och statsrådet Moberg har heller inte anfört något i sitt interpellationssvar.

Jag kan heller inte riktigt förstå den tankegång som ligger bakom uttalandet i svaret, att försöksverksamheten innebär »ett betydelsefullt steg mot ett förverkligande av principen att de faktiska och inte de formella förutsättningarna skall vara avgörande för rätten att bedriva högre studier».

Frågan är väl om man över huvud taget skall bedriva försöksverksamhet med principer. Personligen tycker jag det bör vara en självklar princip, att den som har faktiska förutsättningar också skall ha rätt att bedriva de studier han önskar. En annan sak är sedan vilka krav på förkunskaper man faktiskt skall uppställa för de olika ämnena, och det kan man kanske behöva utprova i praktiska försök. En annan sak är också frågan om hur meriterna skall vägas, om det inte är fritt tillträde till en utbildningslinje och en gallring måste företas bland flera sökande. Ännu en fråga gäller behörigheten till ett yrke. De rigorösa kraven på förkunskaper för universitetsstude-

Om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet

rande som hittills gällt måste ses mot bakgrunden av att universiteten ju faktiskt länge fungerat som ett slags yrkesutbildningsanstalter för statens ämbetsmän; examina har i stor utsträckning varit just ämbetsexamina. Det är väl mot den bakgrunden man får se kraven på s. k. allmänbildning, som man menat att studentexamen skulle vara en garanti för.

Det finns alltså, tycker jag, goda skäl att ställa sig frågande inför en del av de här bestämmelserna. Man kan också fråga sig vilka motiv som ligger bakom kraven på att både ha uppnått en viss ålder — 25 år — och ha varit yrkesverksam en viss tid — 5 år. Skulle det inte kunna räcka med att ett av de villkoren var uppfyllt?

Statsrådet Moberg förklarade i sitt svar, att inga erfarenheter har vunnits under de få månader som försöksverksamheten har bedrivits. Att erfarenheter beträffande studieresultaten inte har vunnits är helt naturligt, men nog borde man väl när mer än halva terminen har gått kunna veta något om vilket intresse som har visats, alltså hur många det är som har utnyttjat de nya möjligheterna.

Även om man kan ställa sig frågande inför ett och annat i de nya bestämmelserna bör det dock noteras, att den generösare attityd som kommit till uttryck är glädjande. Det talas mycket om utbildningsorättvisorna i samhället, och man tänker väl då oftast på de hinder av ekonomisk och geografisk art som försvårat eller omöjliggjort högre studier för många äldre. Men det bör också observeras, att det finns orättvisor av annat slag, och det finns särskild anledning att beröra det i det här sammanhanget om än ytterst kortfattat.

Under hela efterkrigstiden har det rått knapphet på platser i realskolor, flickskolor, gymnasier och liknande skolor. Denna knapphet har betingats av brist på lokaler och lärare och har lett till att tusentals ungdomar varje år vägrats tillträde till högre skolor. Det

är i de fallen alltså inte olyckliga yttre omständigheter som har stängt dem ute från högre utbildning utan en bristfällig planering från myndigheternas sida.

En annan kategori som också har anledning att känna sig missgynnad jämfört med dagens skolungdom utgörs av alla de f. d. elever som på grund av rigorösa, stelbenta och ofta rent av obarmhärtiga flyttnings- och examensbestämmelser kuggades ut ur skolan. Det rör sig verkligen inte om något litet antal. Mot bakgrunden av att motsvarande skolor — alltså även gymnasiet — nu är examensfria framstår dessa personer som än mera missgynnade.

Allt detta talar, herr talman, för en generös och okonventionell attityd gentemot dem vilka inte har den formella kompetens som av tradition gällt men som givetvis är en rätt godtyckligt vald kompetensnivå, vars reella innehåll för övrigt kan variera från tid till tid.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till statsrådet Mobergs svar och kanske inte minst till herr Richardsons inlägg. Eftersom jag är med i kompetensutredningen tycker jag att jag har anledning att säga några ord i anslutning till herr Richardsons propå.

Det finns ju här en stor principfråga, herr Richardson, som man måste ta ställning till först och främst, och det är vilken bredd på utbildningen man vill ha som bakgrund till någon form av akademisk examen. Riksdagen har, enhälligt såvitt jag vet, fastlagt att de som ägnar sig åt högre studier skall ha den bredd på utbildningen som gymnasiet ger. Ett av huvudskälen till det är, såvitt jag förstår, att vi inte vill ha enögd specialister utan personer som förutom den högre utbildningen också erhållit en bred grundutbildning. Det har kommit till uttryck i många sammanhang — när vi diskuterat miljö- vårdproblemen, humanisternas bris-

Om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet
tande kunskaper i tekniska ämnen, teknikernas bristande kunskaper i humanistiska ämnen osv. Detta är en viktig princip, och jag tycker att den har starkt fog för sig även i framtiden.

Emellertid är det faktiskt inte så — och har inte varit det under många år — att en fullständig studentexamen anses helt avgörande; dispens ges ju sedan ganska många år tillbaka för dem som har examen i ett visst antal ämnen — sammanlagt fem stycken.

Den grupp som avsågs med denna försöksverksamhet är de yrkesverksamma personer som av olika skäl — kanske i första hand ekonomiska men även geografiska eller andra — icke haft möjlighet att skaffa sig högre utbildning men trots detta har förvärvat en praktisk erfarenhet och ofta i sitt arbete funnit behov av fördjupade kunskaper för att upprätthålla sin konkurrenskraft gentemot de yngre och välutbildade som nu kommer ut på arbetsmarknaden. Det förhåller sig alldeles ostridigt så, och detta är skälet till att kompetensutredningen före huvudbetänkandet avlämnade det delbetänkande som Kungl. Maj:t glädjande nog tog fasta på. Där ställs ytterst små formella krav på vederbörande, och man har verkligen skäl att följa upp försöksverksamheten. Det finns kanske risk för att många överskattar sin egen förmåga. Hur det är med den saken får väl bedömas när försöksverksamheten kommit en bit på väg.

Jag tycker alltså att det inte är helt rättvisande, när herr Richardson talar om absoluta trösklar. Det finns faktiskt numera ett någorlunda smidigt förfarande. Om vi gör till en huvudprincip att låta alla få tillträde till högre studier, dvs. att egentligen inte ställa några krav på bred kunskap, så har vi därmed också frångått det önskemål som vi tidigare haft, nämligen att de universitetsstuderande skall förvärva en bred bakgrund.

Herr talman! Jag har gärna velat anlägga dessa synpunkter på problemet.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag har i och för sig ingen anledning att lägga mig i en debatt mellan företrädare för moderata samlingspartiet och folkpartiet, en debatt som uppstått till följd av ett interpellationssvar från min sida. Det är alltid lika intressant att få avlyssna sådana debatter, men jag vill i alla fall göra ett par påpekanden med anledning av vad herr Richardson sade i sin kommentar till mitt svar.

För det första sade herr Richardson att han hoppas att man nu vid behandlingen av kompetensfrågorna skall visa en generös och okonventionell inställning gentemot de personer som inte har den formella behörighet som intill nu fordrats. Ja, vi tillsatte ju kompetensutredningen för att finna formerna för denna mer okonventionella och generösa inställning. Kompetensutredningen innehåller som bekant representanter för de fyra stora politiska partierna. När utredningen framlade ett första förslag till vad den helt riktigt kallade ett försök, fann vi det i regeringen självklart att till hundra procent följa utredningen i det första trevande försöket. Även herr Richardson får väl hålla med om att det måste finnas kvar någon form av bestämmelser också i framtiden, när det gäller rätten att studera på högskolenivå; visserligen går förändringarna och omvärderingarna fort, men jag förmodar att herr Richardson instämmer i att man måste ha någon form av bestämmelser. Då är det rätt väsentligt att vinna en del erfarenheter, innan man ändrar gällande bestämmelser.

Den generositet som herr Richardson efterlyser kommer statsmakterna att visa de ungdomar och de vuxna som inte fick eller tog chansen att skaffa sig den formella behörigheten. Skulle det visa sig, herr Richardson, att någon eller några personer — innan kompetensutredningen är klar med sitt huvudförslag, som måste innehålla mer definitiva bestämmelser på den här

Om rätt att utan studentkompetens avlägga fullständig grundexamen vid universitet punkten, vilket jag antyder i svaret — skaffar sig 60 poäng och sedan vill gå vidare, får de inlämna en ansökan om rätt att fortsätta utbildningen. Jag har tidigare framhållit och förre chefen för utbildningsdepartementet har också sagt att en sådan anhållan kommer att behandlas med all tänkbar generositet. Formellt kan det bli tal om en individuell dispens. Jag är övertygad om att inga av dem som nu påbörjat denna utbildning skall behöva studera med känslan av att de icke kan fullfölja studierna till det mål som de egentligen föresatt sig att nå.

För det andra frågade herr Richardson om jag inte kunde redovisa några erfarenheter av vad som skett under de gångna månaderna. Vi har tagit in vissa uppgifter — det rör sig om drygt 500 personer, som nu i höst påbörjat studier enligt de nya reglerna. Vi kan konstatera att det här liksom i många andra fall gäller förhållandevis unga människor. Erfarenheterna liknar i detta avseende ganska mycket dem vi har gjort i de kommunala vuxenskolorna, som ju häromåret fick statsbidrag till hundra procent; det är här som där i första hand unga människor som gett sig på försöket.

Om man studerar yrkesfördelningen bland dessa personer, finner man att det är påfallande många med förhållandevis god teoretisk grundutbildning som påbörjat studier. Det är ett fåtal med bristande formell kompetens i den meningen, att de bara har den gamla folkskolan i botten. I regel rör det sig om personer som minst avlagt realexamen och som nu tagit chansen.

Ser man för det tredje på vilket syfte de har med dessa studier, så visar en verkställd enkät att majoriteten syftar till att komplettera sina kunskaper inom det yrke eller det yrkesområde där de nu arbetar.

Jag tycker att detta är informationer, som det är väsentligt för kompetensutredningen att diskutera och fundera på. De visar nämligen vad så mycket

annat visat — att det ofta är just de personer som vi vill ge en chans och en möjlighet som lyser med sin frånvaro i våra strävanden när vi ökar möjligheterna för de vuxna att skaffa sig en bättre utbildning.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag instämmer med statsrådet Moberg i att det självfallet behövs vissa bestämmelser om förberedande studier för rätt att ägna sig åt universitetsstudier. Vad som föranledde min fråga var emellertid den enligt min uppfattning bristande logiken i det resonemang som ligger bakom bestämmelsen att dessa studerande bara får läsa en halv examen. Herr Wallmark sade att man vill undvika enögda specialister. Jag delar självfallet den meningen, men då frågar man sig: Vem är mest enögd, den som läser 60 poäng och slutar eller den som fortsätter till 120? Den grundläggande frågan är just, vilken logik som ligger bakom detta stopp vid en halv examen.

Jag menade också att det fanns alldeles speciella förhållanden nu i skarven mellan en examensskola som vi haft tidigare med absoluta betyg — i den mån de nu har varit absoluta — och en examensfri skola. Risken finns enligt min uppfattning att många som tidigare kuggats ut har kommit i en oförtjänt orättvis ställning i detta avseende i jämförelse med den nuvarande elevgruppen.

Ett annat problem som hänger samman med denna fråga är också, som jag antydde, frågan om examensrätt och behörighet till vissa speciella ämbeten. Det är inte alldeles självklart att examen från ett universitet i och för sig skall vara identisk med behörighet till en viss befattning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet NORLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Ferdinand Nilssons* (cp) interpellation angående föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Kungängen har frågat mig om jag vid prövningen av SJ:s förslag till höjda fraktsatser och därmed sammankopplade bilskatteproblem vill beakta konsekvenserna för näringslivet och dess lokalisering till glesbygder med stora avstånd. Herr Nilsson har vidare frågat mig om jag vill överväga utvägen att genom sänkta biljettpriser åstadkomma vidgad service åt allmänheten och öka inkomster åt SJ.

Som svar på frågorna vill jag anföra följande.

SJ:s förslag om vissa taxeändringar har nyligen ingetts till Kungl. Maj:t och bereds f. n. inom kommunikationsdepartementet. Jag vill därför begränsa mig till att konstatera följande.

Taxeförslaget är betingat av inträffade kostnadsökningar, främst på lönesidan. Vid den taxehöjning som företogs den 1 juni i år kunde man endast delvis beakta konsekvenserna i kostnads hänseende av de nya löneavtalen för åren 1969 och 1970. Dessa träffades som bekant först senare. Avtalsuppgörelsen har för SJ med dess personalintensiva verksamhet varit mycket kännbar. Den innebär sålunda en total ökning av personalkostnaderna med inte mindre än 12 procent.

SJ:s förslag bygger på att kostnadsökningen endast delvis skall täckas genom avgiftshöjningen. I övrigt förutses en kombination av åtgärder, som innefattar både rationalisering och aktivare marknadsföring. Det bör vidare nämnas, att vid ett genomförande av den föreslagna taxehöjningen det kommer att kvarstå en betydande brist i förhål-

lande till det för SJ uppställda avkastningskravet.

Den av SJ föreslagna taxehöjningen avser självfallet trafiken i hela landet. I sammanhanget bör det förhållandet understrykas att SJ:s tariffer på längre avstånd starkt sjunker, vilket givetvis är av betydelse för bl. a. avlägsna glesbygder.

Herr Nilsson anför att mindre och medelstora företag har svårare att hävda sina kundintressen gentemot SJ än storföretagen. Att så skulle vara fallet kan jag inte hålla med om. SJ är tvärtom mycket intresserat av att rationella transportlösningar kan åstadkommas även för mindre företag. Större företag kan visserligen få en lägre genomsnittlig fraktkostnad för sina varor, men detta är endast en form av kvantitetsrabatt, som är företagsekonomiskt motiverad och allmänt tillämpas inom näringslivet. I SJ:s godstaxor kommer detta till uttryck bl. a. på det sättet att priset per ton för hela vagnslaster sjunker med stigande lastvikt per vagn.

Herr Nilsson gör vidare gällande, att SJ:s priser för vissa angivna långväga transporter av livsmedel skulle vara ca 40 procent högre än motsvarande priser med lastbil. Enligt vad jag har inhämtat ligger SJ:s ordinarie järnvägsfrakter för dessa sändningar klart under såväl Lasttrafikbilägareförbundets som vissa frystransportföretags normalpriser för liknande transporter.

De av herr Nilsson nämnda försöken med prissänkning för resor mellan Stockholm och fyra Mälarstäder är ännu inte slutförda. De angivna resultaten utgör endast ofullständiga delresultat för de fyra första månaderna i år och kan inte slutligt utvärderas förrän även utfallet från sommaren och årets senare del föreligger.

Det kan också nämnas, att SJ f. n. prövar möjligheterna att genom lägre priser för resor mitt i veckan mellan Stockholm och Norrland både få en bättre trafikservice och ett bättre kapacitetsutnyttjande och genom detta också ökade intäkter. Försöken startade

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

den 1 september i år och skall pågå under ett år. Härvidlag är det ännu för tidigt att dra ens några preliminära slutsatser om effekten av de vidtagna åtgärderna. I sammanhanget vill jag erinra om att SJ redan nu i persontrafiken lämnar rabatter för stora trafikantgrupper, exempelvis storresenärer, pensionärer, studerande, militärer samt deltagare i skol- och sällskapsresor.

Avslutningsvis vill jag ånyo framhålla, att kostnadsstegring givetvis inte enbart skall mötas med avgiftshöjningar. Även rationaliserings- och marknadsföringsåtgärder kommer naturligt in i bilden. Rent allmänt gäller dock, att det vid mera betydande kostnadsökningar taxehöjningar inte kan undvikas.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet framföra mitt tack för att svaret har kommit så pass snart som det har gjort. Vi är inte bortskämda med att få svar på interpellation så kvickt, men jag har kanske haft god hjälp av den landsstorm som uppträtt med enkla frågor i andra kammaren och som nu också har lyckliggjorts med de upplysningar som jag har erhållit.

Jag är naturligtvis för gammal i gammet för att tro att statsrådet skulle svara att han kommer att göra så eller så. Därför har jag endast frågat om han vill överväga det och det och om han vill beakta ett annat. Så pass blygsamt har jag frågat, och jag kan säga att om jag läser noggrant kan jag nog tycka att jag har fått ett svar.

Så vill jag betona att jag har frågat efter konsekvenserna för näringslivet. Statsrådet har svarat — och det kanske ligger nära till hands — att han vill beakta konsekvenserna i kostnadshänseende. Det är helt naturligt att arbetsfördelningen blir litet olika.

Det är klart att bägge sakerna bör beaktas. Det vare mig fjärran att på något vis antyda att det i det som stats-

rådet här har framhåvt skulle finnas någonting som inte bör starkt beaktas. Lokaliseringssynpunkten, till vilken jag återkommer, är dock enligt min uppfattning av så stor betydelse i detta land med dess olikartade förhållanden och stora avstånd att den faktiskt också är förtjänt av att beaktas.

Statsrådet har varit vänlig att rätta till någonting som han tror att han har hittat i min interpellation. Jag undrar om man har läst slarvigt i departementet, ty jag har inte anfört att mindre och medelstora företag har svårare än storföretagen att hävda sig mot SJ. Vad jag har sagt är att det görs gällande att det skulle förhålla sig så. Det är således inte jag som står för den uppgiften, utan det är de mindre och medelstora företagen och deras organisationer.

I svaret säger statsrådet: »Herr Nilsson gör vidare gällande, att SJ:s priser för vissa angivna långväga transporter av livsmedel skulle vara ca 40 procent högre än motsvarande priser med lastbil.» Det har jag inte sagt. Vad jag har sagt på den punkten är att som exempel har anförts att transport av 10 ton djupfryst kött från Stockholm till Boden kostar 40 procent mer på järnväg än med lastbil. Sedan statsrådet gjorde den randanmärkningen, som inte kan drabba mig utan dem som anført exemplet, har jag tittat litet närmare på detta. Därvid har jag konstaterat att det finns material som belyser att en stor bilfirma med regelbundna turer från dörr till dörr med frysbil kör 10 ton styckat fruset kött från Stockholm till Boden för 19,85 öre per kg, medan SJ tar 27,89 öre per kg för samma transport. Detta är således fakta i detta ärende. Vidare: bilfirman tar till Gällivare 21,66 öre och SJ 29,87 öre, och till Hälsingborg tar bilfirman 13,60 öre och SJ 19,55.

Priserna måste påverkas rätt avsevärt, om det genom höjd skatt blir svårare för långtradarna att klara uppgiften. Det är en sak som jag tror att vi

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

kan vara överens om. Och framför allt skall vi avföra mig som uppgiftslämnare i sammanhanget. Jag har endast återgivit vad näringslivsorganisationer har anfört på den här punkten. Sedan får vi ställa dessa siffror bredvid de siffror som statsrådet anfört; jag tror att de kan komplettera varandra och ge en helhetsbild av vad det gäller.

Jag fäste stort avseende vid den pris-sänkning mellan Stockholm och fyra Mälärstäder — Enköping, Västerås, Köping och Eskilstuna — som jag har berört. Där medförde en sänkning av priserna en ökning av biljettförsäljningen med 32 procent och sedermera också en förbättrad ekonomi med 6,6 procent. När tidningarna frågade, uppgav man på SJ att dessa siffror var mycket intressanta och att man ville överväga dem. Det var med utgångspunkt från dessa erfarenheter som jag ställde frågan, om statsrådet vid en förestående omprövning av SJ:s biljettpriser även ville överväga utvägen att genom sänkning av priserna åstadkomma vidgad service åt allmänheten och ökade inkomster åt SJ. Det är verkligen en rätt betydelsefull sak. Vi kan konstatera att man gått prishöjningens väg. Jag har fått en uppgift från SJ:s gode vän herr Kolare, att det nu är nionde prishöjningen sedan 1966. Jag har inte kontrollerat uppgiften — den får stå för herr Kolare. Effekten av de prishöjningarna har faktiskt inte varit att ekonomin förbättrats utan snarare att transportfrekvensen har minskat och konkurrensen försvårats.

Sedan var det en sak som statsrådet inte alls berört, nämligen den lilla beläysning som ärendet fått på grund av uppgifter som lämnats i pressen. Jag tänker på det förestående förslag angående beskattning, som tagits upp av generaldirektör Peterson i statens järnvägar. På frågan om trafikanterna verkligen tål hur stor prishöjning som helst, svarade han ungefär att det gör de kanske inte, men han räknade i det sammanhanget med att det också skulle bli

skattehöjning för konkurrenterna. Det är denna uppläggning som är farlig; att staten genom beskattningsåtgärder så att säga skall kunna reglera sina konkurrenters möjligheter. Detta är en sak som jag anser vara väl värd att observera. Det är givet att ett sådant instrument bör behandlas med försiktighet. När man således går in för en fördyring av SJ:s taxor och en samtidig fördyring även av motortrafikens taxor, drabbar detta glesbygder och stora avstånd alldeles särskilt hårt. Vi påstår från centerhåll att det var vi som satte fart på intresset för lokaliseringen. Nu blomstrar inom alla åsiktstreckningar ett mycket stort intresse för en aktiv lokaliseringspolitik, som skall innebära ett stöd åt de stora avståndens och glesbygdernas näringsliv. Jag undrar om det är oberättigat att begära ett besked om hur det hela kommer att rimma till slut. Statsrådet säger mycket försiktigt, klokt och väl avvägt, att i vissa fall ges redan nu möjligheter till rabatter på längre resor. Vad beträffar faiblessen för de stora företagen medger han att SJ naturligtvis ger kvantitetsrabatter o. s. v. Jag menar att detta är något som i och för sig kan vara mycket berättigat och riktigt. Jag kritiserar det inte som system. Jag bara menar att det till sist blir en avvägningsspörsmål och det är denna avvägning som jag velat föra på tal.

Det skulle inte falla mig in att komma för sent med dessa saker. Det är dock helt naturligt att jag inte väntade att statsrådet nu skulle ha en prislista för taxor och biljettpriser färdig. Men jag vill påpeka att kostnadsökningarna faktiskt kan drabba ganska hårt. Jag har dessutom en känsla av att det ligger något i vad tidningen Metallarbetaren säger på tal om SJ: »En sådan ond cirkel kan även SJ råka in i sedan den nye generaldirektören Lars Peterson nu debuterat med att höja taxorna med 8 procent.

Om han på det sättet skrämmer bort en passagerare av tio så blir det en

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

förlust för SJ. 10 som åker för 100 kronor var, betalar sammanlagt 1 000 kronor. 9 som åker för 108 kronor var, ger bara 972 kronor till SJ.»

Det måste vara en dålig affär, tror Metallarbetaren.

»Följden kan bli att allt färre åker tåg och allt färre skickar gods med SJ, varpå Lars P åter måste höja taxorna, varpå ännu flera medborgare går över till bil eller flyg, varpå Lars P... o. s. v.», skriver Metallarbetaren.

Jag har en känsla av att detta kan vara en fara, och det är utifrån önskemålet att få problemet en smula belyst, som jag har ställt min fråga. Och det var väl det som också oroade alla frågarna i andra kammaren. Jag antar att statsrådet tycker att detta i alla fall är en rätt så besvärlig sak, som måste övervägas, om det inte skall bli ett rent elände för stora delar av näringslivet. Det kommer att drabba alla som har intresse av näringsliv i dessa avlägsnare bygder, de som berörs av de längre transporter o. s. v. Men det kommer hårdast att drabba enskilda människor — dem som har det sämst, ty de får sina livsmedel fördyrade och transportkostnaderna för sina produkter fördyrade genom de höjda taxorna som kommer först från SJ och sedan även från lastbilarna. Det kommer att drabba avlägset boende, det kommer att drabba pensionärer och andra som har ganska liten möjlighet att bära de höjda kostnaderna. Det är en ytterst ömtålig sak att bara lita till prisskruven och prisskruven. Dessutom befordrar det något som statsrådets kollega finansministern emellanåt brukar tala varnande om, nämligen en fortskridande inflation.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Vi kommer såvitt jag förstår att i båda kamrarna om några veckor ha en trafikpolitisk debatt, som vi tvingas till av ett stort antal motioner. Där kommer även den fråga som i dag är aktuell att tas upp. Men jag

kan ändå inte underlåta att delta i denna diskussion, då jag konstaterar att herr Nilsson ställt en mycket intressant fråga, innebärande att han begär att statsrådet skulle beakta de betänkliga konsekvenser för näringslivet och dess lokalisering till glesbygder med stora avstånd, som de höjda fraktsatserna kommer att innebära.

Om jag inte missuppfattat herr statsrådets svar, så kunde jag därur bara få fram en enda liten punkt som svar på herr Nilssons fråga, nämligen att SJ:s tariffer på längre avstånd starkt sjunker, vilket givetvis är av betydelse för bl. a. avlägsna glesbygder.

Detta var ju, herr talman, ingen nyhet. Statens järnvägars tariffsystem känner vi sedan många år. Jag har mig icke bekant — om jag har fel på denna punkt, så ber jag statsrådet rätta mig — att man i de nya taxehöjningsförslagen kommer att göra några ändringar i själva tariffsystemet. I och med detta kommer självfallet en taxehöjning att slå särskilt hårt på dem som har de höga kostnaderna, nämligen de som har transporter över långa avstånd. Detta gäller inte minst Norrland.

Att Norrland har högre transportkostnader än riket i övrigt — något som innebär ett ogynnsamt konkurrensläge för näringslivet i Norrland — är bekant för alla. Men samhällets transportpolitik måste väl ändå anpassas till de regionpolitiska målsättningarna. Jag skulle därför i detta sammanhang vilja ställa en fråga till vår kommunikationsminister: Kan man inte tillämpa ett nytt synsätt i fråga om just tariffsystemet? Vi skall inte nu ha någon diskussion om principerna i 1963 års riksdagsbeslut angående trafikpolitiken. På den punkten behöver vi inte vara oense om principerna. Men dessa principer kunde väl ändå tillämpas på ett alldeles speciellt sätt, parade med de regionpolitiska målsättningarna, särskilt då för Norrlands vidkommande. Hur ser statsrådet på möjligheterna att låta statens järnvägars tariffer för gods- och per-

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

sontransport till Norrland maximeras till en viss kostnad? Jag kan som exempel nämna en summa motsvarande kostnaden för 75 mil och ha det beloppet som högsta tariff. Det är en intressant frågeställning, men den är principiell. Jag är medveten om att man med en sådan princip kanske skulle tvingas att höja taxorna för de kortare avstånden i fråga om både gods- och persontransport.

För att över huvud taget få någonting som passar ihop med den regionpolitiska målsättningen och med Norrlands utvecklingsmöjligheter vill jag ställa frågan: Hur ser statsrådet på möjligheterna att hitta ett sådant nytt system? Det räcker inte enbart med de nya försök som pågår med mitt-i-veckan-biljetterna från Stockholm till övre Norrland, utan det gäller att nedbringa fraktkostnaderna, som för näringslivet är det mest bekymmersamma.

Låt mig ta ett exempel. Alla partier har arbetat och hjälpts åt för att få fram lokaliseringmöjligheter. Jag tänker då närmast på Bultens anläggningar i Kalix. Bankoutskottet var där på en resa i somras. Statsutskottet var i Norrland i somras. Vid alla dessa tillfällen fick vi klart för oss att lokaliseringen av ett företag till Kalix medför en merkostnad på transportsidan av 400 000 kronor per år mot om fabriken i fråga hade legat i Mellansverige.

Hur, herr statsråd, skall man kunna eliminera dessa merkostnader? Ett nedbringande av fraktkostnaderna i Norrland skulle kanske kunna bidra till en gynnsammare utveckling av företagsamheten i denna landsända.

Herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson anförde till en början att jag i mitt svar hade använt motiveringar som han säger att han hade hämtat från annat håll. Det var inte herr Ferdinand Nilsson som hade klagat på att medelstora och små företag hade svårt att komma

överens med SJ. Vidare var det inte herr Ferdinand Nilsson, som personligen hade den uppfattning som kom till uttryck litet längre fram i interpellationen. Det är möjligt att det är så som herr Ferdinand Nilsson påstår, men jag kan vid detta tillfälle av praktiska skäl inte diskutera med någon annan än herr Ferdinand Nilsson.

I fråga om SJ:s fraktpolitik vill jag göra några konstateranden. Järnvägsdriften kännetecknas som bekant av höga fasta och låga rörliga kostnader. Betingelserna för massgodstransporter är därför mycket goda. Det kommer till synes i SJ:s taxepolitik genom att priset på större och tyngre sändningar inte har ökat i samma utsträckning som övriga taxor. SJ har sålunda låtit rationaliseringsvinsterna i första hand komma de tunga transporter till godo. Godstaxans konstruktion är vidare sådan att tarifferna på de längre avstånden är starkt degressiva, d. v. s. priset per tonkilometer sjunker med avståndet. Som exempel kan jag nämna att tonkilometerpriset för en vagnslastsändning om 20 ton i billigaste tariff är vid 300 kilometer 8,9 öre, medan motsvarande pris vid 1 000 kilometer är 5,1 öre. Frakten för avståndsskillnaden, 700 kilometer, betingar ett tonkilometerpris av endast 3,5 öre. Det lär också förhålla sig så att SJ:s godstaxa är den mest degressiva taxan i hela Europa.

Även SJ:s persontaxa har för långa avstånd stor degressivitet. Avgiften för en tur- och returreisa i andra klass på 300 kilometer är 91 kronor, eller 15,2 öre per personkilometer. Samma slags resa på 1 000 kilometer kostar 205 kronor, vilket motsvarar 10,3 öre per personkilometer. Priskillnaden för avståndsförlängningen motsvarar ett personkilometerpris av 8,1 öre.

Beträffande SJ:s fraktavgift för vissa livsmedelstransporter vill jag tillägga att det på marknaden förekommer små åkerier som söker returtransporter och därvid tycks vara beredda att ac-

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

ceptera mycket låga priser. Jag anser dock inte att dessa priser är betecknande för en långsiktig och etablerad prisnivå, jämförbar med statens järnvägars och de stora lastbilföretagens.

Så till de lokaliseringspolitiska aspekterna i fråga om SJ:s verksamhet och de föreslagna taxehöjningarna. I sammanhanget vill jag erinra om att SJ:s verksamhet i princip bedrivs enligt de trafikpolitiska riktlinjerna. Med dessa följer i första hand ett kostnadsansvar. Riktlinjerna utgår emellertid också ifrån att järnvägstrafiken liksom annan trafik skall planeras i nära kontakt med samhällsplaneringen i stort. De lokaliserings-, arbetsmarknads- och allmänt näringspolitiska målsättningarna bör sålunda beaktas. Det innebär exempelvis att då företagsekonomiska skäl saknas för att uppehålla trafiken på viss eller vissa bandelar kan statsmakterna lämna SJ särskild ersättning för banornas bibehållande, om så befins motiverat av samhälleliga skäl. Jag vill erinra om att vi under innevarande budgetår satsar 200 miljoner kronor för att upprätthålla olönsamma järnvägar. Bidrag till olönsam busstrafik, bl. a. i SJ:s regi, utgår även årligen av statsmedel i särskild ordning. Jag vill också konstatera att SJ under de senaste åren långt ifrån uppfyllt sitt avkastningskrav. Bristen härvidlag har under flera år i följd varit i storleksordningen drygt 100 miljoner kronor. Det hör också till bilden.

Vad sedan beträffar herr Nilssons recept att mera generellt möta kostnadstegring med prissänkningar för att därigenom få ökade intäkter för SJ vill jag säga följande. SJ hör självklart överväga de möjligheter som finns att genom prissänkningar öka kundunderlaget, då det är lämpligt. Jag har i mitt svar framhållit att sådana försök bedrivs. Norrlandsfallet är ett exempel på att man genom prissänkning under trafiksvag tid söker förbättra kundunderlaget och kapacitetsutnyttjandet. Det finns emellertids tills vidare ingenting

som antyder att man på den vägen kan uppnå mer än relativt begränsade effekter.

Allmänt anser jag att herr Nilssons recept att möta kostnadssänkningar innebär intressanta perspektiv. Statliga och enskilda företag trappar ner priserna successivt, allteftersom kostnaderna ökar. Jag vill inte här dra ut den yttersta konsekvensen av en sådan utveckling, men, herr talman, det luktar definitivt Ebberöds bank. En sak är dock klar: om man mera generellt skulle tillämpa herr Nilssons recept för de statliga företagen, med successivt sämre rörelseresultat som följd, kommer detta definitivt att i sista hand drabba den resande allmänheten och de anställda.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! En del av denna debatt sträcker sig utanför det som interpellationen närmast berör och bör tas upp i den kommande trafikpolitiska debatt som herr Strandberg nämnde. Det kan väl ändå vara tillåtet att nu något beröra dessa saker.

Kommunikationerna kan sägas höra så intimt samman med den övriga samhällsekonomin, att det är svårt att bryta ut dem därifrån. Problemen framstår i särskilt hög grad för avlägsna orter, där man har längre transportsträckor för både råvaror och färdiga produkter. Jag vill här bara beröra ett litet avsnitt som kommer att bli mer och mer aktuellt, nämligen virkestransporterna. I och med att flottlederna undan för undan läggs ned, kommer virkestransporterna att överföras till järnvägarna. In i bilden kommer också att de s.k. nollzonerna i vissa fall utökas till följd av de nedlagda flottlederna. Jag vill påminna om att vad gäller flottlederna finns det en utjämnande faktor i taxorna genom de s.k. huvudälvarna. Någon form av utjämnning i transportkostnaderna skulle kanske behövas i större mått även beträffande andra

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

kommunikationer, så att den mera bärkraftiga delen får stödja den mindre bärkraftiga.

Jag kan som ett litet exempel från mitt eget hemlän nämna Dalälvarna, som är huvudflottleder. Det innebär att om man lägger av virke från huvudälv uppe i Lima, Särna, Idre och Transtrand, blir kostnaderna desamma som om man lägger av virket betydligt längre ner. När dessa flottleder läggs ned blir effekten att avståndet direkt inverkar på transportkostnaderna. Därmed blir det också en fråga om huruvida man i tider av nedgångsperioder för virkestransporterna skall kunna utnyttja de mera avlägsna delarna av länets virkesförråd. Jag vill gärna medge att detta kanske hör hemma i en större och mera allmän trafikpolitisk debatt, men jag vill nämna att en fråga som kommer att bli mer och mer aktuell är den om behovet av att i lokaliseringssyfte få en utjämning av fraktkostnaderna.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag felbedömde nog ett par frågeställningar som jag antydde i mitt första anförande, nämligen att det snarast skulle vara slarvläsning på departementet som gjort att statsrådet hade fått för sig att jag hade gjort gällande exempelvis en uppfattning beträffande SJ:s sätt att behandla mindre företagare.

Jag måste konstatera att jag i interpellationen skrivit: »Bittert säger man sig från den mindre företagarsidan ha erfarenheten att det nog går bra för storföretagen att förhandla med SJ. De många mindre och medelstora tycker sig däremot ha svårare att hävda sig.» Så har jag skrivit. Nu säger statsrådet att detta är något som jag gjort gällande. Jag har inte gjort gällande det, utan de har gjort gällande det. Om statsrådet nu vill förklara att detta är felaktigt och att det inte är på det viset utan att SJ i framtiden kommer att ta

hänsyn till mindre och medelstora företagare, så betraktar jag det som en vinst av debatten i dag.

Statsrådet säger sedan att mina uppgifter angående SJ:s priser för långväga transporter var missvisande. Jag har påvisat fakta i detta fall, men då svarar statsrådet att det finns en växlande praxis. Han tror att man kan bagatellisera saken. Han anser att lastbilarnas frakttaxor ligger högre. Jag noterar detta med intresse. Det innebär något som bör beaktas när man avväger beskattningen. Man behöver tydligen inte göra alltför hårda ingripanden gentemot motortrafiken för att balansera konkurrensen, om det verkligen är så som statsrådet säger.

Vad som gjorde att jag något justerade min uppfattning om upphovet till missförstånden i svaret var statsrådets uttalande om »herr Nilssons speciella lösning», nämligen de sänkta biljettpri serna och de sänkta taxorna. Nej, herr statsråd, det var inte min speciella lösning, det är SJ som företagit chock-sänkningar och som försökt sig på denna metod som statsrådet säger bara prövats några månader. Men därmed har jag givetvis inte övertagit faderskapet för metoden, utan det ligger kvar hos den som tog initiativet. Vad jag begärt av statsrådet är bara att få veta vilket intresse han har därför. Man ringde från tidningarna och talade med SJ samt fick beskedet att detta var mycket intressant. Statsrådet tyckte visst att det var intressant därför att det erinrade om Ebberöds bank. Jag är inte så intresserad av det företaget. Men jag hade en känsla av att man på SJ ser mera positivt på denna sak, ty det har visat sig att biljettfrekvensen på dessa månader steg med 32 procent, och avkastningen förbättrades. Under sådana förhållanden tycker jag att detta bör fullföljas. Jag vill på intet vis ta äran från SJ för att man slagit in på denna linje utan är bara intresserad. Så var det med den saken.

Avgörande är emellertid till sist att

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

de höga kostnader som fördyringarna lägger på de stora avstånden och som drabbar glesbygdernas folk blir besvärliga nog. Skall man reparera SJ:s affärer genom att dessutom fördyra motortransporterna för människorna ute i glesbygderna, då blir det ännu värre. Det är motsatsen till den lokaliseringspolitik som man emellanåt talar så mycket om. Det är viktigt att vi bevakar och intresserar oss för att se till att staten inte med den ena handen tar tillbaka var den ger med den andra handen. Man måste räkna med en avvägning så att det hela går någorlunda i lås, så att man verkligen skall kunna genomföra en lokaliseringspolitik som stöder glesbygderna.

Herr Strandbergs förslag var intressanta. Jag är dock inte beredd att adoptera de tankarna heller, herr statsråd, men jag har en känsla av att däri finns något värdefullt. Inkomsterna åt SJ genom de nya prishöjningarna har som herr Kolare sade, inte klarat upp situationen. Däremot har SJ:s uppgifter under denna tid gått ned på ett betänkligt sätt.

Herr statsrådet hänvisade i andra kammaren till 1963 års riksdagsbeslut. Det kan man göra. Det är enkelt att hänvisa till att så och så beslöt riksdagen då och då. Men statsrådet företräder riksdagsmajoriteten. Statsrådet delar ansvaret med riksdagsmajoriteten, och såsom jag har fattat parlamentarismen har statsrådet att oberoende av de tidigare fattade besluten pröva hela problemet. Under sådana förhållanden går det inte att med hänvisning till tidigare fattade beslut förklara att man såsom statsråd är befriad från prövningar på de punkterna. Så är det inte. Ansvaret för vad som kommer vil ar på dem som makten hava och på deras män i ansvarig ställning. Det är därför som jag har ställt frågan, och det är därför som jag har bett om ett beaktande av de synpunkter som här har framförts. Framför allt får vi inte genom en transporttaxepolitik med den

ena handen ta tillbaka vad vi med den andra handen ger genom lokaliseringspolitik.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag har inte mycket för att jag tar upp tiden med våra ärade statsråd för att försöka avkräva dem sådana uppgifter som jag själv kan plocka fram. Ärade kommunikationsminister, det är mycket enkelt för mig att gå till klubbrummet och ta fram kommunikationstabellen. Där kan jag räkna fram varena personkilometerkostnad på både en och på tusen kilometer och jämföra hit och dit. I mitt första inlägg sade jag — vilket är helt riktigt och även omtalas i interpellationssvaret — att SJ har sådana tariffer att kostnaden per kilometer sjunker för längre avstånd. Att tariffpolitiken är mycket degressiv skall jag inte förneka. Men jag kan inte i några frakttabeller eller i några kommunikationstabeller få reda på något om den idé som jag här framkastade.

Jag känner varmt för den bygd där jag hör hemma, nämligen Norrland. Jag har därför väckt den tanken till liv att vi måste kombinera vår transportpolitik med den regionpolitiska målsättningen. Jag ställde en fråga och gör det ännu en gång, herr statsråd. Var vänlig att svara på den frågan i stället för att läsa upp för mig vad kommunikationstabellen säger om prissättningarna! Kan man ändra tariffmetodik på så sätt att tarifferna för gods- och persontrafiken blir maximerade till den kostnad som exempelvis uttas vid 75 mil? Det var min fråga. Jag skulle vilja veta hur statsrådet ser på detta. Jag begärde inte att statsrådet direkt skall stå upp och svara: OK så skall vi göra. Det är kanske inte klart att 75 mil är det riktiga avståndet. Men frågan är om man kan ge sig in på denna metodik i vår taxesättning utan att därmed göra avkall på 1963 års trafikpolitiska beslut. Så löd min fråga, som jag nu har upprepat.

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Herr Nilsson i Mora tog upp frågan om hur virkestransporterna skall ordnas när transportereringen i våra flottleder upphör och virket måste fraktas på järnväg eller landsväg eller kanske båda delarna. Frågan gäller väl närmast hur man i det ögonblicket ser på möjligheterna till en taxesättning som kan tänkas vara så gynnsam som möjligt för transportören.

Till svar vill jag säga att sedan lång tid tillämpas ju för transporter av den typen särskilda fraktavtal som innehåller speciella mängdrabatter. Sådana transporter förekommer redan nu på många håll i landet. Det behöver inte vara fråga om virke, utan det kan vara annat gods som transporteras kontinuerligt till förädlingsorten. Jag tror därför inte att det kommer att behövas några nya riktlinjer, när man, som herr Nilsson mycket riktigt påpekar, snart även i Kopparbergs län möter den här problematiken.

Jag vill erinra om att jag redan under remissdebatten, i anledning av ett anförande av herr Högström, från denna talarstol deklarerade mitt intresse för en riktig samordning, om en sådan visar sig nödvändig beträffande de delar av landet där denna problematik kommer att uppstå. Jag sade att om min samordnande medverkan i någon form kunde tjäna något syfte, så hade jag ingenting att invända mot att vara med på en sådan anordning.

Till herr Nilsson i Kungsängen kan jag inte säga annat än att efter hans senaste inlägg om vem som menar vad i interpellationen finner jag det tveksamt om ens herr Nilsson delar sina sagesmäns uppfattning.

Slutligen sade herr Nilsson att han inte ville ha någonting att göra med Ebberöds bank. Jag önskade endast framhålla att jag vill ha så mycket med Ebberöds bank att göra att jag åtminstone håller den så långt som möjligt ifrån mig.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har bedömt saken så att det skulle vara intressant att få höra statsrådets uppfattning i belysning av de uttalanden som gjorts från vissa näringsorganisationers sida. Det var därför jag interpellerade. I den mån statsrådets uppfattning har kommit fram i den här debatten är jag mycket tacksam.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag önskar bara begagna tillfället att till protokollet få noterat att jag beklagar att man inte kan få diskutera en nog så seriös fråga med vår kommunikationsminister.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Herr Strandberg ifrågasätter möjligheten att inom ramen för 1963 års trafikpolitiska beslut konstruera — för att använda ett enkelt uttryck — en speciell Norrlandstaxa.

För att det som herr Strandberg ville ha antecknat till protokollet inte skall stå oemotsagt vill jag nämna att om vi i vårt lokaliseringspolitiska handlande vill pröva den ena eller andra formen inom ramen för ett kostnadsansvar i likhet med det som 1963 års trafikpolitiska program talar om, så finns det självfallet alltid möjlighet att diskutera varje form för lokaliseringsstöd till Norrland. Med det har jag bara velat konstatera att om man när det gäller lokaliseringsbidrag — som naturligtvis hela tiden måste vara ett enda samlat stöd — också vill börja diskutera frakt-kostnadsavsnittet för affärsverksamhet eller andra företag i en region och alltså inbegripa dessa kostnader vid bedömningen av behovet av lokaliseringsstöd till den ena eller andra regionen, så kan detta i och för sig inte tas till intäkt för att måhända angripa SJ:s taxesystem. I så fall skulle man naturligtvis kunna föra in vilket annat av-

Ang. föreslagen höjning av taxorna för järnvägsfrakt

snitt som helst och säga att så eller så mycket skall vara lokaliseringssöd för just den delen. Det har emellertid, såvitt jag förstår, ingenting med SJ:s taxesystem som sådant att göra.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Tack, herr statsråd, ty nu fick jag i alla fall statsrådet att i någon mån svara på den fråga jag ställde!

Uteslutande med hänsyn till att vi — som jag sagt en gång tidigare i dag — längre fram kommer att ha en trafikpolitisk debatt, kan jag nu fatta mig mycket kort. Jag tror inte att man i den debatten kan hålla sig enbart till det område som dagens interpellationsdebatt har avsett. På den punkten ger jag kommunikationsministern rätt, ty skall vi diskutera detta, som är en integrerande del i en paketlösning, då skulle vi börja diskutera telefontaxor, flygtaxor, sjöfartens taxor o. s. v. Det skall jag emellertid avstå från i dag.

Nu har jag i varje fall fått ett första svar, som jag noggrant skall studera för att få fram vad statsrådet avsåg. Jag skall som sagt titta på detta, och vi får ju tillfälle att återkomma i debatten.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 1080 till lagutskott och motionen nr 1081 till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 136, med förslag rörande beredskapslagring av olja.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1082, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Nilsson, Nils*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till lag om ändring i förordningen (1923:116) angående skatt för hundar; samt

nr 1083, av fröken *Stenberg* och herr *Pettersson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till lag om ändring i förordningen (1923:116) angående skatt för hundar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.19.

In fidem

K.-G. Lindelöv

/Solveig Gemert

Fredagen den 7 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne oktober.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag rörande beredskapslagring av olja, hänvisades propositionen, såvitt den avsåge ändring i förordningen om oljeavgift m. m. och i förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m., till bevillningsutskottet samt i övrigt till lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 1082 och 1083.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 145, med förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption, m. m.;

nr 146, angående godkännande av konvention om ordningen vid fiskets bedrivande i Nordatlanten;

nr 149, angående domartjänster vid vissa underrätter m. m.; och

nr 151, angående förvärv av aktier i Uddcomb Sweden AB.

Anmälades och bordlades styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående arkitektävling om riksdagens hus.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 130, i anledning av motion om simundervisningen vid lärarhögskolorna;

nr 131, i anledning av motioner om pedagogisk utbildning för lärarvikarier;

nr 132, i anledning av motioner om inrättande vid Karolinska institutet av en personlig professur i perifer kärlikirurgi för docenten Sven Bellman;

nr 133, i anledning av motioner om den psykiska hälso- och sjukvården;

nr 134, i anledning av vissa motioner om samhällets vårduppgifter m. m.;

nr 135, i anledning av motion om utredning angående huvudmannaskapet för ålderdomshem;

nr 136, i anledning av motioner om inrättande av ett hälsocentrum;

nr 137, i anledning av motioner om inrättande av ett institut för förebyggande av självmord och ett reträtthem för personer som försökt begå självmord;

nr 138, i anledning av motioner om avskrivning av statsbidragen till anordnande av pensionärshem;

nr 139, i anledning av motioner om statstjänstemännens löner;

nr 140, i anledning av motioner om personalvården inom statsförvaltningen m. m.;

nr 141, i anledning av motioner om löneavdrag för statstjänsteman vid tjänstledighet för fullgörande av vissa offentliga uppdrag; och

nr 142, i anledning av motioner om inrättande av ordinarie halvtidstjänster inom den statliga förvaltningen;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, med anledning av motioner om upp-

Interpellation ang. medverkan av militär personal vid röjningsarbeten i de stormdrabbade områdena i södra och mellersta Sverige

hävande av gift kvinnas rätt till förvärvsavdrag vid särbeskattning;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner angående företagsdemokrati; och

nr 42, i anledning av motioner om andel för de anställda i ett långsiktigt företagsparande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av motioner om ersättning av allmänna medel till vittne som åberopas av enskild part i brottmål; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av motioner angående beräkningen av basbeloppet inom den allmänna försäkringen; och

nr 72, i anledning av motioner angående storleken av sjukpenning vid sjukhusvård, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av motioner om rätt för kommun att inrätta särskilda naturvårdsorgan; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av motioner angående bidragsgivning till skogsbilvägar;

nr 33, i anledning av motioner om statsbidrag till byggande av skogsflygplats; och

nr 34, i anledning av motioner om skogsfonder för regional utveckling av näringslivet.

Interpellation ang. medverkan av militär personal vid röjningsarbeten i de stormdrabbade områdena i södra och mellersta Sverige

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Efter de senaste stormvädren har behovet av yrkeskunnig ar-

betskraft för uppröjningsarbeten och upparbetning av stormfälld skog ytterligare ökat i de drabbade områdena i södra och mellersta Sverige. Stora värden står på spel om virket inte kan tas om hand under den innevarande avverkningssäsongen.

Hittills har myndigheterna ansett att arbetskraftsbehovet skulle kunna täckas genom överflyttning av arbetskraft från Norrland och genom import från utlandet, främst Finland. Rekryteringen från utlandet har dock gått trögt beroende på att skogskonjunkturerne f. n. är ganska goda i hela Norden.

Av samma anledning är möjligheterna att nu ta yrkeskunniga skogsarbetare från Norrland mycket begränsade. Den norrländska arbetskraft som är yrkesutbildad torde sålunda utan större svårigheter kunna sysselsättas där under den innevarande avverkningssäsongen. En åderlåtning av skogsarbetarstammen skulle i nuläget t. o. m. kunna medföra ett allvarligt avbräck för det norrländska skogsbruket. Utsikterna torde därför vara ganska små att kunna tillgodose det extra arbetskraftsbehovet i södra och mellersta Sverige på detta sätt.

Möjligheterna att utnyttja andra arbetskraftsreserver bör därför prövas. En sådan reserv utgör de skogsarbetare som f. n. är inkallade till värnplikstjänstgöring samt de värnplikskategorier, som håller på att utbildas till röjningstjänst inom krigsorganisationen. Även om givetvis vissa olägenheter kan uppkomma för försvaret, bör det övervägas att utnyttja denna reservarbetskraft i nuvarande allvarliga läge.

Att utnyttja denna reserv har också i vissa avseenden betydande fördelar jämfört med om man skall rekrytera arbetskraft på den vanliga arbetsmarknaden. Förlägningsfrågorna kan exempelvis ordnas smidigare. Vidare kan arbetskraften sättas in utan dröjsmål, något som har stor betydelse i nuläget.

Med hänvisning till vad jag anfört

hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att låta militär personal medverka vid röjningsarbeten och upparbetning av stormfälld skog inom de stormdrabbade områdena?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Wallmark* (m) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet:

Meddelande ang. enkel fråga

»Kommer tillämpningsbestämmelser till Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 maj 1969 om utbildning vid teknisk fakultet att utfärdas, och, om så är fallet, vill Statsrådet medverka till att de tekniska högskolorna och studentkårerna vid dessa — i motsats till vad som skedde när kungörelsen utfärdades — bereds tillfälle att framföra sina synpunkter och förslag såväl på stadgan som på tillämpningsbestämmelserna?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.08.

In fidem

Torgny Asplund

/Solveig Gemert